

ଚଳନ୍ତି ସମୟର କବିତା

ସଂପାଦନା :

ଡକ୍ଟର ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି



ଚଳନ୍ତି ସମୟର କବିତା

ସଂପାଦନା :

ଡକ୍ଟର ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି



ଚଳନ୍ତି ସମୟର କବିତା—ସଂପାଦନା : ଡକ୍ଟର ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି,
ପ୍ରକାଶକ : ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ, ପ୍ରେଷ୍ଟ୍ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, ବିନୋଦବିହାରୀ,
କଟକ-୭୫୩୦୦୨, ମୁଦ୍ରଣ : ନନ୍ଦକିଶୋର ପ୍ରେସ୍, ଡାଗରପଡ଼ା, କଟକ-୨ ।



CHALANTI SAMAYARA KABITA—Edited by : Dr.
Manoranjan Mohanty, Publisher : Sahadev Pradhan,
Friends' Publishers, Binodbehari, Cuttack-753002, Orissa
(India), Printer : Nandakishore Press, Dagarapara,
Cuttack-2.

First Edition : 1996

Price : Rs. 30.

ମୁଖବନ୍ଧ

ଏ ବିଶ୍ୱର ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରେ ଚଳିତ ଶତାବ୍ଦୀର ସ୍ଥାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଦିନରୁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଷୟରେ ଧୂସର ପୌରାତ୍ମିକତାର ଯେଉଁ ତାଣ୍ଡବଲୀଳା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଆସିଛି ତା'ର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ଏହା ସତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱମାନବର ଜୀବନଧାରା ଓ ଚିନ୍ତା ଚେତନାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଆଜି ଯେଉଁ ନୂଆ ଦୁନିଆଟିଏ ଜନ୍ମ ନେଇଛି, ତା'ର ମଧ୍ୟ ଭୂଳନା ନାହିଁ ।

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆଦ୍ୟ ପଦପାତ ବେଳକୁ ସମଗ୍ର ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ଓ ଆତ୍ମାରେ ନୂଆରୂପ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ଶିଳ୍ପ ସଙ୍କେତ ପ୍ରକାଶ ପାଇସାରିଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ଶହଶହ ବର୍ଷର ପ୍ରଭାବରୁ ପ୍ରାକୀର୍ଣ୍ଣ ସାହିତ୍ୟ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତକରି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁସରଣର ଯାଦୁବଦ୍ୟାରେ ବିମୋହିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଓ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ଏ ଦେଶର ସାମାଜିକ, ରାଜନୀତିକ, ଆର୍ଥିକ ଓ ଧାର୍ମିକ ଜୀବନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଦେଇଥିଲା । ଯୁଗରୁଚିର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା ସାହିତ୍ୟରେ । ପ୍ରାଚ୍ୟ-ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମିଳନ ସେତୁଟିଏ ନିର୍ମିତ ହେଲା ସାହିତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ । ଏଇ ନୂତନ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆମେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝୁ । ଏହା ପ୍ରାଚ୍ୟ-ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିନ୍ତା ସମନ୍ୱୟର ଏକ କଳାଗତ ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ଏହି ନୂତନ ଚିନ୍ତାଧାରାର ସାର୍ବିକ ସମନ୍ୱୟ ସମୟକ୍ରମେ ଆମ ନୂଆ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଫୁଟିଉଠି ତାକୁ ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ରୂପ-ସମ୍ପଦରେ ବିଭୂଷିତ କରିଥିଲା । କାବ୍ୟ, ଗୀତି-କବିତା, କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ଓ ନାଟକ ଇତ୍ୟାଦି ନୂତନ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପ୍ରାଣ-ସ୍ପନ୍ଦନରେ ଯେଉଁ ଚଳଚଞ୍ଚଳତା ଦେଖାଦେଇଥିଲା, ତା'ର ମୂଳ ଉତ୍ସ ଥିଲା ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ । ସେଇ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ଆଦିପ୍ରସ୍ଥାନାମକ କବିତାକୁ ମୁଁ ଏ ସଂକଳନର ସୂଚକପତ୍ରରେ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି ।

ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଏହି ଶେଷ ଦଶନ୍ଧି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ ତଥା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ଜନମାନସ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଦ୍ଭାବନର ଅଗ୍ରବତ ସଫଳତାର ପୁଲକିତର ଆବେଗରେ ବାରମ୍ବାର ଶିହରିତ ହୋଇଉଠିଛି ସତ; କିନ୍ତୁ ମନମୁଖି ଶାସନର ଫୁର-ସନ୍ତୁଳାସ ଭିତରେ ଫମଶ ଲୀନ ହୋଇଯାଇଛି ମଣିଷର ବିବେକ-ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ସାହସ ଓ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଆତ୍ମସତ୍ତା ଟିକକ । ପୃଥିବୀ ମାନବର ରଙ୍ଗ ବାରମ୍ବାର ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି । ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି ଏ ମଣିଷ । ସମୟର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଅଙ୍ଗ ଓ ଆତ୍ମାକୁ ଥରକୁଥର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେଇ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଆମେ ଯୁଗର ଆଖ୍ୟା ଦେଉ । ମୁଁ ଏ ସଂକଳନରେ ସମସ୍ତ ଯୁଗର ପ୍ରମୁଖ କବିମାନଙ୍କର ସଫଳ କୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାନିତ କରିଛି । ସ୍ବାଧୀନତା ପରିବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ଯେଉଁ ଯଶସ୍ବୀ କବିଗଣଙ୍କ ଲେଖନୀରେ ଚେତନାର ନବରଙ୍ଗ ଖେଳିଯାଇଛି ସେମାନଙ୍କ ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧିର ସଂକେତ ବହନ କରିଥିବା କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ବାଚିତ କରିଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନାତ୍ମକ କାବ୍ୟକୃତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ, ଜନ୍ମତାରିଖ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ବିଷୟ ସୂଚୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି । ଏଭଳି ଏକ କବିତା ସଂକଳନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ମୋର କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି । ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠକୃତି ପରିବେଷଣ । ଦ୍ଵିତୀୟରେ ନିର୍ବାଚିତ କବିତାଗୁଡ଼ିକର କଳାତ୍ମକ ସାର୍ଥକତା ଓ ଭାବଗତ ଉତ୍କର୍ଷ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଆସେ । ତୃତୀୟରେ ଏ ଶତକର କାବ୍ୟ ଚେତନାରେ ଯେଉଁ ରସସାଗ୍ର ପ୍ରବହମାନ ଓ ଯେଉଁ ଭଲ ଭଲ ସ୍ଵରାଜ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ କବିତା-କାନନମୁଖରୁ, ତା'ର ସହିତ ଜଣେ ପାଠକ ଯେପରି ଆତ୍ମୀୟ ହୋଇପାରିବ, ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମୋର ଏହି କବିତା ସଂକଳନର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ।

ଏ ସଂକଳନଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ମୁଁ ଯେତକ ଆନନ୍ଦିତ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖରେ ମୁଁ ମିଥ୍ୟମାଣ । କାରଣ ଏ ସଂକଳନର କଳେବର ବୃଦ୍ଧିଜନିତ ଆଶଙ୍କା ଭିତରେ ମୁଁ ଅନେକ ପ୍ରତିନିଧିସ୍ଥାପନା

ସମସାମୟିକ କବିମାନଙ୍କ କବିତା ସ୍ଥାନିତ, କରିପାରିନାହିଁ । ଏହି ଅନିଚ୍ଛାକୃତ ଭୁଲ ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ କ୍ଷମା ମାଗୁଛି ।

ଯେଉଁ ବରେଣ୍ୟ କବିଙ୍କର କବିତା ଦ୍ଵାରା ଏ ସଂକଳନ ଆଜି ରହିମନ୍ତ ସେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନାଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ସାର୍ବଜନୀନ ରଖିବି ।

ସୁଧୀ ପାଠକବୃନ୍ଦ ଯଦି ଏ ସଂକଳନଟି ପାଠକରି, ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କବିତାର ଗତି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ପ୍ରତିଫିତ୍ତା ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଷୟରେ କିଛି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିବେ ତେବେ ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟ ମୋର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି ।

ଡକ୍ଟର ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି

ସୂଚିପତ୍ର

ମୁଁ ହାଟବାହୁଡ଼ା	ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି	୧
କଞ୍ଚୁକାର ଭାବନା	ରାଧାନାଥ ରାୟ	୧୧
ଉତ୍କଳ ସନ୍ତାନ	ମଧୁସୂଦନ ଦାସ	୧୮
ରୂପିପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଣ	ମଧୁସୂଦନ ରାଓ	୨୧
ଉତ୍କଳ ଭାରତୀଙ୍କ ଉକ୍ତି	ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର	୨୯
ଡାଆଣିଆ ଖରା	ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ	୩୨
ବନ୍ଦୀର ସ୍ବଦେଶ ଚିନ୍ତା	ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ	୩୫
ରାମଚଣ୍ଡୀଠାରେ ରାତି	ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ	୪୦
ଧଉଳି ପାହାଡ଼	ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ	୪୩
ପଦ୍ମାବତୀ	ଗୋଦାବରୀ ମିଶ୍ର	୫୧
ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି	ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର	୫୮
ଉଠ କଙ୍କାଳ	ଗୋଦାବରୀ ମହାପାତ୍ର	୫୯
ମଣିଷ ଭାଇ	କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ	୬୧
ଯାଦୁବର	କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ	୬୩
ଉପମା ବିରୋଧ	ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ	୬୫
ଧରବତରଣ	ମାୟାଧର ମାନସିଂହ	୭୮
ଝରରେ ରୁଧିର	ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ	୭୦
ମୌସୁମୀ	ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ	୭୨
ଲଲମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼	କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହପାଠୀ	୭୫
ଦେବତା ଓ ମଣିଷ	କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ	୮୦
ହରଣ୍ୟକଣ୍ଠିପୁ	ଜ୍ଞାନନ୍ଦ ବର୍ମା	୮୨
ଗ୍ରାମପଥ	ବିନୋଦଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ	୮୪
✓ ଅସମାପିକା	ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ	୮୮
ଚମ୍ପାୟୁଲ	ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି	୯୫

ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ	ଜାନଙ୍କାବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି (ଭରଦ୍ବାଜ) ୯୭
କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି'	ବେଣୁଧର ବଞ୍ଜର ୯୯
ସମ୍ବନ୍ଧ କନ୍ୟା	ସ୍ୱରୂପା ରାଓ ୧୦୨
ନକ୍ଷତ୍ର ସଂକେତ	ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ବେହେରା ୧୦୪
ଏ ପୃଥିବୀ, ଏ ନରକ ନଗ୍ର	ଯଦୁନାଥ ଦାଶ ମହାପାତ୍ର ୧୦୫
ଖବେଦ୍ୟାଦିକା	ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରସାଦ ଦେବୀ ୧୦୭
ହେ ମୋର ହୃଦୟ !	ଦୁର୍ଗାଚରଣ ପରିଡ଼ା ୧୧୧
ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ	ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ନାୟକ ୧୧୩
ପକ୍ଷ ତଳେ ତୋ	ଉମାଶଙ୍କର ପଣ୍ଡା ୧୧୫
ଚରମ ପକ୍ଷ	ରବି ସିଂ ୧୧୭
ଧର୍ମପଦ : ନିର୍ଭୁଲ ଠିକଣା	ମନୋଜ ଦାସ ୧୨୨
ଶ୍ରୀରାଧା	ରମାକାନ୍ତ ରଥ ୧୨୭
ନିଜକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ମନେକରି	ବ୍ରଜସ୍ଥାପୀ ମହାନ୍ତି ୧୨୮
କି ଯାଏ : ବଞ୍ଚେ ଅବା ମରେ	କମଳାକାନ୍ତ ଲେଙ୍କା ୧୩୦
ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି	ବ୍ରଜନାଥ ରଥ ୧୩୨
ବନ୍ଧୁ-ପ୍ରତିବନ୍ଧୁ	ଶ୍ରୀନିବାସ ଉଦ୍‌ଗାତା ୧୩୭
ପାର୍ବତୀର ସକାଳ	ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ ଦାସ ୧୪୦
ଭିନୋଟି ସନେଟ୍	ବିଭୁଦତ୍ତ ମିଶ୍ର ୧୪୨
କୁକୁଜା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗୀତ	ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ୧୪୪
ପଦ୍ମ	ସୌରଭ ବାରିକ ୧୪୮
ଅଭୟ ଭୟ	ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ୧୪୯
ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରାର୍ଥନା	ଘାପକ ମିଶ୍ର ୧୫୧
ଅପରାଧ	ବିଶ୍ୱାସର ଶତ୍ରୁକ୍ଷୀ ୧୫୩
ଅତି ମହୁମାଛ	ସୌରଭ କୁମାର ମିଶ୍ର ୧୫୫
ଦୁଃଖ କୋଇଲି	ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ର ୧୫୯
ମହୁମାଛ	ସବେଜରଂଜନ ମହାନ୍ତି ୧୬୧
ଅନୁଜ୍ଞା	ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ମହାପାତ୍ର ୧୬୩
ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରାର୍ଥନା	ପ୍ରହରାଜ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ନନ୍ଦ ୧୬୫
ଅଧିକାରୀ	ରଞ୍ଜେନ୍ଦ୍ରକିଶୋର ପଣ୍ଡା ୧୬୭

(ଗ)

କେତେକାଳ,		
ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁକୁ ମାପିବାରେ	ହରିହର ମିଶ୍ର	୧୭୯
ସାହାଜୀ ସୁନ୍ଦରୀ	ପ୍ରଭାତ ଶତପଥୀ	୧୭୧
କଥା	ହରପ୍ରସାଦ ଦାସ	୧୭୪
ଘୋର ଘୋର ବିପଦ	ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ରଥ	୧୭୭
ସହସ୍ର ଶାମୁକା ଏଠି	ପ୍ରଫୁଲ୍ଲକୁମାର ସିଂହା	୧୭୯
ଜହରାଳ	ଦେବଦାସ ଗ୍ରେଟରସ୍	୧୮୧
ଶିଶୁ	ମାଳାଦ୍ରୀ ଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନ	୧୮୩
ଡାକର ଆୟୁଷ	ପ୍ରସନ୍ନ ପାଟ୍ଟଶାଣୀ	୧୮୫
କିଏ ନିଜର ନିରାହ କବିର	ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ନାୟକ	୧୮୮
ଓଡ଼ିଶା	ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି	୧୯୦



ମୁଁ ହାଟବାହୁଡ଼ା

ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି

ଦେଖିଲି ସଂସାରେ ବସିଛି ହାଟ,
ଲୋକଗହଳରେ ନମିଲେ ବାଟ ।
ଦୋକାନ ପସରା ଧାଡ଼ିକ ଧାଡ଼ି,
ବାଟ ଦୁଇ ପାଶ ବସିଛି ମାଡ଼ି ।
ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ ଗହଳ ମନ,
ହାଟୁଆଙ୍କ ଦେଖ କେଡ଼େ ଯତନ ।
ହାଟୁଆ ବାଟୁଆ ଅଛନ୍ତି ଧାଇଁ,
ହାଟେ କଣାକିକା କରିବା ପାଇଁ ।
ହାଟ କରିବାକୁ ବଳିଲ ମନ,
ମାତ୍ରକ ନାହିଁ ତ ହାତରେ ଧନ ।
ବାହାରିଲି ହାଟ ଦେଖିବା ପାଇଁ,
ଦୋକାନମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲି ଚାହିଁ ।
ପାଟି କରୁଛନ୍ତି ଦୋକାନୀମାନେ,
ଆସ ଗହଳ ଏ ମୋହ ଦୋକାନେ ।
ଅଳପ ଲଭରେ ଗୁଡ଼ୁଛି ମାଲ,
ଉଣ୍ଡାଉଣ୍ଡି ନାହିଁ ଚଳ ଅସଲ ।
ବୁଲି ବୁଲି ହାଟେ ମୁଁ ହସେ ହସେ,
ଗୋଟାଏ ଦୋକାନେ ଗଲି ପ୍ରଥମେ ।
ଏହି ଦୋକାନଟା ଭାରି ଗହଳ,
ଧାଇଁଛନ୍ତି ଲୋକ ଦଳକୁ ଦଳ ।
ହାତେ ବିଶାକାଠି ଦୋକାନୀ ଧରି,
ବସିଛନ୍ତି ଯମରାଜଙ୍କ ପରି ।
ଦୋକାନରେ ମାଲ ନ୍ୟାୟବରୁର,
କଣେ ସେ କପାଳ ଫାଟେ ଯାହାର ।

ଦୋକାନୀ ବହୁତ ନ କହେ କଥା,
 ବସିଥିବୁ ପୋତ ତଳକୁ ମଥା ।
 ଯୋଡ଼ାଏ ଗହକ ଅଛନ୍ତି ଧାଇଁ,
 ଦୋକାନୀଙ୍କଠାରୁ ସଉଦା ପାଇଁ ।
 ଦୁଇ ଦଣ୍ଡିଦାର ଛୁଡ଼ା ଆଗରେ,
 ଡକା ଛୁଡ଼ୁଛନ୍ତି ଭାରି ଉଚ୍ଚରେ ।
 ସଉଦା ଯେ ନେବ ରହିଣ ତୁନି,
 ଦଣ୍ଡିଦାର କଥା ଯାଉଛି ଶୁଣି ।
 ଦୋକାନୀ ପ୍ରଭୁ ତ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିରେ,
 ତଉଲିଲେ ମାଲ ଲଅ ନିଶ୍ଚରେ ।
 ଚଉକରେ ବସି କଲେ ପ୍ରବୁର,
 ଏହି ନଅ ମାଲ ନ୍ୟାୟବୁର ।
 ଜଣେ ଦେଇ ଶହେ ଟଙ୍କା କୋଟ୍‌ଫିସ୍,
 କିଣିଲ ବୁର ତହୁଁ ଉତ୍ତମିସ୍ ।
 ଜଣେ କରି ଘରଦାର ବିକରି,
 ମାଲ କିଣି ଘରେ ନେଲ ଉକରି ।
 ଦଣ୍ଡିଦାର ଥାଏ ପଛରେ ଧାଇଁ,
 ବକ୍ସିସ୍ ଫିସ୍ ନେବାର ପାଇଁ ।
 ଦେଖିଲ ଗୋଟାଏ ଚୁଲିଦୋକାନ,
 ଦୋକାନୀର ନାମ ଯେ ଅବଧାନ ।
 ଦେଖି ସତ୍ତାମାଲ ବିକଇ ସେଇ,
 ପିଲଏ କିଣନ୍ତି ପଇସା ଦେଇ ।
 ଦେଖିମାଲ ନାହିଁ ତା' ଗୁଣ କିଛି,
 ଦୋକାନୀ ବାପୁଡ଼ା ଯାଗ ଦେଉଛି ।
 ସଉଦା ସହିତ ଲଭ ଦୋକାନୀ,
 ଦୁଇ ଚାରିବେଳ ଦିଅଇ ଟାଣି ।

ପାଶେ ଅଛି ଆଉ ଗୋଟେ ଦୋକାନ,
 ପିନ୍ଧିଛି ଦୋକାନୀ କୋଟ୍ ପେଣ୍ଟଲୁନ ।

ମାଷ୍ଟର ପର ସେ ଦୋକାନୀ ନାମ,
 ପାଠକିକା ଅଟେ ତାହାର କାମ ।

ବିଲୁଣ ମାଲ୍ ଯେ ବକଲ ସେଇ,
 କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ପିଲ୍ ପଇସା ଦେଇ ।

ଏହି ମାଲ୍ ଦାମ୍ ବହୁତ ଚଡ଼ା,
 ଚଟକା ସେ, ନୁହେଁ ପଚର ସଡ଼ା ।

ନଗଦାନଗଦ ଦେଇ କଉଡ଼ି,
 କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ ପିଲ୍ ଉଗୁଡ଼ା ପଡ଼ି ।

ଦେଖିଲି ବୁଝିଲି ଏହି ଦୋକାନ,
 କେବଳ ନୋହେଟି ପିଲ୍ ଭଣ୍ଡାଣ ।

ସୁନ୍ଦର ପାଗଲ୍ ଫଳ ବହୁତ,
 ଦୋକାନ ଭିତରେ ଅଛି ମଜୁତ ।

ବାଇରଣ, ପୋପ୍, ସେକ୍ସପିଅର,
 ବାଉଁସପୁଅ, ମିଲ୍ଟନ୍, ହୋମର ।

ହିସଟରୀ, ଫିଲସଫି, ବୋଟାନି,
 ବିଲୁ ହୋଇଛି ଏ ଆମଦାନି ।

ପିଲ୍ ଏ ଖାଆନ୍ତି ଏସବୁ ଫଳ,
 ବାପ ଟଙ୍କା ଗଣିଦିଏ କେବଳ ।

ଏସବୁ ଫଳର ଗୁଣ ଓଲଟା,
 ହୁଏ ଦେହ ସବୁ ବୁଦ୍ଧି ଟା ମୋଟା ।

ମାସିକ ହଜମ୍ ଯେ କରି ଜାଣେ,
 ଜଗତ ଜଣେ ସେ ଆପଣା ଜ୍ଞାନେ ।

ଅଳପ ଖାଇଲେ ଘଟେ ଜଞ୍ଜାଳ,
 ବହୁତ ଖାଇଲେ ଫିଟ କପାଳ ।

ଡାହା ପାଖେ ବସି ଗୋଟେ ଦୋକାନୀ,
 ହାତରେ ଧରିଛି ସେ ନାସଦାନୀ ।
 ଆଣ୍ଟଲୁରୁ ସାନଲୁଗା ସେ ପିନ୍ଧେ,
 ପୁରୁଣା ଗାମୁଛା ପଡ଼ିଛି କାନ୍ଧେ ।
 ଦେଖିଲି ଦୋକାନେ ମାଲ ସକଳ,
 ନିହାତି ପୁରୁଣା ଶୁଖିଲା ଫଳ ।
 ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ କଲି ଛିଣ୍ଡାସ,
 ଉପରଟା କତା ଭିତରେ ରସ ।
 ମାସକ ଦୋକାନୀ କରିଛି ଫଦ,
 ସଜାଡ଼ି ରଖିଛି ଶବଦ ସନ୍ଧ ।
 କାଳିଦାସ, ଭବଭୂତି, ଶ୍ରୀହର୍ଷ,
 ତାହା ଗୋଦାମର ମାଲ ସବସ୍ତ ।
 ଘଟଭ ପଟଭ ବେଦାନ୍ତ ବହି,
 ଦେଖି ନ ପରୁରେ ଗରଖ କେହି ।
 ଡୋର ଦେଇ ରଖିଅଛି ଗମ୍ଭୀରେ,
 ପୋତି ପଡ଼ିଲଣି ମୁଣାମାଟିରେ ।
 ଦେବା ପାଇଁ ସେଇ ଗୋଦାମ ଝାଡ଼ି,
 ଭୁଞ୍ଜାଟାରେ ମାଲ ଦେଉଛି ଗୁଡ଼ି ।
 ପୁରୁଣା ମାଲରେ ଶରଧା ନାହିଁ,
 କିଏ ଦେନିଯିବ ତାହା କିପାଇଁ ।
 ମାସକ ଦେଖିଣ ଫଳ ପାରିଲ,
 ଦେନିଗଲେ ଥୋକେ ଗ୍ରାହଣ ପିଲ ।
 ପଇସା ପାଇବେ କରି ଭରସା,
 ଖବରକାଗଜ ଲେଖା ବେବସା ।
 କରି ବସିଛନ୍ତି କେତେ ଦୋକାନୀ,
 ଦେଖିଲି ସେଗୁଡ଼ା ଶୁଣି ଅଜ୍ଞାନ ।

ଯାଚି ଯାଚି ମାଲ ଦିଅନ୍ତି କାଲି,
 ଟଙ୍କା ମାଗିଯାଇ ଖାଆନ୍ତି ଚାଲି ।
 ଏପରି ଗହକ ଥୋକେ ଅଛନ୍ତି,
 ଆଗ ମୂଲ ଦେଇ ମାଲ ନିଅନ୍ତି ।
 ଆହୁର ଦେଖିଲି ସବୁ କଥାରେ,
 ଡରମରି ଥାନ୍ତି ଲୋକଙ୍କ ଠାରେ ।
 ମାସକ ଯେ ବକେ ବଲ୍ଲଙ୍ଗ ମାଲ,
 ଖାଇପିଇ ତା'ର ଫୁଲିଛି ଗାଲ ।
 ତାକୁ ଡର ଥା'ନ୍ତି ବହୁତ ଲୋକେ,
 କାଲେ ବୋଲିଦେବ କଥା ପଦକେ ।
 ଦେଖି ଲଗିଲଣି ତାଟକା ମୋତେ,
 ଦେଖି ବଲ୍ଲଙ୍ଗରେ ପ୍ରଭେଦ ଏତେ ?
 ଦୋକାନ ଦୁଆରେ କେହି ରୁପମୀ,
 ଆପଣା ସଉଦା ବକୁଛି ବସି ।
 ହସି ହସି ପ୍ରେମ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ,
 ଗହକମାନଙ୍କୁ ନିଏ ଭୁଲାଇ ।
 କୁହୁଛି ବ୍ୟାଧି ନିଦା ଅଧର୍ମ,
 ମାଲ ବକିବାର ତାହାର କର୍ମ ।
 ବାପ ଅରଜିଲା ବିତ୍ତକୁ ଦେଇ,
 କଣ୍ଠୁରୁ ସେ ମାଲ ଭେଣ୍ଟି ଆ କେହି ।
 ଦେଖିଲି ହାଟରେ କେତେ ମୋଟିଆ,
 କେହି ବସିଅଛି, କେହି ବା ଠିଆ ।
 କେହିଲୋକ ଯେବେ ଡାକିବ ଜଣେ,
 ଦରଖାସ୍ତ ଧରି ଧାଇଁବେ ପଣେ ।
 ମୋଟିଆଙ୍କ ନାମ ଅଟେ ଅମଲ,
 ସତେ ସତେ ତାଙ୍କ ବଂଶ ଅମଲ ।

ଆଉ ଏକଭଳି ଛନ୍ତି ଦୋକାନୀ,
 ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଅଟେ କରନି ।
 ମୁଣ୍ଡଗୁଞ୍ଜି ଲେଖୁଥାଆନ୍ତି ବସି,
 ବେଳ କାହିଁ କଥା କହିବେ ହସି ।
 ଯାହା ସେ ପାଆନ୍ତି ଅଳପ ମୂଲ୍ୟ,
 ଘର ଖରଚକୁ ମୁହଁଇ ତୁଲି ।
 ପଦର ଦିନରେ ସରଇ ଭାତ,
 କରଜ ସକାଶେ ବଢ଼ାନ୍ତି ହାତ ।
 ପାଆନ୍ତି ସେ କିଛି ଉପୁରବଟା,
 ହେଡ଼ିକରନିଙ୍କ ଦାନୁନିକଟା ।
 କେତେଜଣ କରିଛନ୍ତି ଖବକା
 ଡାହାଙ୍କ ବେବସା ଯେ କଥାବକା ।
 ପଇସା ପାଇଲେ ବକନ୍ତି କଥା,
 ବରୁବରୁ ନାହିଁ ସତ ବା ମିଥ୍ୟା ।
 କାଶେ ଜାକିଛନ୍ତି ଲଅ ନଈର,
 ଡାକିବା ମାସକେ ହେବେ ହାଜର ।
 ବଡ଼ ଦୁସିଆର ସେହି ଦୋକାନୀ,
 ଆଗୁ ଦି'ପଇସା ନିଅଇ ଟାଣି ।
 ଦୋକାନ ମେଲିଛି ଗୋଟାଏ ଲୋକ,
 ପୁରେହୁତ ସେହି ଧର୍ମଯାଜକ ।
 ଦହରୁଡ଼ା ଶ୍ରେଣୀ କିଛି ଦକ୍ଷିଣୀ,
 ମୂଲ୍ୟଦେଲେ ହୁଏ ତା' ମାଲ କଣା ।
 ତା' ଦୋକାନ ମାଲ ନ କଣ ସଦି,
 ସବୁ ଅଟକିବ ବାହା ପୂଜାଦି ।
 ଆହୁର ତା' ମାଲ ଯେ ପିଣ୍ଡବତ୍ତା,
 ପିତୃଲୋକ ପାଇଁ ବହୁତ ଲେଡ଼ା ।

ଦେଖିଲି ତା' ପାଶେ ହୋଇଣ ଠିଆ,
ଦିନୁଦିନ ହୁଏ ମାଲ ପଡ଼ିଆ ।

ଦେଖିଲି ବସିଛି ଗୋଟେ ଦୋକାନୀ,
ଅନୁମାନ କଲ ହେବ ସେ ଜ୍ଞାନୀ ।

ଗୁଡ଼ାଟା ହେଉଛି ସେ ଥୁରୁଥୁରୁ,
ପରୁର ଜାଣିଲି ତା' ନାମ ଗୁରୁ ।

ଶାସ୍ତ୍ରକଥା ବିକା ତାହାର କାମ,
ପୁଣି ସେ ବିକଇ ଶ୍ରୀହରି ନାମ ।

ମାଲ ଛୁଡ଼ିଦିଏ ଅଳ୍ପ ମୂଲରେ,
ଗହକ ଅଳପ ତାହା ପାଖରେ ।

ହାଟେ ବୁଲି ବୁଲି ଜନ୍ମିଲି ଜ୍ଞାନ,
ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମେଲିଲି ଗୋଟେ ଦୋକାନ ।

ଅରଜ୍ ଅଛନ୍ତି ଲୋକେ ପଇସା,
ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପାଇବି କଲି ଭରସା ।

ଝାଡ଼ିଝଡ଼ି ଦେଇ ଦୋକାନ ଚାଲି,
ଗୋଦାମେ ଭରିଲି ସାହିତ୍ୟ ମାଲ ।

ବିଲୁଣ ମାଲକୁ ନାହିଁ ତ ପୃଞ୍ଜି,
ଦେଖିମାଲ ଦେଲି ଗୋଦାମେ ଗୁଞ୍ଜି ।

ଛୁପାଖାନାଠାରୁ ଆଣିଲି କାଲି,
ଲଭ ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧିଦେବ ମୁଁ ଭଲ ।

କାଡ଼ିଆ ମାଲରେ ବହୁତ ଦୋଷ,
କଳନ୍ତର ବଢ଼ି ବୁଡ଼େ ସବସ୍ତ ।

ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ ଗହକ ମନ,
ଟାଙ୍ଗି ଦେଲି କାନ୍ଥେ ମୁଁ ବିଜ୍ଞାନ ।

ପାଟିକରି ଦ୍ଵାରେ ଡାକିଲି ବସି,
ଭଲ ମାଲ ଭଲ ନିଅ ହେ ଆସି ।

ଅଇଲେ ଗହକ ଶୁଣି ମୋ ଡାକ,
 ପରୁରଲେ ତୁମ୍ଭେ କି ଫଳ ଦିବ ?
 ବୋଇଲି ମୁଁ ଅନୁବାଦ ପୁରଣ,
 ଆଶୁ ମିଠାଫଳ ଏହାକୁ ଜାଣ ।
 ବୋଇଲି ମୋ କଥା ଶୁଣି ଗରଖ;
 ବରକ୍ଷିତେ କରି ଅଳପ ରାଗ ।
 “ଏଗୁଡ଼ା ସବୁତ ପରୁ ପୁରୁଣା,
 ଏ ସବୁର ମୂଲ୍ୟ ନିହାତି ଉଣା ।
 ଯେବେ ଦେବ ତୁମ୍ଭେ ଦିନା ମୂଲ୍ୟରେ,
 କୃପାକରି ନେଇ ଚାହିଁବୁଁ ଥରେ ।”
 ଦେଖାଇଲି ତାକୁ ନେଇ ନଭେଲ,
 ବୋଇଲି ସେ କଥା ପଚାର ବେଳ ।
 ପୁଣି ଦେଖାଇଲି ତାକୁ କବିତା,
 ବୋଇଲି ଏଗୁଡ଼ା ନିହାତି ପିତା ।
 ଗରଖ ମୁଖରୁ ଏ କଥା ଶୁଣି,
 ନିଶ୍ଚୟ ପକାଇ ହେଲି ମୁଁ ତୁନି ।
 ଭାବିଲି ମୋହର ପରିଲ ପାଠ,
 ଆଉ କରିବି ମୁଁ କଅଣ ହାଟ ।
 ବେଶର ଦେଖୁଛି ଯେ ଲୋକଙ୍କର,
 ଦେଖି ଜନସଭାରେ ନାହିଁ ଆଦର ।
 କେତେ ଲୋକ ଟଙ୍କାପଇସା ଦେଇ,
 ଯାଆନ୍ତି ବିଲୁଣି ଜନସ ନେଇ ।
 ଆହୁରି ଶୁଣନ୍ତି ଗୋଟାଏ ମଜା,
 ମାଲ କାଳ ଦେଲେ ଯୋଡ଼ାଏ ରଜା ।
 ଯେଉଁମାନେ ନେଲେ ମାଲ କାଢ଼ିଆ,
 ଜାତିରେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଓଡ଼ିଆ ।

ଭୁନିତାନି ହୋଇ ରହିଲେ ଘରେ,
 ଚଠିର ଉତ୍ତର ନ ଦେଲେ ଥରେ ।
 ଏଡ଼େ ହାଟଟାରେ ଦେଖିଲି ଜଣେ,
 ଗରଖ ବୋଲି ମୁଁ ତାହାକୁ ଗଣେ ।
 ଜାଣିଲି ପରା ମୁଁ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରର,
 ଚନ୍ଦ୍ରନ୍ତ କେ କାତ, କେଉଁଟା ସ୍ତର ।
 ବାଛୁ ବାଛୁ ନେଲେ ଗୋଟାଏ ଫଳ,
 ବହନା କଲି ମୁଁ ଏହା କେବଳ ।
 ଲେକେ ତ ଶୁଣନ୍ତି ଏହି ବାରତା,
 ଲଭ ଲେକସାନ କପାଳ କଥା ।
 ଛୁପାଖାନା ଡରେ ଲଭ ନଲେଡ଼ି,
 ମୁଲ ମୁଲ ଦେଲି ମାଲ ମୁଁ ଛୁଡ଼ି ।
 ହେଲେ ହେଉ ପଛେ ବହୁତ ଭୁଟି,
 ଛୁପାଖାନା ଏଣେ ଧରନ୍ତୁ ତୋଟି ।
 ଭୁଟି ସହ ମାଲ ବକିଲେ ବଳେ,
 ଏଥିରେ କି ଭାଇ ବଣିଜ ଚଳେ ?
 ଦେଖି ସାହୁକ୍ୟ ଯେ ବଣିଜ କଲ,
 ଜାଣିଥିବ ସେହି ଲେକଟା ମଲ ।
 ଲଭ କଥା ଭାଇ ଥାଉ ପଛକୁ,
 ବୁଢ଼ାଇ ବସିବ ନିଜ ମୁଲକୁ ।
 ଭଲିଲି ହାଟରେ ଥିବ କପାଳି,
 ଦେଲି ବେଳେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ।
 ଗୋଟାଇ ପସର, ବୋଝ ମୁଣ୍ଡାଇ,
 ଘରମୁହଁ ହୋଇ ଗଲି ପଳାଇ ।
 ଝାଡ଼ୁଝୁଡ଼ି ମାଲ ରଖିଲି ଘରେ,
 ପରୁରବ ଦିନେ କେହି ବା ଥରେ ।

ଏଣେ ତ ବୁଡ଼ିଲୁ ସବୁ ଭରସା,
 ଆହୁରି କପାଳେ ଅଛି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
 କାଲି ଦୁଆରକୁ ଆସି ପ୍ରଶ୍ନର,
 କରିବ ବହୁତ ସେ ହରବର ।
 ତାହାଠାରୁ ମାଲ ଆଣିଛି କାଲି,
 ନ ପାଇଲେ ଟଙ୍କା ଦେବ ସେ ଗାଲି ।
 ଶୁପାଖାନା ଲୋକ ନିହାତି ମନ୍ଦ,
 ପଇସା ସକାଶେ ଲଗାନ୍ତି ଦୁର୍ଲ୍ଲ ।
 ଲେଖିବ କବିତା, ଦେବୁ ଛପାଇ,
 ପଇସା କପାଇଁ ନେବୁରେ ଭାଇ ?
 ନିହାତି ତୁ ଯଦି ଛୁଡ଼ିବୁ ନାହିଁ,
 ରହି ବସି ଦେବ, କଳି କପାଇଁ ?
 ଲୁଗିଛି ସଫାର ମଧ୍ୟରେ ହାଟ,
 ମାନ୍ଦଳ ମୋହର ପଡ଼ିଲୁ ବାଟ ।
 ନାହିଁ ଦେହେ ବଳ, ହେଲିଣି ବୁଢ଼ା,
 ମୋହ ନାମ ଭାଇ ହାଟବାହୁଡ଼ା ।

□ □ □

କର୍ମିକାର ଭବନା

ବ୍ୟାଧୀର ବନ୍ଧୁ

ଉତ୍ତରାୟ ହୋଇ ବସିଣ କଞ୍ଚୁକୀ
ଦେଖୁଅଛି କୁତୁହଳେ,
ମନୁଷ୍ୟ-ଗହଳ ନୃତ୍ୟ ଫଗୁଣେଳ
କାର୍ତ୍ତିନାଦ ମସ୍ତକେ ।

ଏହିରୂପେ ରାସ ଦଶଦିଗ୍ଧ ଅନ୍ତେ.
ଉତ୍ତରୁଁ ହୋଇ ବିରତ,
ଯେ ଯାହା ଭବନେ ନାଗରିକେ ଯାଇ
ସୁଖେ ହେଲେ ନିଦ୍ରାଗତ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମା ବୁଡ଼ିଲେ ହରଚଣ୍ଡୀଙ୍କର
ନିର୍ଜନ ଦୂର ପ୍ରାନ୍ତରେ,
ଏକ ଏକ ହୋଇ ପ୍ରସାପ ଆଲୋକ
ନିଭିଗଲା ଘରେ ଘରେ ।

ଗାଡ଼ ଅଛକାର ନରେ ଜଳେ ସ୍ଥଳେ
ଚୌଦିଗୁଁ ଆସିଲା ମାଡ଼ି,
ପ୍ରକୃତ-ଦେହରୁ ଜୀବନ ନାଟିକା
ସହସା ଗଲା କି ଛୁଡ଼ି ?

ଝିଙ୍କାର ଝିଙ୍କାର ମାସ କଲ ସେହି
ନିରବତାକୁ ମୁଖର,
ହିମବନ୍ଧୁ-ବାଘୁ ନିଶାନ୍ତ-ସମୀରେ
ଦେହ ହେଲ ଜରଜର ।

ସୌଧରୂଲେ ବସି ସୁବର କଞ୍ଚୁକ
 ଭବୁଅଛି ହୃଦଗତେ—
 କେତକାଳ ମୁହିଁ ସଙ୍କେତକୁ ରହିଁ
 ଜଗୁଥିବ ଏହିମତେ ।

ବେନବର୍ଷ ଜଗି ବସି ସୌଧରୂଲେ
 ହୋଇଗଲି ଅବସନ୍ନ,
 ତଥାପି ବିଜୟ— ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗଙ୍ଗୋଶ୍ୱର-
 ପ୍ରତି ନହେଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ।

ଅଧର୍ମରେ ମତି ରଜାଙ୍କର ସଦା
 ଅଧର୍ମରେ ସଦା ଗତି,
 ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଲଭି ନ ଭୁଟିଲ
 ଲୋଭ ପରରଜ୍ୟ ପ୍ରତି ।

ସ୍ୱଧର୍ମ ତାଙ୍କର ପରରସ୍ତ୍ର-ଗ୍ରାସ
 ବଳେ ଛଳେ କଉଶଳେ,
 ପ୍ରବଳେ ରାସନୀ ମାଡ଼ି-ଆତରଣ
 ଦାଶିନୀ ମତି ଦୁର୍ବଳେ ।

ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଚୋର— ଗଙ୍ଗର ଅଙ୍ଗନ
 ହୋଇ ହେଲେ ଏଡ଼େ ହିର,
 ମଦେ ମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ନିତ୍ୟ ମଣନ୍ତି ଯା’
 ସୁସ୍ତବେ ସଶ-ଭଙ୍ଗୁର ।

କେହି ରହି ନାହିଁ ରହିବ ନାହିଁଟି
 ଭବ-ରଙ୍ଗଭୂମି-ତଳେ,
 ସର୍ବେ ନିଜ ନିଜ ଅଭିନୟ ସାର
 ବାହୁଡ଼େବ କାଳବଳେ ।

ସୁଦ୍ଧ-ଶୀର୍ଷ ଯା’ର ନାମ ହୋଇଅଛି
 ଅମର ବର୍ଣ୍ଣେ ଅଙ୍କିତ,

ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଧାର ନରପତି ହେଲେ
କାଳ-ଭୁଣ୍ଡେ କବଳିତ !

କାହିଁ ଗଲେ ଇନ୍ଦ୍ର — ଦୁଃମ୍ନ ମହାପତି
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ-ଗୌରବ-ରବି,
ମାଳାତଳେ ସ୍ଥାପି ଏହି କାହିଁ କଳ —
କଳ୍ପସ-ପଦ-ପଦ ?

କାଳଗର୍ଭେ ଭାବେ ଲୀନ ହେଲେ କେତେ
ମହାପତି ମହାଯଶା,
ହୋଇଅଛି ଯାକ ଜର୍ଣ୍ଣ ସୌଧ ଏବେ
ବ୍ୟାଧି ଭଲ୍ଲିକର ବସା ।

ଶୈବାଳ ପାଷାଣ — ଭେଦରେ ସଞ୍ଜୟ
ହୋଇଛି ମାଳବରଣ,
କୃମି-ଚନ୍ଦ୍ର-ଜାଲ ହୋଇଅଛି ଏବେ
ଗବାକ୍ଷର ଆସ୍ତରଣ !

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଘାପାଲେକେ ଉଠୁଥିଲ ଯହିଁ
ଅଗୁରୁ ଧୂପର ଘଟା,
ତମିରକୁ ତହିଁ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ବିଜନେ
ପକ୍ଷବାଦେ ଚମତଟା !

ତୋଳିଲେ ଅତୁଳ ଦୁର୍ଗ ଯେଉଁ ବାର
ବରୁପାତଟିନୀ-ଘାଟେ,
ବରୁପା-ତରଙ୍ଗେ ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍ ପରସ୍ପେ
ମିଶିଗଲେ କାଳ ମାତେ ।

ଏବେ ସେହି ଦୁର୍ଗୁଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷେ
ପାଷାଣ ହୋଇ ସ୍ଥଳିତ,
ଦୁର ଜନପଦ ସୁପ୍ର ଜନେ କରେ
ନିଶୀଥେ ଶୁଦ୍ଧ ଚକିତ ।

ମନ୍ତ୍ର ଅବତଂସ— ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କେଶରୀ-
 ରଜବଂଶ କାହିଁ ଗଲା ?
 ବେଢ଼ି ଛୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ— ଜଳେବରେ ଯାଇ
 ଅମଳ କାଞ୍ଚି-ମେଶଳା ।

‘ସେହି ବଂଶ କାହିଁ ?’ ଏହି କଥା ଯେବେ
 ଏକାମ୍ରେ ପୁଚ୍ଛିବ ଯାଇ,
 ପ୍ରତିଧ୍ୱନି-ଛଳେ କାନନେ ଦେଉଳ
 ପ୍ରତିବାଣୀ ଦେବ ‘କାହିଁ ?’

ଚରଦାନ ପାଇଁ କାହାର ନୁହନ୍ତି
 କର୍ମ-ଭୂମି ବସୁନ୍ଧରା,
 ପାଞ୍ଚିଛନ୍ତି ରସେ ଭୁଜବଳେ ଭବେ
 ଚରଣାୟାଁ ହେବେ ପରା ।

ନିଜ ନୟରତା ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର କେବେ
 ପୁରଲେ ନାହିଁ ସୁପନେ,
 ତମ-ଧର୍ମ-ବଶେ ଅନୁକ୍ଷଣ ରତ
 କେବଳ ପର-ପୀଡ଼ନେ ।

ଦିଗ୍‌ବିଜୟ-ବ୍ୟାଜେ କେତେ ଭୂପାଳକୁ
 କଲେ ରଜା ରଣେ ହତ,
 ଥୋକେ ରଜ୍ୟ ଗୁଡ଼ି ଦୂରେ ପଳାଇଲେ
 ଥୋକେ ହେଲେ ପଦାନତ ।

ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର-ଦମ୍ଭ— ଭରେ ଅରହର
 କମ୍ପର ଆଜ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
 କେତେକାଳ ଧର୍ମ ସହିବ ଅମୀତି
 ଦିନେ ଦେବ ପ୍ରତିଫଳ ।

ବୃଥା ଦମ୍ଭେ ମାତି ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ବାର
 ଭ୍ରମୁଥାନ୍ତି ଦେଶେ ଦେଶେ,

ଜେତା ବିଜିତକୁ କରଳ କୃତାନ୍ତ
ପେଟିଦିଏ ନିର୍ବିଶେଷ !

ଭଜନ୍ତି ଦାମ୍ଭିକେ ହସ୍ତେ ରଖିବାକୁ
ସମସ୍ତଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ-ତୋର,
ନିଜ-ଭାଗ୍ୟ-ତୋର କାଳହସ୍ତେ ଏହା
ପକାନ୍ତି ହେଲେ ପାସୋର ।

ଅଜ୍ଞାନେ କଳ୍ପନା— ଉଦ୍ୟାନେ ଦାମ୍ଭିକ
ଗନ୍ତେ ଆଶା-କୁଞ୍ଜମାନ,
ତା' ଦେଖି ଅଲକ୍ଷେ ପାଶେ ପାଶେ ଥାଇ
ହସୁଥାନ୍ତି ଜନ୍ତୁଗଣ !

ହୃଦ କାଳରହ ଦୂରୁଛୁ ମସ୍ତକେ
ଜାଣି ଲୋକେ ହୋନ୍ତି ବଣା,
କମ୍ପାଇ ଲେଉଟନ୍ତି ରଣଭୂମି-ରୂପ
କୃତାନ୍ତ-ରଙ୍ଗ-ଅଗଣା ?

ଅଗ୍ରେ ବାତ୍ୟା ଦେଖି ଜଳେ ଜଳଦୟା
ଆହମେ ବଣିଜ-ତରୁ,
ଦିଗ୍‌ବିଜୟ-ବ୍ୟାଜେ ସେହିରୂପେ ପର-
ରାଜ୍ୟ ଆହମେ ମସ୍ତକ ।

ଦୟା ବଣିକକୁ ମାରେ ବାତ୍ୟା ଯଥା
ବୁଢ଼ାଇ ଜଳଧି-ଜଳେ,
କାଳ ସେହିରୂପେ ଜେତା ବିଜିତକୁ
ପୁରାଇ ନିଜ କବଳେ ।

ଏ ଭବ ସଂସାରେ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କାଳ-
ବାତ୍ୟା ବହେ ଅବିରତ,
ଏହା ଜାଣି ଲୋକେ କେଉଁ ଲଭ ଆଶେ
କଳହେ ହୁଅନ୍ତି ରତ ?

ଗଜ କଳ୍ପପର କଳି ପ୍ରାୟ ମହା-
 ଦମ୍ଭେ କରୁଥାନ୍ତି ଲୀଳା,
 ମନେ ନାହିଁ ଦିନେ କାଳ ପଶିରାଜ
 ଉପରୁ ମାରିବ ଚିଲ ।

ନାନା ଦୁର୍ନିମିତ୍ତ ନିତି ନିତି ଦେଖି
 ମନେ ଲାଗେ ବଡ଼ ଡର,
 ଆସ୍ଥାନ-ମଣ୍ଡପେ ଉଡ଼ି ଆସି ଗୁପ୍ତ
 ବସୁଛି ଥରକୁ ଥର ।

ପ୍ରତି ରାସେ କେତେ ଉଲ୍‌କାପିଣ୍ଡ ନଷ୍ଟ-
 ମଣ୍ଡଳ ପଡ଼ୁଛି ଖସି,
 ଆଜ ରାସେ ପୁଣି ପେଟକ ରାବଲ
 ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା-ରୂଲେ ବସି ।

ନିଶାନ୍ତେ ନଅରେ ଶୁଭୁଛି ଶବଦ
 ଅବଳା-ରେଦନ ଭଳି,
 କାହୁଁ ଆସୁଅଛି ସେ ବିକଳ ଧ୍ବଜ
 କେହି ନପାରିଲେ କଳି ।

ଅଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ପୁରବାସୀଙ୍କର
 ହୃଦୟ ସଦା ସଉସୁ,
 ଏତେ ଦିନେ ଅବା ରଜାଙ୍କର ହେଲ
 ପୂର୍ବ ତପୋବଳ ଯୟ ।

ରହୁପୁରପତି ସଙ୍ଗେ ଅକାରଣେ
 କୁନ୍ଦିଣେ କଳି ଭିଆଇ,
 କେ ଜାଣେ କି ଭାଗ୍ୟ ଭଜିଲେ ସମର—
 ରଙ୍ଗଭୂମେ ନରସାଇ ।

ଭବିଷ୍ୟ ମାହା ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ
 କିଏ ତା' କରବ ଆନ ?

କିଏ ଅବା ଏହି ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠିନ-ଗତି
ବେଧବାକୁ ବଳବାନ୍ ?

ସ୍ବାଜ୍ଞା ଚିନ୍ତା ବେନି ତରୁ ତୁଳାର
ବିରାଜେ ନଭୋମଣ୍ଡଳେ,

ଏହି ଦଣ୍ଡେ ଧାତା ତଉଲନ୍ତି ଅବା
ନରଭାଗ୍ୟ ମହିତଳେ ।

କାହା ଭାଗ୍ୟ ଗୁରୁ କାହା ଭାଗ୍ୟ ଲଘୁ
ହେବ ଏ କାଳ-ସମରେ;

ଅଛି ଏକା ସେହି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଠାକୁର-
ଅନନ୍ତ-ଜ୍ଞାନ-ଗୋଚରେ ।

ସେହି ପାଇଁ ସିନା ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ରଖନ୍ତି
ଅଜ୍ଞେୟ ଅଦୃଶ୍ୟ-କଥି,

ଯା-ଭେଦ ନପାଇ ଭାବ ଭାବ ବଶା
ହୁଅନ୍ତି ଶିବ ବିରଞ୍ଚି ।”

□ □ □

ଉତ୍କଳ ସନ୍ତାନ

ମଧୁସୂଦନ ଦାସ

ତୁ ପର ବୋଲଉ ଉତ୍କଳ ସନ୍ତାନ

ତେବେ କିମ୍ପା ଏତେ ଧାରୁ ?

ତୋହର ଜନନୀ ରୋଦନ କରିଲେ

କହିବାକୁ କିମ୍ପା ତରୁ । ୧ ।

ତୋ ପୁଅପୁରୁଷେ ଜୟ କରିଥିଲେ

ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ,

ତାଙ୍କର ଔରସେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତୁହି

କେଉଁ ଗୁଣେ ତାଙ୍କୁ ସରି ? । ୨ ।

ତୁ ମନେ ଶୁରୁରୁ ତୋଷାମଦ କରି

ବଢ଼ାଇବୁ ଜାତି ମାନ,

ତୋଷାମଦଆର କୁକୁର ପ୍ରକୃତ

ଅଇଁଠା ପତରେ ଧାନ । ୩ ।

ତୋଷାମଦକାରୀ କ୍ଷିପ୍ର ଶ୍ଵାନ ପରି

ସହଜେ ଚିହ୍ନା ନ ଯାଏ,

ଭୃତ୍ୟ ଶ୍ରବଧରି ଗୋଡ଼ ଚୁଟୁ ଚୁଟୁ

ବିଷ ଲେପି ଦେଇଥାଏ । ୪ ।

ତୋଷାମଦ ଅଟେ ଅନ୍ଧାର ଗୋହରି

ସ୍ଵାର୍ଥ ତହିଁ ଲୁଚି ବସେ,

ସରଳ ପଥକ ବାଟରେ ଲେଟିଲେ
ଅଜ୍ଞତରେ ତାକୁ ନାଶେ । ୫ ।

ଜାତିର ଉନ୍ନତି ହେବ କିରେ ଭାଇ
ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଜଗତ ମଣି,
ଗୋଦର ଗୋଡ଼ରେ ମାଉଁସ ଲାଗିଲେ
ଦେହର କି ଶୁଭ ଗଣି ? । ୬ ।

ଜାତିର ଉନ୍ନତି ସେ କାହିଁ କରିବ
ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯାର ବ୍ୟସ୍ତ ମନ,
ଶାଗୁଣା ବଲୁଆ ଚକଣ୍ଡକ ହେଲେ
ଶବ କି ପାଇବ ପ୍ରାଣ ? । ୭ ।

ଜାତି-ନନ୍ଦିଯୋଷ ଚଳିବ କି ଭାଇ
ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସାରଥୀ କଲେ,
ଟାଣେ କିରେ ଗାଡ଼ି ଦାନାର ତୋବଡ଼ା
ଦୋଡ଼ା ମୁହେଁ ବଜା ଥିଲେ ? । ୮ ।

ସ୍ୱାର୍ଥର ବନିତା ଅଟେ ତୋଷାମଦ
ଉପୁ ମିଥ୍ୟା ତାଙ୍କ ପୁଅ,
ରାଜ୍ୟରେ ବସୁବ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟିବ
ଏମାନେ ହେଲେ ଏକସ୍ର । ୯ ।

ଉଠରେ ଉଠରେ ଉତ୍କଳ ସନ୍ତାନ
ଉଠିବୁ ତୁ କେତେ ଦିନେ,
ପୁରୁବ ଗୌରବ ପୁରୁବ ସାହସ
ପଡ଼ିବ କି କେବେ ମନେ ? । ୧୦ ।

ତୋହର ଜନନୀ ବୀର ପ୍ରସବିନୀ
 ଧୂଳିରେ ପଡ଼ୁଛି ଦେଖ,
 ଜନ-ସମାଜରେ ଏ ନିନ୍ଦା ମଧ୍ୟରେ
 କିପରି ଦେଖାଉ ମୁଖ ? । ୧୧ ।

ତୋ ପୁଅପୁରୁଷ ସ୍ୱର୍ଗଧାମେ ଥାଇ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠଛନ୍ତି ମନସ୍ତାପ,
 ତାଙ୍କର ଜୀବନ କରି ବି ସୁରଣୀ
 କରୁଛୁ ତୁ ମହାପାପ । ୧୨ ।

□ □ □

ରକ୍ଷିପ୍ରାଣେ ଦେବାବତରଣ

ମଧୁସୂଦନ ରାଓ

(ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀତଟ—ଉଷାକାଳ)

ପ୍ରଶାନ୍ତ ନିଶାନ୍ତକାଳ	ବିରଜେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳେ,
ଉଷାର ତୁଷାର-ଶୁଭ୍ର	ଲଲିତମଣ୍ଡଳେ ।
ସ୍ୱର୍ଗର କୌପୁରୁଷଣୀ	ଶୁଦ୍ଧ ସୁଶୋଭନ,
ପରବୀ-ଦିଗନ୍ତପଟେ	ଛବି ଅତୁଳନ ।
ଉଦାତ୍ତୀ ଆକାଶେ ଦୂରେ	ମହାଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ,
ତୁଷାର-କିରୀଟେ ରଜେ	ଶିଖନ୍ଦ୍ର-ଆଳୟ ।
ଅନନ୍ତ ହିମାଳୟ ସେନା	ଶୁଭ୍ର ହିମାଚଳ,
ସିନ୍ଦୂର ପୁଷ୍ପପୁଞ୍ଜ	ପ୍ରାୟେ ମହୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣ-ସ୍ପର୍ଶୀ ଆହା	ଉଷାର ଉତ୍ସବେ,
ମାତଲେ ସୁହାସମୟୀ	ଦିବ୍ୟ ସରବେ ।
ଶିଶିର ଜଳରେ ଧୋଇ	ଉଷା ଶ୍ରୀରରଣ,
ଲଭିଲେ ଆଶିଷ-ରୂପେ	ଦିବ୍ୟ ଆଭରଣ ।
ଜ୍ୟୋତିର ସିନ୍ଦୂରବନ୍ଧୁ	ଜ୍ୟୋତିର ବଳୟ,
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଅବତଂସ	ମାଳା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ।
ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପାରିଜାତ	ଦିବ୍ୟ କୁନ୍ଦଳେ,
ପୁଟାକଲେ ଆରମ୍ଭିତେ	ଉଷା କୁତୁହଳେ ।
ଏକ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-	ଧବଳ ଭୁବନ,
ତରଳ ରଜତପୁରେ	ପ୍ଳାବିତ ଶୋଭନ ।

ଦୁଃଲେକ-ଦୁହିତା ଉଷା
ଦୋହନ କରନ୍ତି କାମ

ଶ୍ରୀକର ପରଶେ ଯେହୁ
ଉଚ୍ଛ୍ଳୁଳ ଆଲୋକରୂପେ

ଦିଶି ଦିଶି ଉଚ୍ଛ୍ଳୁଳ
ଦ୍ୟାବା-ପୃଥିବୀର କବା

ତରଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୀୟ ଗୀତି
ତାଳଇ ଭରତ ପୁର

ଉଷାର ପରଶେ ଜାଗେ
ଅବନୀ ଶିଶିର ମୁକ୍ତା

ଏମନ୍ତ ସମୟେ ପୁଣ୍ୟ-
ଶାରେ ଉଷା କିଏ

ଘର୍ଦ୍ଦ-କାୟ ହିମ-ଗୌର
ପ୍ରସନ୍ନ ଲଲିତ-ଲଳା-

ବିଶାଳ ଲେଚନଯୁଗ
ଝରଇ ତହିଁରୁ ଜ୍ୟୋତି

ସୁଫୁଲ୍ଲ ନାସାଗ୍ର ଶାନ୍ତି
ସୁରଇ ସାଧନ ଶୁଭ-

ଓଷ୍ଠ-ଯୁଗ ବାଣୀକର
ବିଶ୍ୱକର୍ମା ବିଧାତାର

ଅଗ୍ନି-ପ୍ରଭ ଜଟା ଜଳ
କୃଷ୍ଣ ରେମାବଳୀ-ଶୁଭ୍ର-

ଲମ୍ବିତ-ଆୟତ ଭୁଜ
ସୁବୟଳ ବନ୍ଧ ମହା-

ତହିଁରେ ଆବର,
ଧେନୁ ସିଦ୍ଧବର ।

ଶୀର-ପାବବାର,
ପ୍ଳାବଇ ସଂସାର ।

ଆଲୋକ ପ୍ରବାହ,
ଏ ଦୈବ ବିବାହ ।

ଉଷା ଉଦ୍‌ବାଧନୀ,
ଆକାଶ ଅବନୀ ।

ପ୍ରଣିପାତ କର,
ମାନସୀ ସୁଦୟା ।

ତୋୟା ସରସ୍ୱତୀ,
ଯୁବା ଉଦାର-ମୁରତି ।

ରମ୍ୟ-କଳେବର,
ମଞ୍ଚ ଚୈତନ୍ୟର ।

ଆକର୍ଷଣ ବିଶ୍ରାନ୍ତ,
ଧାର ସୁପ୍ରଶାନ୍ତ ।

ଅସି-ମୁନ ପ୍ରାୟେ,
ଲକ୍ଷ୍ୟ-ସିଦ୍ଧି ଯାଏ ।

ମାଣିକ୍ୟ-ସୋପାନ,
ବିଚିତ୍ର ନିର୍ମାଣ ।

ଆଜାନୁଲମ୍ବିତ,
ଆନନେ ଶୋଭିତ ।

ଦଣ୍ଡସୁତରେ,
ସ୍ତବ-ଲଳା-ସ୍ଥଳ ।

ସୃଷ୍ଟି ପୁଲିନେ ସୃଷ୍ଟି-	ନମେରୁ ସଦୃଶ,
ସରସ୍ବତୀ ତଟେ ଉଭା	କେ ମହାପୁରୁଷ !
ଗଦ୍‌ଗଦ ଶବଦେ ପଦ-	ଚଳେ ଅବରଳ,
ଉପଳ-ଶୟନେ ବନ୍ଧୁ	ସରସ୍ବତୀ-ଜଳ ।
ଉଷାର ଉତ୍ସବମୟ	ଗଗନ ସମ୍ମୁଖେ,
କାବ୍ୟ ତାରା ସିଂହାସ ଜ୍ୟୋତି	ତାଳୁଅଛି ମୁଖେ ।
ବାମେ ଦିଗ୍‌ବଳୟ କୋଳେ	ଦଶଇ ଭାସୁର,
ସ୍ଵରକ କରୁଛି ସମ	ହିମାଦ୍ରି ଶିଖର ।
ପଶ୍ଚାତେ ଭୁରଙ୍ଗଶାଉ	ଉଟିଅ ଥିଙ୍ଗନ,
ଚଉପାଶେ ପ୍ରସାରିତ	ପୁଲିନ-କାନନ ।
ନିଶାନ୍ତ ସମୀର ବନ୍ଧୁ	ନିରବ ଶୀତଳ,
ପରଶି ମୃଦୁଳେ ଯୁବା-	ଆନନମଣ୍ଡଳ ।
ଆଲୋକ-ମଣ୍ଡିତ ସେହି	ପୁରୁଷ ପୂଜକ,
ପ୍ରକାଶିତ ରଞ୍ଜି ବଂଶ	ଜ୍ଵଳନ୍ତ ଗୌରବ ।
ହିରଣ୍ମୟପ୍ରଭ ପଥା	ହିରଣ୍ୟାଂଶୁମାଳୀ,
ନାମରେ ହିରଣ୍ୟ-ଗର୍ଭ	ମହା ଜ୍ୟୋତିଶାଳୀ ।
ଦେବକନ୍ୟା ଉଷା ଶୋଭା-	ପୁଣ୍ୟ-ସୋମରସ-
ପାନେ ଦେବ-ଭାବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ	ଦ୍ରବ୍ୟ ସରସ ।
ମହାପ୍ରେମେ ବିଚ୍ଛାରିତ	ବିଶାଳଲୋଚନ,
ଏ ମହାମାୟୁର-ଲୀଳା,	କରନ୍ତି ଦର୍ଶନ ।
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଅଭିଭୂତ	ମହାଭାବେ ଶ୍ରେଳା,
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ନିର୍ମଳିତ	ନୟନର ଡୋଳା ।
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ପ୍ରଘାତ-ଭୂମି	ଅଘାତ ସଂସାରେ,
ନିଗମନ ମନ ପ୍ରାଣ	ଧ୍ୟାନ ପାରାବାରେ ।
ସହସା ସହସ୍ର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ବୃକ୍ଷ	ପରଭବ,
ରଞ୍ଜିତ ଅନ୍ତରେ ସ୍ମରେ	ମହାମୃତ ଛବି ।

ଅମୃତ ମୃତ ଆହା	ରୂପ ନରୂପମ,
ଅନନ୍ତ ଅନଳ ବ୍ୟାପୀ	ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ।
ଦେଶ-କାଳାଞ୍ଚଳ ଦୃଶ୍ୟ	କଳ୍ପନା-ଅଞ୍ଚଳ,
ଅଥଚ ଜ୍ୟୋତିର ଜ୍ୟୋତି	ଚକ୍ଷୁଅଗ୍ରେ ସ୍ଥିତ ।
ଦୂରରୁ ସୁଦୂର ଚିନ୍ତା-	ବାକ୍ୟ ଅଗୋଚର,
ନିକଟୁ ନିକଟ ପ୍ରାଣ	ସମଗ୍ର ପ୍ରାଣର ।
ଅଶବ୍ଦ ଅସ୍ପର୍ଶ ସେହି	ଅରୂପ ଅରସ,
କିନ୍ତୁ ରେ ପରମ ସତ୍ୟ	ମହାନନ୍ଦ-ରସ ।
ନିଜ ମନ୍ତ୍ରମାରେ ସ୍ଥିତ	ନିଜେ ନିରାଧାର,
ଅନନ୍ତ ଅଗମ୍ୟ ମହା-	ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ଆଧାର ।
ସମ୍ମୁଖେ ପଶ୍ଚାତେ ସେହି,	ନିମ୍ନେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବେ ସେହି,
ଦକ୍ଷିଣେ ବାମରେ ସେହି,	ଅଥଚ ଅଦେଶ୍ୟ ।
କେ ସେ ରେ ବରେଣ୍ୟଉର୍ଗ	ପରମ ସୁନ୍ଦର,
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପ୍ରତିମ ପୂର	ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତର ।
ଆବର କଲ୍ଲୋଳମୟୀ	ମହା ସରସ୍ବତୀ,
ସ୍ବପ୍ନ-ପୂର୍ଣ୍ଣା ସୁଗନ୍ଧୀର	ବାଣୀ ଭରବତୀ ।
ଉତ୍ସ ପ୍ରାୟେ ଉତ୍ସାରିତ	ଭେଦ ହୃଦୟର,
ଅମୃତ ସୁନ୍ଦର ନାଦେ	ପୂରେ ଚିତ୍ତମୟ ।
ଭବଶିରେ ଯଥା ଆବ	ଜର୍ଣ୍ଣା ଭଗୀରଥୀ,
ମହାନାଦମୟୀ ବିଶ୍ବ-	ପ୍ରଜ୍ଜାଦିନୀ ସଜା ।
ତେସନ ଆଜି ଏ ରହି-	ପ୍ରାଣେ ଅବତର
କି ଏକ ଅମୃତବାଣୀ	ଯାଏ ରେ ପ୍ରସର !
ଅଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଭୂମା	ବାକ୍ୟ ଅଗୋଚର,
ଶୁଣିଲି ସ୍ବପ୍ନ ପ୍ରାଣ	ସେ ନିରବ ସ୍ବର ।
କେ ଜାଣେ କାହୁଁ ସେ ବାଣୀ-	ଗଣାର ଶବ୍ଦ,
କେମନ୍ତେ ପୂରିଲ ରହି-	ହୃଦ-ବିଷ୍ଣୁପଦ ।

ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ-ଅସ୍ତିତ୍ୱର
ସୁନନ୍ଦ ଧ୍ୱନିରେ ପୂର
କେମନ୍ତ ବଞ୍ଚିବ ସେହି
ଜୀବାତ୍ମାରେ ପରମାତ୍ମା—

ନୁହନ୍ତ ସେ ଧରର ଦୃଶ୍ୟ
ସେ ଭାବ ନୁହଇ କ୍ଷୁଦ୍ର
ଦେଖରେ ଜଗତ ଆଜି

ଦେଖରେ ଦେଖରେ ଆଜି
ଚିହ୍ନଛନ୍ତି ମହା ଆଦି

ନିଜେ ରେ ଜ୍ୟୋତିର ଜ୍ୟୋତି
ଅରୂପ ପ୍ରକାଶେ ପୂରି

ଭେଦ ଯେହ୍ନେ ବ୍ରହ୍ମତାକୁ
କହୁଛନ୍ତି ରଞ୍ଜିତ୍ୱ ପଦ୍ମ

ବଦନ, ତୁଷାର ଗୌର,
ବିମଳ ଜ୍ୟୋତିର କବା

କି ମହା ଚଢ଼ିତ ସ୍ତୋତ
ଆପାଦନସ୍ତକ ଧାବ

ମହାପୁଲକରେ ତରୁ
କଦମ୍ବ-କେଶର ପ୍ରାସୟ

ପ୍ରେମାଶ୍ରୁ ଉଛୁଳି ପଡ଼େ
ସୁନ୍ଦର କଟପାଳେ ଧାର

ହିମ ଗୌର ହିମାତଳ
ଜାହ୍ନବା-ସମୁଦା-ଧାର

ସହସ୍ରା ପୁଟଲ ରଞ୍ଜି—
ଖେଳେ ତହିଁ ଆହା କବା

ଓଁ କାର-ଝଙ୍କାର
ନିଜେ ସଂସାର ।

ଭାଷାଗତ ଭାବ,
ଭୂମା-ଆବର୍ତ୍ତାବ ।

ଧରର ଶବ୍ଦ,
ଚନ୍ଦ୍ରପୁ ବିଭବ,
ଦୃଶ୍ୟ ଅନୁଭବ ।

ଅପରୂପ ଛବି
ଚିତ୍ରକର କବ ।

ଦେବ ଭଗବାନ,
ରଞ୍ଜିତନ ପ୍ରାଣ ।

ସହସ୍ରା ଉଦତ,
ବିକଶିତ ।

ଦିଶ ଗୌରତର,
ପ୍ରମୁଖ ପୁଷ୍କର ।

ପଣି ଆଚମ୍ବିତେ,
ଧନନୀ-ଶୋଣିତେ ।

ସେନାସ୍ତ୍ର ପୁରତ,
କେଶ କଣ୍ଠକତ ।

ନୟନ ଯୁଗଳେ,
ବନ୍ଧୁ ଅବରଣଳ ।

କଟପାଳେ ଯେସନ,
ବନ୍ଧେ ଦନଦନ ।

ଲେଚନ କମଳ,
ଜ୍ୟୋତି ସୁବିମଳ ।

ବାହ୍ୟ ଅଭ୍ୟନ୍ତର-ଭେଦ
 ଦିଶି ଦିଶି ଏକ ଜ୍ୟୋତି
 ଶିଖ ଅପ ମରୁତ୍ ବ୍ୟୋମ—
 ନରେଶନ୍ତ୍ର ରଞ୍ଜି ଆହା

ମୃତ ଜଡ଼ ଆକି ଆହା
 ବ୍ରହ୍ମ-ନିଶ୍ଚୟିତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହୃଦୟ ଚନ୍ଦ୍ରୀ
 ଓଁ କାର ଝଂକାରମୟ
 ଚକିତରେ ଛୁଇଁ ହେଲ
 ଗନ୍ଧୀରେ ଉଚ୍ଛ୍ଵାସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ

ରଞ୍ଜିର ନିରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠ
 ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ ବାଣୀ ସ୍ରୋତ

ରଞ୍ଜି ରସନାରୁ ବହେ
 ପୁଣ୍ୟା ସରସ୍ଵତୀ ପ୍ରାୟେ
 ଶିଷ୍ଟପ୍ରଂଗାୟଣୀ ଛନ୍ଦେ
 ତାଳଣ କରନ୍ତି ରଞ୍ଜି

ସେନ୍ଧୁ ମଧୁମୟ ଛନ୍ଦ
 କାହୁଁ ତୁ ପାଇବୁ ଶ୍ରୀ
 ମହା ପ୍ରେମାବେଶ
 ବଶେ ଗ୍ଳାପି କରଯୁଗ

“କେ ହେ ଦେବ ଦେବଦେବ
 କି ଅମୃତ ତେଜେ ଆକି
 କି ଅମୃତ ତେଜେ ପୂରି
 ବିରଜିତ ବିଶ୍ଵଦେବ
 କେ ହେ ଦେବ ମହାଦେବ
 ଦୁଃଲେକେ ଭୁଲେକେ ବନ୍ଦେ

ଏବେ ନାହିଁ ଆଉ,
 ଦିଶେ ଦାଉଦାଉ ।

ତେଜ ଏକାକାର,
 ଚନ୍ଦ୍ରୟ ସ୍ଵପାର ।

କି ଅମୃତମୟ,
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହୃଦୟ ।

ବାଜେ ଏକତାନେ,
 ମର୍ମଭେଦ ଗାନେ ।

ମର୍ମଗ୍ରସ୍ତି ଚୟ,
 ରଞ୍ଜି ହୃଦୟ ।

ଭେଦ ଅସମ୍ଭାଳେ,
 ବଦନାନ୍ତରାଳେ ।

ଗଦ ଗଦ ଶ୍ରାବେ,
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆକାଶେ ।

ଗୀର୍ବାଣ-ବିଭବ,
 ସ୍ତବ ଅଭିନବ ।

ମେ ବାଣୀ ସମ୍ପଦ,
 ସେ ଅମୃତ ପଦ ।

ରଞ୍ଜି ଶ୍ରୀ ଅଶ୍ରୁଜଳେ,
 ବୋଲନ୍ତି ବିହ୍ଵଳେ—

ପ୍ରଭୁ ପରପୁର,
 ପୂରି ମୋ ଅନ୍ତର ।

ଏ ମହା ଆକାଶ,
 ବିଭୋ ସ୍ଵ-ପ୍ରକାଶ ।

ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀର,
 ଆନନ୍ଦ ଅଧୀର ।

ଅମୃତ ଯାହାର ଛୁପୁ ବନ୍ଦଇ ବରେଣ୍ୟ ଭର୍ଗ	ମୃତ୍ୟୁ ଯା କଙ୍କର, ବିଶ୍ୱ ଚରଚର ।
ଅମର ଅଜର ହୋତା ଏରବରେ ବିରଜିତ କନ୍ଦ୍ର	ଅଗ୍ନି ଯଜ୍ଞକାଣ୍ଡ, ବଜ୍ରଧାରୀ ।
ଦଶହସ ବ୍ୟାପୀ ସଦା ଗତି ଗଗନ-ବିହାରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ	ମରୁଦଗଣ, ଜ୍ୱଳନ୍ତ ତପନ ।
ଦ୍ୟୁଲୋକର ଜ୍ୟୋତି; ଜଳ-ସ୍ଥଳ-ଆବରକ	ମିତ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ର ସୁନୟୁଣ, ବରେଣ୍ୟ ବରୁଣ ।
ଦ୍ୟୁଲୋକ ନନ୍ଦିତ ଉଷା ସରସ୍ୱତୀ ବାଣୀମୟୀ	ତମିସ୍ର ହାରିଣୀ, ସୁନୃତ-ସ୍ତ୍ରୀଣୀ ।
ଦିବା ବିଶ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ମାସ ନିମେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସର୍ବ	ରତ୍ନ ସମୁଦ୍ର, ବନ୍ଦନ୍ତ ପୟର ।
କେ ହେ ଦେବ ମହିମାର ଯା ଇଙ୍ଗି ତେ ଉଭା ଏହି	ପ୍ରଘଘ୍ର ଅନଳ, ଶ୍ୱେତ ହିମାଚଳ ।
ପୂଜିଲ ଇଙ୍ଗିରେ ପାର ମହା ଭୂତଚୟେ ଦେଖି	ପୂର୍ବ ରଶ୍ମିଗଣ, ଶକ୍ତି-ନିଦର୍ଶନ ।
ସେହି ଭୂତ-ଶକ୍ତିଚୟ କେ ହେ ବିରଜିତ ଭୂମ୍ବେ	ଧର ଏକାଧାରେ, ନିଜ ମହିମାରେ ।
ସୁଗନ୍ଧୀର ଉଦାରଣେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବାଣୀରୂପ	ଏ ସ୍ତୁତି ପରାଣେ, ଅଭ୍ୟୁତ ବିଧାନେ ।
ଜାଣିଅଛି ପରପୂର, ଅଟ ହେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭୂମ୍ବେ	ଏ ପ୍ରାଣବିଧାତା, ବିଶ୍ୱ ପିତାମାତା ।
ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଭୁ ଏକମାତ୍ର ପରମାତ୍ମା	ସର୍ବ ମୂଳାଧାର, ବ୍ରହ୍ମ ନିବକାର ।

ଜୟ ହେ ମଙ୍ଗଳମୟ
ଜୟ ଜୟ ସତ୍ୟରୂପ

ବରଜ ବରଜ ଦେବ
ଭୁବର ଅମୃତ ରୂପେ

ଭୁବର ଓଁ କାରମୟୀ
ପବନ ଝଙ୍କାରେ ପୂରୁ

ମହା ମହେଶ୍ୱର,
ପରମ ସୁନ୍ଦର ।

ହେ ଅମୃତମୟ,
ପୂର ଏ ହୃଦୟ ।

ବାଣୀ ନରନ୍ତର,
ଏ ପ୍ରାଣ କନ୍ଦର ।”

□ □ □

ଉତ୍କଳ ଭାରତୀଙ୍କ ଉକ୍ତି

ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର

ଛନ୍ଦ ବ୍ରାବୁ ମୋର କୋମଳ ବସନ
ଅଙ୍ଗକୁ ଯାହାରେ ନ ହେବ ପୀଡ଼ା
ଦେବ ହେଲେ ଦିଅ ଏମନ୍ତ ଭୂଷଣ
ଯାହା ଘେନି ମୋର ନ ହେବ ବ୍ରୀଡ଼ା ।

ଅଙ୍ଗ ରୁଦ୍ଧ ଦିଅ ଯୋଗ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ
ପରିଚ୍ଛଦ ଯୋଗୁଁ ନ କାଟ ଦେହ
କଟା ହେଲେ ହେବ ଜୀବନେ ବିପଦ
ନ କର ମାତାକୁ ସେପରି ସ୍ନେହ ।

ନଶ ବଢ଼ି ଥିଲେ କର କରତନ
ରଞ୍ଜି ଦିଅ ତହିଁ ଅଳତା ରଙ୍ଗ,
ନାକ ବଡ଼ ଥିଲେ ତା କଲେ ଛେଦନ
ହେବ ନାହିଁ କି ମୋ ସୌଷ୍ଟବ ଭଙ୍ଗ ?

ରୋଗ ଥିଲେ ଦେହେ ପ୍ରତିକାର କର
ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହେଉ ଜୀବନ ମୋର;
ଭଲ ବଞ୍ଚେ ଯଦି ରଞ୍ଜି କଲେବର
ହେବ ମାତ୍ର ତହିଁ ବିଭୀଷ ଘୋର ।

ଭୁଲ୍ ମୋତେ ଯେଉଁ ବେଶରେ ସାଜିବ
ହେବ ମାତ୍ର ତହିଁ ବିଭୀଷ ଘୋର ।

ଭୁଲ୍ ମୋତେ ଯେଉଁ ବେଶରେ ସାଜିବ
ସେ ବେଶ ଦେଖିବେ ଜଗତ ଜନେ

କାଠ ଖମ୍ବମାନ କର ସୁରଞ୍ଜିତ
ତାଳଦଥ ତହିଁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାଣି ।

ନାନା ଦେଶୁ ଆଶ ତରୁ ବଲ୍ଲୀମାନ
ରେପଣ କର ମୋ ଉଦ୍ୟାନ ଗର୍ଭେ,
ଉଦ୍ୟାନ କରିବ ସୁଫଳ ପ୍ରଦାନ
ଭୂଞ୍ଜିବ ସୁଖେ ମୋ ନନ୍ଦନ ସବେ ।

ଆବର୍ଜନାଗ୍ରାମ କର ମୋ ସଦନ
କର ଆବଶ୍ୟକ ଜର୍ଣ୍ଣ ସଂସ୍କାର,
ମାନ୍ୟ ଧର୍ମ ରଖି କର ବିଚରଣ
ନ କର ମୋ ପୁରେ ଯଥେଚ୍ଛାବୁର ।

ନିଜ ଉନ୍ନତି କି ଉନ୍ନତି ନ ମଣି
ମୋତେ ନ କରିବା ଯାଏ ଉନ୍ନତ,
ଏକ ତରୁତଳେ ଥିବ କେତେ ଜଣ
ବହୁ ଜଳ ଫଳ ଦିଏ ପବିତ୍ର ।

ତୁମ୍ଭ ରାଜ୍ୟ ତୁମ୍ଭି ସ୍ଥାବି ନ ପାରନ୍ତି
ଆଶ୍ରୟ ଗିରିର ଅଫଶ୍ୟ ଝର,
କେ ହରିବ ତୁମ୍ଭ ହୃଦୟ-ତପତି
ନ ବଞ୍ଚିଲେ ପୁତ୍ର ସ୍ରୋତ ମୋହର ।

ହୋଇ ଏକ ପ୍ରାଣ ହୋଇ ଏକମନ
“ଉଚ୍ଚତାନେ ଗାଅ, ଭରଣୀ ଜୟ”
ଉଚ୍ଚେ ଟେକ ଖଣି ପତାକା ଗଗନ
ହୋଇଯାଉ ଶୁଭ୍ର ପତାକାମୟ ।



ଡାଆଣିଆ ଖରା

ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ

୧

ଡାଆଣିଆ ଖରା ପଡ଼ିଛି ବେଳ ଯାଉଛି ବୁଡ଼ି,
କି ସୁନ୍ଦର ପାରା ଯୋଡ଼ିଏ ଯାଉଅଛନ୍ତି ଉଡ଼ି ।
ଆସ ଆସ ପାରା ଯୋଡ଼ିକ ମୋର ପିଣ୍ଡାରେ ବସ,
ଖାଇବାକୁ ଦେବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁହଁ ନଡ଼ିଆ-ରସ ।
ପିଇବାକୁ ଦେବି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପଦ୍ମ-ପୋଖରୀ-ପାଣି,
ଖାଇବାକୁ ଦେବି ଖଟୁଳି ନାଲିଘରୁ ମୁଁ ଆଣି ।
ନାଲିଘର ଖଟୁଳିରେ ଯେ ବାଉଁଶର ପାଡ଼ିଆ,
ମାଆ ଝୁଅଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ରତନର ଝୁଣିଆ ।
ଶାଶୁ ପରୁରଲ ଶୁଆରେ କେଉଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଯିବା,
ଶୁଆ ବୋଲେ ଶାଶୁ ଚାଲିଗୋ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଯିବା ।
ବଡ଼ଦାଣ୍ଡେ ଦାଣ୍ଡେ ଯାଆନ୍ତେ ପାଉଁ ଗୋବରଲଣ୍ଡି,
ଲିପି ପୋଛି ଦେଇ ଯାଅ ମା' ପୁଅ ମଙ୍ଗଳଚଣ୍ଡୀ ।

୨

ଡାଆଣିଆ ଖରା ପଡ଼ିଛି ବେଳ ଯାଉଛି ବୁଡ଼ି,
ଅସ୍ତାଚଳ-ଶିଖେ ତପନ ଯାଉଛନ୍ତି ବାହୁଡ଼ି ।
ବିଚିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣର ବୋଇତ ପ୍ରାୟେ ଶୋଭା ପ୍ରକାଶି,
ବାରୁଣୀ-ଗଗନେ ବଉଦ କେତେ ଯାଉଛି ଭାସି ।
ଧଳା କଳା ନୀଳ ଲେହନ ବର୍ଣ୍ଣେ ସ୍ତରକୁ ସ୍ତର,
ପନ୍ଥ ପନ୍ଥ ସାଜି ବଉଦ ଆହା କି ମନୋହର !

ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ନର, ପକ୍ଷୀ, ଲତା, ପାଦପ, ସାଜ,
ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣରେ ରାଜନ୍ତି ନଭେ ବାରିଦ-ରାଜ ।

ପ୍ରଜାତି ଗଗନେ କି ଶୋଭା ତାଳେ ଲେଉଟିତ ରବି
ନିକଟେ ଧବଳ ବାରିଦ କିବା ବିବିଧ ଛବି !

କନକ ତୋରଣ ଫେଡ଼ି କି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସୁରଜନୁଜା
ସ୍ତବ୍ଧ ପାବକ୍ଷେ ଅର୍ପନ୍ତି ସୂର୍ଯ୍ୟ ନୈବେଦ୍ୟ ଝୁଜା ?

୩

ତାର-ମଥାମଣି ପିନ୍ଧଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସଜ୍ୟା-ସୁନ୍ଦରୀ,
ନିଦ୍ରା-ସ୍ୱପ୍ନ-ସହ ଓହ୍ଲନ୍ତି ଦିଗ ଅନ୍ଧାର କରି ।

ସୁରଦେଶୁଁ ସୁରଜନୟା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ରଥରେ,
ଅବତରି କିବା ମୋହନ୍ତି ବିଶ୍ୱ ମାୟାମନ୍ଦିରେ ?

ବସନ୍ତେ ଦେବ ତପନ ଗଲେ ଧରଣୀମାୟା,
ବସନ୍ତେ ଯଥା ଜୀବାତ୍ମା ମୃତମାନବ-କାୟା ।

କି ଅବା ଯେମନ୍ତ ଯୌବନ ଜରାସ୍ତ୍ର ତନୁକୁ,
ଅଥବା ଯେସନ ବିବେକ ପାପଗ୍ରସ୍ତ ମନକୁ ।

ପ୍ରଦୋଷର ମୁଖି ଦଶଇ ଶାନ୍ତି-ବିଶାଦମୟ,
ଗତ ସୁଖସ୍ମୃତି କରୁଛି ଆନ୍ଦୋଳିତ ହୃଦୟ ।

ନିୟତ ମେଲଣି ଲାଗିଛି ଆହା ଏ ବିଶ୍ୱଦେଶେ,
ପାଟିଯିବୁ କି ରେ ହୃଦୟ ଦୁଃଖଭର-ଆବେଶେ ?

୪

ଡାଆଣିଆ ଖରା ଗଲଣି ବେଳ ଗଲଣି ବୁଡ଼ି,
ବସାଛନ୍ତି ଅଭିମୁଖରେ ପକ୍ଷୀ ଯାଉଛନ୍ତି ଉଡ଼ି ।

କିସ ତୋର ହୃଦୟବନା ଆରେ ବିହଙ୍ଗବର,
ଦୁଃଖଭର ନର ହୃଦୟ କି ତୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅନ୍ତର ?

ନିଜ ନିଜ ଉଡ଼ି ଆସିଣ କେଉଁ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଉ,
 କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧୁ ପକ୍ଷରେ ପୁଣି ଫେରି ତୁ ଯାଉ ?
 ତୋ ମନୋରାଜ୍ୟ ନ ଜାଣି ହୃଦ ହେଉଛି ହାଣି,
 ଆସି ମୋ ପାଖରେ ବସିଣ କହନ୍ତୁ ତୋ କାହାଣୀ ।
 ମୋ ଦୁଃଖ ଫେଡ଼ି ମୁଁ କହନ୍ତି ଶୁଣିଯାଆନ୍ତୁ ବାରେ,
 କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ନାହିଁ ଉଡ଼ିଯା କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ତୋଠାରେ ।
 ନିଜ ଦୁଃଖସ୍ତରେ ଆନନ୍ଦ ଭବେ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ
 କି କାର୍ଯ୍ୟ ସେ ଶ୍ରେୟ ମିଶାଇ ଆନ ବିଷାଦ ଆଣି ?

✱

ଗୋଧନ ସେନା ଗୋପାଳ ଫେରିଗଲଣି ଘରେ,
 ବିଲକାମ ସାରି କୃଷକ ଫେରି ଯାଉଛି ଖରେ ।
 ଗ୍ରାମେ ଶିଶୁଗଣ ଗାଆନ୍ତି ଗୀତ ଗ୍ରାମୀୟ ତାଳେ,
 ଲୁଚି ପ୍ରତିଧ୍ବନି ଗାଏ ତା ପଲ୍ଲୀ-ବନାନ୍ତଃସଳେ ।
 ଉଠିଲୁ କୁଟୀର-ମଥାନ ଭେଦ ଧୂମ ସଦନେ,
 ପରମ୍ପରାରେ ଆତ୍ମା ପ୍ରାୟେକ ମିଶିଗଲୁ ଗଗନେ ।
 ଶତ ସନ୍ଧ୍ୟାଞ୍ଜ ପ ଜାଳିଲେ ଜନପଦ-ଗୁହାଣୀ,
 ଶୁଭିଲ ପ୍ରଦୋଷ-ଜଣାଣ ସ୍ୱର୍ଗ ସଙ୍ଗୀତ ଜଣି ।
 ଶଙ୍ଖ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲୁ ପ୍ରତି ଦେବମନ୍ଦିରେ,
 ଭକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରାକଳୀ ବହିଲୁ ଭକ୍ତ ହୃଦ-କନ୍ଦରେ ।
 ଅବିଶ୍ୱାସୀ ମନ ! ପ୍ରଣମ ବିଶ୍ୱସ୍ତୁତରଣେ,
 ଦିଅ ପଦାନ୍ତୟ ଶ୍ରେ ! ପ୍ରଣେ ପାପୀ ଅଧମ ଜନେ ।

□ □ □

ବନ୍ଦୀର ସ୍ୱଦେଶ ଚିନ୍ତା

ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ

ହେ ବସନ୍ତବାତ ମୋ ଦ୍ଵାରେ ଆଦାତ
କର ଭଲ ଆଉ ଥରେ ସଦୟେ,
ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର କହ ସମାଗୁର
ସିଞ୍ଚ ଶାନ୍ତ-ସୁଧା ଶିଶେ ଢୁଞ୍ଚୟେ ।

ମୋର ପ୍ରିୟସ୍ଥଳୀ କେତେ ନିଉଛୁଳି
କରିଥିବେ ତବ ଆସିବା ବାଟେ,
ଦେଇଥିବେ ପର କେତେ କି ବାରତା
ଶୁଣାଅ ମନ ମୋ ଅଛି ଉଚ୍ଚାଟେ ।

କରିଥିବ ଭେଟ ମଞ୍ଜୁଷା ମୁକୁଟ
ମହେନ୍ଦ୍ର ଶଇଳ ସୁବାସ ଫୁଲ,
ତବ ସମାଗମେ ନାଶିଥିବ ପ୍ରେମେ
'ଦୋହଲଇ ତରୁ ଭୁଜସକୁଳ ।

ରସନା ନୟନ ନାସା ରସାୟନ
ସ୍ଵାଦ ଶୋଭା ଗନ୍ଧଭର ଆଧାର,
ଗଞ୍ଜାମ-ମଣ୍ଡନ ସୁରମ୍ୟ 'ଉଦ୍ୟାନ'
ଦେଇଥିବ କେତେ କି ଉପହାର ।

ଆମ୍ଭ ରହୁ ବେଲି ଲେମ୍ବୁ ନାରିକେଳ
ପଣସ ସପୁର ଖଜୁରି ତାଳ,
ବିଧୁରଶା ପାଇଁ ଆସିଥିବ ଛୁଇଁ
'ଉଦ୍ୟାନ'ର ନାନା ଫଳ ରସାଳ ।

କୃଷ୍ଣୋଦୟ ରସି- କୁଳାକୁ ପରଶି
 ଆସିଥିବ ଯେବେ ହେ ପବନାନ ।
 ଡାରବାସୀଙ୍କର ରାଶି ମଧୁର
 ଶୁଣିଥିବ ତମ ଲଳିତ ଗାନ ।

ଅଲଙ୍କାର ଆଶେ ତବ ପଥପାଶେ
 ଚିଲିକା ଆବେଶେ ଥିବ ଅନାଇଁ,
 ମୁକ୍ତ ମାଳକେଶୀ ଶ୍ୟାମଶୋଭାବଶି—
 ଚିର ଶିଶୁପୀତ ବସ ମେଲାଇ ।

ରଞ୍ଜିତ ହୃଦ୍ଭୋଗେ ବୃହତ୍ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳେ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବ ଯେବେ ଗାଡ଼େ ସମୀର,
 ସୁନ୍ଦରୀ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ଉଠିଥିବ ରଙ୍ଗେ
 ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସ କମ୍ପାଇ ମାର ।

ପୁଲିନ କାନନେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ସନ୍ଦେଶେ
 ଖେଳି ଯାଇଥିବ ପ୍ରେମ-ଲହରୀ,
 ହରିଯାଇଥିବ କେତେ କେତେ ନାବ
 ଦେଖୁଥିବ ଖଣ୍ଡଦୂରେ ସୋଲରି ।

ମାଛରଜା ହଂସ ଗଣ୍ଡାଳି ସାରସ
 ନାନା ଜାତି ଖଗ ଖଗିତ ମାଳି,
 ଚିଲିକା ବନ୍ଧରେ ଦୋଳିଥିବ ଯଥା
 ମଳମେଘ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ବକାଳି ।

ଫେଡ଼ି ମୀନ ନେତ୍ର ଓଲଟାଇ ଗାସ
 ବୃହ୍ମଲବେଳକୁ ଚିଲିକା ପୁଣି,
 ଶୈଳ ପ୍ରତିଘାତେ ଶରମେ ଭୁରିତେ
 ବୁଲିଲ ବଢ଼ାଇ ଗତି ଦିଗୁଣି ।

ଆସିଥିବ ଉଡ଼ି ଭ୍ରମେ ପଥେ ହୁଡ଼ି
ସିନ୍ଧୁ ସାଇକରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେପାୟନ,
ପୂଣ୍ୟ ମାରଗତଳ ମହୋଦଧି ଜଳେ
ସ୍ବାନେ ହୋଇଥିବ ଶୁଚ ଆରାମ ।

[illegible][illegible]

ପୁଣ୍ୟ ଗନ୍ଧବନ୍ଧୁ କର ଅନୁଗ୍ରହ
କହ ପ୍ରିୟ ପୁଣ୍ୟ ସୁସମାଗର,
କନ୍ଦର ନିବାସୀ ପ୍ରଭୁ ବ୍ରହ୍ମଚରଣି
କରୁଛନ୍ତି ଏବେ କେଉଁ ବିଚାର ?

ଚନ୍ଦ୍ରୀରୁ କବା ଶ୍ରୀମୁଖ ଆଦେଶ
ପଠାଇଅଛନ୍ତି ଦେବ ମୋ ପାଇଁ,
କହ୍ ବେଗେ ବାୟୁ ଶୀତ ହୁଏ ଆୟୁ
ରହୁଥିବ କେତେ କାଳ ଅନାଇଁ ?

ମଳାଚଳବାସୀ ମୋତେ କି ଆଶ୍ୱାସି
କହିଛନ୍ତି କିଛି ଶୁଭ ବାରତା,
ସାଧାରଣ ସନ୍ତ ସେବକ ମନ୍ତ୍ରଣ
ପ୍ରକାଶ କି କେବେ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟ କଥା ?

ସାରି ଦରଶନ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ
 କରିଥିବ ପୁଣି ଉତ୍ତର ଗତି,
 ଅଟକାଇଥିବେ ପଥରେ ଟିକିଏ
 ସତ୍ୟବାଦୀ କୁଞ୍ଜେ ଚରୁଗ୍ରହଣ ।

ସୁମଧୁର ତାନେ ତବ ଆବାହନେ
 ଗାଇଥିବ ପିକ ସ୍ବାଗତ ଗୀତି,
 ବକୁଳ ତମାଳ ଦେଇଥିବେ ତାଳ
 ପୁର ଉଠିଥିବ ପରମ ପ୍ରୀତି ।

ଦେଉଳେ ପ୍ରବେଶି ଗୋପୀନାଥ ବଂଶୀ-
 ରଞ୍ଜେ ରଚିଥିବ ଅଳ୍ପଟ ସ୍ବନ,
 ରଘୁକା ଅଞ୍ଜଳି ଉଡ଼ାଇ ଚଞ୍ଚଳ
 କରିଥିବ ଜାଣି ବେନଙ୍କ ମନ ।

ହସି ଉଠିଥିବେ ସୁଗଳ ମୂରତି
 ଖସି ପଡ଼ିଥିବ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗୁ ଫୁଲ,
 ନବଘନ ଶିରେ ଆହା କି ରୁଚିରେ
 ହଳିଥିବ ବାଙ୍କ ମୟୂରଚୂଳ ।

ବଉଳ ସେବଣ ମରୁଆ ମାଳତୀ
 ଚମ୍ପା ନାଗେଶ୍ବର ଯାଇ ଦଅଣୀ,
 ଚନ୍ଦ୍ରଚାନ୍ଦ ବାସ ତବ ଚଉପାଶ
 କରିଥିବେ ଗନ୍ଧବ୍ୟୁତ ରଚନା ।

ବରଜ-ବହାଣ ଗୋପୀ-ମନୋହାଣ
 ଗୁପ୍ତେ କରନ୍ତି ଯହିଁ ବହାର,

କି ଉପମା ତାରେ ସେହି ସୁଖମାରେ
ସେହି ସ୍ଥାନ ପଟାନ୍ତର ତାହାର ।

ବସନ୍ତ ମାଧୁରୀ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ପୂରି
ପଡ଼ୁଥିବ ଯହିଁ ଉଛୁଳି ସତେ,
ଦେବଦତ୍ତ ଧାମ ମୋ ପ୍ରିୟ ଆଶ୍ରମ
ପଡ଼ିଛି କି ତବ ନୟନପଥେ ?

□ □ □

ରାମଚଣ୍ଡୀଠାରେ ରାତି

ନୀଳକଂଠ ଦାସ

୧

ବିକରଳ ଆଜି ରଜନୀ ବହେ ଝଞ୍ଜା ପବନ,
ତରା ନ ଦିଶଇ ଗଗନେ ଶୁଭେ ଘନ ଗର୍ଜନ ।

ମୁଖଳ-ଧାରରେ ଝିଟିକା ଦିଏ କରୁଡ଼ି କେବେ
ଶୋଇପଡ଼ୁଛି ତ ବାପା ହେ ଜାଣୁ ନଥିବ ଲବେ ।

ଆଜି ଯେ କୁଆଁରପୁନିଆଁ କେତେ ସୁଖ-ଶିରଧା,
ମାଆ ଭଉଣୀଙ୍କ ଆଦର ନବ-ବସନ-ପିନ୍ଧା ।

ମନେପଡ଼ୁ ନାହିଁ ବାବୁ ହେ ଲାଗିଯାଇଛି ନିଦ,
ମାଆ ଭଉଣୀଏ ଭବନେ ଭଜିଥିବେ ବିଷାଦ ।

ଲୁଗାରେ ହଳଦୀ ଲଗାଇ ରୁହିଁଥିବେ ଜନମା,
ପିଠାପଣା ଖାଉ ନଥିବ ସୁଖେ ଆଜି ଭଗିନୀ ।

ପବନ-ଝଙ୍କାରେ ଶୁଣୁ ସେ ଥିବ ଡାକ ଭୁଲର,
ପଲକେ ପଲକେ ଚମକି ହେଉଥିବେ କାତର ।

ଫାଟି ଯାଉଥିବ ଜାହାଜ ତାଙ୍କ ହୃଦ-ସାଗରେ,
ନିରାଶାରେ ଆଶା ଚମକେ ଥିବେ ସେହୁ ଜାଗରେ ।

ଜନମାର ଗୁରୁ ବେଦନା ଭଗିନୀର ବିଷାଦ,
ଭୁମର ସପନେ ଚମକି ଶୁଙ୍ଘି ଯିବଟି ନିଦ ।

ଶୁଅ ଶୁଅ ଧନ ଆରମେ ଶୋଇ ଥାଅରେ ଶିଶୁ,
ପଥ ଶ୍ରମ କରି ଆସିଛି, ଶ୍ରାମେ ବିରାମ ମିଶୁ ।

୨

ବହୁ ବାଲିବନ୍ତ ଡେଇଁ ହେ ଆଜି ଆସିଛୁ ଚାଲି,
 ସଜକତ-ନଦୀ-ଗରରେ ପଶି ହୋଇଛୁ ପାରି ।
 ଉରଗ-କୁଟିଳ-ତଟିନୀ ଭର ଆସାର-ମରେ
 ବିନ୍ଦୁସ୍ଥ ସୋହାଗେ ଭେଟିଛୁ କେତେ ବାଙ୍କେ ପ୍ରାନ୍ତରେ ।
 ବାଟ ଭୁଲି କେତେ ଅନ୍ଧାରେ ସହ ବରଷା ଧାସ,
 ନବଗୁଡ଼କଙ୍କ ଲତକା ମାଡ଼ି ଚାଲିଛୁ ପର ।
 କାନ୍ଦେ ଭାବ ବହୁ, ଏସବୁ ପଥେ ସହ ନିରତେ,
 କୁତୁହଳେ ପୁଣି ଶାମୁକା ସାଉଁଟିଛି ହେ କେତେ ।
 ନୂଆ ଜୀବଟିଏ ଅନ୍ଧାରେ ଦେଖି ନିଶ୍ଚୟହାଣେ,
 ନାଚି ଉଠିଅଛି କି ଭାବ ବହୁ ଶିଶୁ ପରାଣେ ।
 ସେ ଭାବ ମୋହର କାହିଁ ହେ, କାହୁଁ ବୁଝିବି ମୁହିଁ ?
 ଶିଶୁମେଳେ ସିନା ବୁଲୁଛି, କାଳ ଯାଉଛି ବହୁ !
 ସୁମରଲେ ପଦ-ବେଦନା ଭାବ ନଦିଶେ ମୋତେ,
 ଭାବଟିଏ ନେବି ଭାବିଲେ ପାଦ ନପଡ଼େ ହାତେ ।
 ନିରର୍ଥକ ସେ ତ ଶାମୁକା କାହିଁ ରୁଚି ମୋହର,
 କି ଅଛି ତହିଁରେ, କିମ୍ପାଇ ବେଳା କଲ ହେ ଜୁର ।
 ବୁଝାଇ ଦେବ କି ବାଳକେ, ଥରେ ଶୁଣିବି ମୁହିଁ ।
 ଶିଖାଉଛି ନିଜ, ଶିଖିବି ଆଜି ପରାଣ ଦେଇ ।
 ପ୍ରବାସ-ବିଗ୍ରହେ ଉଠିବ ଶିଶୁ-ଦୃଢ଼ତା ନାଚି,
 ସୁମର ଝୁରୁଚି, ଆସିଛି ମୁହିଁ ବେଳା ମୁରୁଛି ।
 ରହ ରହ ବାଆ ବତାସି, ରହ ବରଷ ଧାସ,
 କୁଆଁର ପୁନର୍ଥ ହେଉରେ ଆଜି ରଜନୀ ସାର ।
 ଉଠିଆସୁ ମାଳ ଲହରୀ ଭେଦି ତାରକା ରାଜି,
 ନିଶାମଣି ଶୋହୁ ଗଗନେ ନୟନ ମୁକୁର ମାଜି ।

ସରଗୁ ରଜତ କରଣି ଖେଳିଯାଉ ଭୁତଳେ,
ସରସ-କାଲୁକା-ବିତାନ ହସ୍ତ ଜୋଛନା-ଖେଳେ ।

ପାଦପ-ପଦର-ଗହଳେ ତଳ-ତଣ୍ଡୁଳ-ଗୁର,
ଦୂର ଚନ୍ଦ୍ରବାକ-ସୀମନ୍ତ, ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦର ତହିଁ ।

ପୂନର୍ଥ-ନୂଆର-ପୁଲକେ ଭାବ ତଟିନୀ-ମୁଖ,
ମୃଦୁଳ-ଲହରୀ-ହଲ୍ଲୋଳେ ବୁଲୁ-ବୁଲୁ ମୟୁଖ ।

ବିହ୍ୱଳତ-ନୟା ଉର ସେ ନୟ-ବିମଳ-ରୁଚି,
ବନ୍ଧୁରୁଲେ ଶିଶୁ ଦେଖିବେ, ହୃଦ ଉଠିବ ନାଚି ।

ମୁହିଁ ଦିନେ ଶିଶୁ ଥିଲି ମନେ ପଡୁଛି ମୋର,
ବସି ଶିଶୁମଳେ ଦେଖନ୍ତି ଏ ବିଭବ ରୁଚିର !

□ □ □

ଧଉଳି ପାହାଡ଼

ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ

୧

ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
କାହିଁକି ମଉନେ ରହିଛୁ ଆଜି
ଦଇଆ ବାଲିରେ କେତେ ଖୋଜୁଥିବ
ଅଶ୍ରୁ ଗୌରବ-ଗରବରୁକ !

ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
ରୁଷ ମୁଖ ଦୁଃଖେ ଗୁଲ୍ଲେ ଆବର
ତପସ୍ୱୀ ପରାଏ ବସି ରହିଅଛ
କି ଭାବନା ଭାବି ଦିବା ଶବ୍ଦ ।

ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
ଲଜ୍ଜା ଦୁଃଖ ତେଜ ନୈକ ହେ ମଥା
ଶୁଣାଅ ସେ କାଳ ଗୌରବ କାହାଣୀ
କହ ହେ ସେକାଳ ଗରବ କଥା ।

ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
ଅଶୋକ ରଜନ ରହିଲେ କାହିଁ ?
କାହିଁ ସେହି ଧର୍ମ କାହିଁ ବା ସେ କର୍ମ
ତଳେ କି ଏକାଲେ ମିଳିବ ନାହିଁ ।

୨

ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
ଶୋଭେ ତବ ଶିରେ ଗୌରବ ଟୀକା

ଗୁରୁ ପରି ନିଜେ ନୃପତି ତନୟ
ଶିଖାଇଛୁ ଧର୍ମ ଦେଇଛୁ ଘାଣା ।

କଳ୍ପନାରେ ପ୍ରତିତ ହୁଏ କାଳି ପରି
ଆସିଲେ ଉତ୍ତରୁ ସହସ୍ର କାର
ରଣ ମନ୍ଦ ସବେ ଶ୍ଵାପଦ ସମାନ
ଜାଣନ୍ତି କପରି କାଟିବେ ଶିର ।

ଯଦ୍ଧି ବାଟ କାଟି ଆସିଲେ ବନ୍ଧୁଲ
ରକ୍ତସ୍ରାବ ଆଗେ ସଙ୍କେତ ପରି
ଯଦ୍ଧି ଗଲେ ତଦ୍ଧି ଖୋଜିଲେ କପରି
ଅସିମ୍ଭବେ ବେଗେ ନାଶିବେ ଅରି ।

ପିଇ ପିଇ ରକ୍ତ ଡୁସ୍ତା ନ ମେଣ୍ଟିଲ
ମହାନଦୀ ମନ୍ଦର ପଶିଲେ ଆସି
ପରଶିଲ ଶିଖି ମହାନଦୀ ଜଳ
କହୁଁ କରବାଳ ପଡ଼ିଲ ଖସି ।

ଥର ଥର କରି ତନିଥର ଆସି
ଧରିଲେ ଖସିଲ ଭୂତଳେ ଖରେ
ଏ କି ଅଦଭୁତ କଥା ଭାବ ଭାବ
ଚକିତେ ସମ୍ମୁଖେ ରୁଦ୍ଧିଲେ କାନ୍ଦର ।

ପବନ ପ୍ରମାଣେ ଦାଉଦାଉ ହୋଇ
ଦୂରରେ ଦିଶିଲ ରକ୍ତ ଅନଳ
ମନେ ମନେ କରେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲେ
ଜାଣିଲେ ଏଥର ସରିଲ ବଳ ।

କରଯୋଡ଼ି କାନ୍ଦେ ନୃପତି ସମ୍ମୁଖେ
ଜଣାଇଲେ ନାଥ ନୟିବା ଆଉ
ଦେବମାଳା ଭୂମି ଏ କଳିଙ୍ଗ ଭୂମି
ବୋଲୁଛନ୍ତି ଲୋକେ ଏ ଦେଶ ଆଉ ।

ଦର୍ପ ପଶୁ ପରି ଭାସିଲେ ନୃପତି
 କାହିଁ କେଉଁଠାରେ ନାହିଁ ଦେବତା
 ଦେବତାର ଭୟ ଶୂନ୍ୟ ସମ୍ବଳ
 ଘନ ଦୁର୍ବଳର ପ୍ରାଣର କଥା ।

ଅସି ମୋ ଦେବତା ସବୁ ସାଧୁବାକୁ
 ଏଥିରୁ ବା ବଡ଼ କି ଅଛି ଆଉ ?
 ଶୁଣିଛି କଳିଙ୍ଗ ଶାସ୍ତ୍ରମି ବୋଲି
 ଜିଣିବି ଗଲେ ମୋ ଜୀବନ ଯାଉ ।

ଉଠ ଉଠ ଗାରେ ତେଜ ହେ ବିଷାଦ
 ହେଜ ହେ ଅଜ୍ଞତ ଗୌରବ କଥା
 କେତେ କଉଶଳେ ଜିଣିଛି ଯେ ଦେଶ
 କରବା କଳିଙ୍ଗ ସେ ଦେଶେ ମଥା ।

ଚିର ସାହସିକ କଳିଙ୍ଗ ତନୟେ
 ହସି ଶତ୍ରୁ ସଙ୍ଗେ କସିଲେ କଳ
 କେତେ କାହିଁ ଶବ ପଡ଼ିଗଢ଼ି ଗଲେ
 ଅରୁଣ ଦିଶିଲା ଦଇଆ ଜଳ ।

ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସେ ଅଶୋକ ରଜନ
 ଗଣୁଥିଲେ ବସି ଶତ୍ରୁଙ୍କ ମଥା
 ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଭୁନି ଭୁନି କରି
 କିବା ତାଙ୍କ କାନେ କହିଲ କଥା ।

୩

ଧଉଳି ପାହାଡ଼, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
 କି କଥା କହିଲ ରଜାଙ୍କ କାନେ
 କି ଗାଥା ଗାଇଲ, ଦୃଢ଼କେ ରଜନ
 ବୁଝିଲେ ଅପୂର୍ବ ସମାଧି ଧାନେ ।

ରଣୋନ୍ମାଦେ ମାତ ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସେ
 ଗଡ଼ୁଥିଲେ ତବ ଚରଣ ତଳେ
 ଗଡ଼ୁଥିଲେ କେତେ ଆଶାର ସଉଧ
 କାହିଁକି ଭସିଲ ନୟନ ଜଳେ ?

ଧାନ ଭଙ୍ଗେ ଶବ୍ଦେ ଗୁହଁଲେ ଚକିତେ
 ତବ ଶିର ପୁଣି ପୋଡ଼ିଲେ ମଥା
 କି କଲି ! କି କଲି ! କହିଲେ ବିକଳେ
 ଲଭିଲେ ବା ପ୍ରାଣେ ଦାରୁଣ ବ୍ୟଥା ।

କି କଲି, କି କଲି, କାହୁଁ ଆସି କାହିଁ
 ପଡ଼ିଲି କି ଘୋର ଜଗିଷା-ଜଳେ
 କିବା କଥା ଲାଗି ଏ ସବୁ ବିହ୍ୱଳି
 ଲେଖିଲି କି ବିହ୍ୱ ଏ ଦଶା ଭାଲେ ।

ଶୋଣିତର ସ୍ରୋତ ନିଜେ ବୁହାଇଲି
 କେସନ ଏ ଶୋକ ନିଭବ ମୋର
 ଆଗେ ଆଗେ ମୋର ଜଳାଇ ବସିଲି
 ଜୀବନାଶୀ ଚିତା ଭାଷଣ ଘୋର ।

କେତେ ପ୍ରାଣୀ ନିଜେ ନାଶିଲ ଏ କରେ
 କେତେ ଦେଶ କଲି ଶୂଣାନମୟ
 କେତେ ସୁଖ ସୌଧେ ଜାଳିଛି ଅନଳ
 କେତେ ପ୍ରାଣେ ମୁହଁ ଆଣିଛି ଭୟ ।

କି ପିପାସା ଘେନି ଲଭିଲି ଜନମ
 କାଳେ କାଳେ ତା'ର ନ ହେଲୁ ଶାନ୍ତି
 ସାରା ଜୀବନଟା ଆବୋରି ବସିଲୁ
 କି ଅସାର ଆଶା ମଧୁର ଭ୍ରାନ୍ତି ।

ଲୁବ୍ଧ ମୃଗ ପରି ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ମୁହଁ
 ଇନ୍ଦ୍ରିୟର-ସୁଖେ କାଟିଲି କାଳ

ଜୁଳନ୍ତ ଅନଳେ ଇନ୍ଦନ ଯୋଗାଇ
ପାପେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲି ଏହି ସଂସାର

ଧୂମକେତୁ ପରି ଝାମ ପୁଛୁ ଧରି
ବୁଣିଲି ମଡ଼କ ଯାତନାବଳି
ଲୋକ ଅଶ୍ରୁ ରକ୍ତ ସ୍ରୋତେ ଭସି ଭସି
ଏ ଗିରି ଚରଣେ ଆସିଛି ଆଜି ।

ଏ ଗିରି ଚରଣେ ଏହି ନଦୀକୂଳେ
ଲଭିଲିଶି ଆଜି ପରମ ଶିକ୍ଷା
ଏ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶ ହେଲେ ମୋର ଗୁରୁ
ଦେନିବ ଏଥୁ ମୋ ଜୀବନ ଘାଣ୍ଟା ।

ଏହି ଦେଶେ ବସି ଏହି ନଦୀକୂଳେ
ଫେରାଇବି ମୋର ଜୀବନ ଗତି
ସାକ୍ଷୀ ରହ ମୋର ସଂସାରପାଳ
ସାକ୍ଷୀ ରହ ମୋର ଜୀବନପତି ।

ଶୁଭଯୋଗେ ସତ କଳିଙ୍ଗ ବିଜୟେ
ବଳିଲୁ ମୋ ମନ ଟଳିଲୁ ବଳ
ଦେବଦେଶେ ଆସି ଦେବ ଅନୁଗ୍ରହ
ଭେଟିଲି ଏ କେଉଁ ତପସ୍ୟାଫଳ ।

ଏହି ତପଫଳ ଏହି ଧର୍ମବଳ
ଜୀବନର ମୋର ହେଉ ଭୂଷଣ
‘ସେହି ବଳେ ପ୍ରଭୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦିଅ ହେ
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରାଣ କଷଣ ।’

୪

ପ୍ରିୟ ପ୍ରତିବେଶୀ ଧଉଳି ପାହାଡ଼
ତୁମ୍ଭ ମୃଗ ମୃଦ୍ଧି ଦେଖୁଛି ନିତି

ଗୌରବ ଶିଖରେ ଅନାଇଁ ଅନାଇଁ
କେତେ ଦିନ ମୋର ଯାଇଛି ବଡ଼ି ।

ସୁନ୍ଦର ମଧୁର ଗୋଧୁଳି-ଗଗନେ
ଦିନ କାମ ସାର ଦବସ ପଡ଼ି
ସିନ୍ଦୂର ଲହରୀ ଖେଳାଇ ପଶୁ ମେ
ଅସ୍ତ୍ରାଚଳେ ବେଗେ କରନ୍ତି ଗତି ।

ଗୋପାଳ କୃଷକ ସଙ୍ଗେ ଧେନୁପଲ
ଆବେଗ ହୃଦୟେ ଫେରନ୍ତି ଘରେ
ଡମିର-ବସନେ ଆବରଣ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ
ସନ୍ଧ୍ୟାଦେଶୀ ବସନ୍ତ ଆସନ୍ତି ଖରେ ।

ଗୁହଁ ବସିଥାଏ ଧଉଳି ପାହାଡ଼
ତବ ଶିରେ ଶୁଣ ବହନ ଗୀତି
କାନେ ବାଜିଯାଏ କେତେ ଯୁଗବାଣୀ
ବହୁଯାଏ ପ୍ରାଣେ ଅନନ୍ତ ପ୍ରୀତି ।

ଗୁଲିଯାଏ ଆଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ଝଲସାଇ
ପୁଣ୍ୟ ମହିମାର ଅକ୍ଷୟ ଛବି
ବ୍ୟାକୁଳ ପରଶେ ଅନାଇଁ ଦେଖଇ
ଗୁଡ଼ିଗଲେ ଧୀରେ ପ୍ରସାଦ ରବି ।

ଏହିପରି ସିନା କଳଙ୍କ ତପନ
ଗୁଡ଼ିଗଲେ ଦିନେ ଦରଆ ଝରେ
ଏହିପରି ସିନା କଳଙ୍କ ଧାରଇ
ଉସିଗଲ କାଳ ସାଗର ମରେ ।

କେତେ କି ମହିମା କେତେ ଦୟା କ୍ଷମା
ଦଇଆ ଗରଭେ ଯାଇଛି ପଶି
ସାକ୍ଷୀ ତା'ର ପାଶେ ଦେବାଳୟ ଦଣ୍ଡ
ଦୂରେ ତା'ର ସାକ୍ଷୀ ତପନ ଶଶି ।

ଆସିଥିଲେ କି ହେ ସୁପନରେ ଭାସି
 ସୁପନରେ ଖେଳି ଫେରିଲେ ଘରେ
 ଏତେ ଉଚ୍ଚ ଆଶା ବାଧନା କି ସତେ
 ଦି'ଦିନେ ବିକଣି ଦି'ଦିନେ ସରେ ।

ଯଶ-ମନ୍ଦିରରେ ସାମନ୍ତ ବୋଲିଣ
 ଭଲେ ଲଭୁଥିଲେ ଗୌରବ ଟିକା
 ମହିମା-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସେ ବର ବସୁ କି
 ପଡ଼ିଗଲା ଶେଷ ହେଲା ସେ ଶିକ୍ଷା ।

କେତେ ଜାତି ହାତ ଧରି ଆଗେ ଚଳି
 ଆଗୁଆ ହୋଇଣ ରଖିଲେ ନାମ
 ସତ୍ୟ ସାହସର ଜନନଭୂମିକୁ
 ସତେ ମୋର ବିଧି ହୋଇଲେ ବାମ ।

ରଜ ରଜଧାନୀ ପ୍ରାସାଦ ସରିଛି
 ଭାସିଗଲେ ସବେ ଦଇଆ ଜଳେ
 ଛୁପୁ ତା'ର କି ହେ ଭାସି ନ ବୁଲଇ
 ଏବେ ହେଲେ ଶୂନ୍ୟ ଧଉଳିଭୂମି ।

ଲିଙ୍ଗରଜ ଭୁଞ୍ଜି ମନ୍ଦିର ରହିଛି
 ରହିଛି ତ ସେହି ଧଉଳିଗିରି
 ରହିଛି ଅନାଇଁ ଖଣ୍ଡିଗିରି ଦଣ୍ଡ
 ନ ଗାଏ କି ମୁଖେ ସେ ଦିନ ଶିଶୁ ।

ନ କହେ କି ସେହୁ ଦୃଢ଼ ବିଦାରଣ
 କଳିଙ୍ଗ ପୁରୁଣ ମହିମା କଥା ?
 ଅଗାଧ କାଳର ଗୌରବ ବଖାଣି
 ନ ଆଶେ କି ପ୍ରାଣେ ଦାରୁଣ ବ୍ୟଥା ?

ପ୍ରତି ଶିଳାଖଣ୍ଡେ ପ୍ରତି ଟାଙ୍ଗି ମୁଗୁଣ୍ଡ
 ନ ଅଛି କି ଗୁମ୍ଫା କାର୍ତ୍ତିକ ରାତି
 ଏତେ ଆଇ ଆଇ ଏତେ ଦେଖି ଦେଖି
 ଏ ଦେଖି ସପନ ନଦୀଏ ଘୁମି ।

କହୁ ତେବେ ମୋତେ, ଧଉଳି ପାହାଡ଼
 କହୁ ଭଲ ବାରେ ମୋ ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜି
 ଧଉଳି ଦେଖିଲେ ସେ ଦିନ ଜୀବନ
 ଆସିବ କି ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ ।



ପଦ୍ମାବତୀ

ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର

ଏହି ପ୍ରାୟେ ନିତି ହୁଏ ହଣା ମର
ଦିନ ବିତିଯାଏ ସିନା,
କା'ର ଜଣା ହେବ, କିଏ ହାଣିବ ଲେ
ଲବେ ନ ପଡ଼ୁଛି ଜଣା ।

ଦିନେ ଥରହରେ କାଞ୍ଚ ରଜନକୁ
ମନ୍ତ୍ରୀ ଜଣାଇଲ ଯାଇ,
“ଛାମୁଙ୍କ ବକସି ଅକସ୍ମାତେ ଆଜି
ଗଲେ ଯୁବେ ହାଣ ଖାଇ ।

ଶହେଘର ହାଣ ଭିତରୁ ଆଉ ତ
ଅଛନ୍ତି ଭରିଣି ଘର,
ସାତଶହ ଘୋଡ଼ା ହାଣ ଖାଇଲେଣି
ଏଥକୁ କିଏ ବିଚାର ?

ସଇନ ସାମନ୍ତ କେତେ ଯେ ଗଲେଣି,
ନୋହିବ ତା'ର କଳନା;
ଓଡ଼ିଶା ରଜାର ଦଳବଳ ସବୁ
ଅଳ୍ପେ ହୋଇଥିବ ଉଷା ।”

ଶୁଣି ନୃପ ତଳ ଉପରକୁ ଚାହିଁ
କି ଭଲେଣି କଲେ ବସି,
ବାଇ ହୋଇଗଲେ ଘଡ଼କ ପାଇଁ ଲେ
ଆଖି ହୋଇଗଲ ଖୋସି ।

ଉଠିଲେ ରଜନ ମନ୍ତ୍ର ଆଉ ଯୁଦ୍ଧ
 ଚାଲିବା ବରୁର ଗୁଡ଼ି,
 ନିଜେ ଗଜପତି ଗୁଡ଼ାଣୀ ଗଲେ ଲେ
 ସନ୍ଧି ବଇରେଖ ଧରି ।

ତରୁଣେ ଜେମାକୁ ସେ ଗଜପତିଙ୍କ
 ହାତେ ସମରପି ଦେଇ,
 “ଏଡ଼ିକରେ ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କର ନୃପ !”
 ଜଣା କଲେ କାଞ୍ଚି ସାଇଁ ।

ଦେଉଳରେ ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ
 ଭୁବିତେ ଅନୁଜ୍ଞା କରି,
 ଓଳଗି କହନ୍ତି କାଞ୍ଚି ରାଜାକୁ ଲେ
 ସେ କାଞ୍ଚିରଜ-ବଇଶା,

ଘେନା ନ କରିବ ପିଲ ବୟସର
 ମୋର ଅପରାଧ ମାନ,
 ଥିବ ଦେଲେ, ମୋରେ ମଣିବ ମଣିମା
 ଆପଣା ପୁଅ ସମାନ ।

ଏ କାଞ୍ଚି ରାଜାଜେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ, ପ୍ରଭୁ ଦେ,
 ରଜୁଡ଼ି କରିବ ଉଲେ,
 ମୋ ଦୁର ରାଜକୁ ଲେଡ଼ା ବେଳେ ଆଣୁ-
 ଥିବଟି ଡକାଇ ମୋରେ ।

ଜେମାକୁ ରଜନ ଘେନି ତ ଯାଉଛି
 ସଙ୍ଗରେ ମୋ ରାଜକୁ,
 ଏଡ଼ିକି ଗୁମୁର ଦୋଷ ନ ଘେନିମ,
 ବିଷ ମୁଁ ନୋହିବ ତାକୁ ।

ଚଣ୍ଡାଳ ହାତ ଏ ଧରିବ ଦୁଲ୍ଲୀ,
 ପଣ ମୁଁ କରିଛୁ ସେଷେ,
 ନିଜେ ସେହି ହାତ ଧରିଲେ ଏବେ ମୁଁ
 ଅଖ୍ୟାତ ଅଜିବ ଦେଶେ ।

ସାରି କଥାସୁଆ ମାଗିଲେ ମେଲଣି
 କାହିଁଗଢ଼ ଅଧୁଡ଼ି,
 ନିରଞ୍ଜଣ ହୋଇ କାହିଁ ରାଜେ ଲେ
 ତେଣିକି କଲେ ରାଜୁତି ।

ଦୁଇଶହ ଘୋଡ଼ା, ତିନି କୋଡ଼ି ହାଣ୍ଡା,
 ସଜନ ଅମୁତ ଗଣି,
 ଗଡ଼େ ତାଙ୍କ ପେଶିଦେଲେ ସମ୍ଭାର ଲେ,
 ଓଡ଼ିଶା ରାଜଜ ମଣି ।

ଦୁଃଖ କି ନ ହୋଇଥିବ, ଜେମାକୁ ସେ
 ମନ୍ତ୍ରୀ ହାତେ ସମ୍ପିଦେଇ,
 କହିଲେ “ଏହାକୁ ଚଣ୍ଡାଳ ସଙ୍ଗତେ
 ଦେବ ହେ ବିଷ୍ଣୁ କରାଇ ।”

ଉଠି ଆରଦନ ବଢ଼ି ପାହାନ୍ତିରୁ
 ଓଡ଼ିଶା ରାଜଜ ଶିରୀ,
 ଦେଶେ ଫେରିବାକୁ ବିଜେ ହୋଇଲେ ଲେ,
 ଦଳବଳ ଥାଟ ଧରି ।

ଭେଟି ବାଟେ ତରତାରେଣୀ ପଦ୍ମ,
 ବାସ୍ତବୀ ରହିଲେ ଦିନେ,
 ଶିଖେ ଚଢ଼ି ଦେବୀ ଦର୍ଶନ କଲେ ଲେ
 ଭଗତି ପ୍ରସନ୍ନ ମନେ ।

ଛୁଡ଼ି ଖଣ୍ଡେଦୂର ବସାଇଲେ ଗାଆଁ
 ବାଛୁ ରୁଷିକୁଳା କୁଳେ,
 ‘ପୁରସ୍ତମପୁର’ ନାଆଁ ତା’ ଆଜି ଲେ
 ପ୍ରକଟ ଏ ମସ୍ତକଲେ ।

ସେହି ପୁରସ୍ତମପୁରୁଁ ନରମଣି
 ଆଟୋପେ ମେଲୁଣି ହୋଇ,
 ପୁଣି ରୁଲି ଆଟ ରୁଲିଲେ ବାଟ ଲେ
 ବଣ ଘାଟି ପଦା ଡେଇଁ ।

କେତେଦିନେ ନୃପ ପ୍ରବେଶିଲେ ଆସି
 ଆପଣା ଗଡ଼ ଦୁଆରେ,
 ଗଡ଼ ଲେକେ ତାଙ୍କୁ ବଳାଇ ନେଲେ ଲେ
 ପୁର ନାନା ଉପରୁରେ ।

ବୋହୂମାନେ ଦେଲେ ହୁଳହୁଳି ଘରେ,
 ବାଜିଲା ବାଇଦ ଦାଣ୍ଡେ,
 ଗାଆଁ ଗଡ଼େ ଘାପ ଜଳିଲା, ଘଟେ ଲେ
 ପ୍ରଶଂସା ଗାଇଲେ ତୁଣ୍ଡେ ।

ଗ୍ରାହଣେ ଆସିଲେ କର ଆଶୀର୍ବାଦ,
 ଧନ ବିସ୍ତ୍ରଦେଲେ ଧନୀ,
 କାସ୍ତ ଗଡ଼ ଜଣି ବାହୁଡ଼ଛନ୍ତି ଲେ,
 ଓଡ଼ିଶା ମଉଡ଼ମଣି ।

ବସି ସିଂହାସନେ ବୁଝିଲେ ରଞ୍ଜନ
 ନ୍ୟାୟେ ନୃପ ଗଜପତି,
 ନ ରଖି ଉଆସେ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କି ଲେ
 ରଖିଲା ନେଇ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ ।

ଆଣିଥିଲେ ସଙ୍ଗେ ଯଉଡ଼ୁକ କରି
ଗଣେଶ ଗୋପାଳ ବେନି,
ଗୁଡ଼ଳ ଗୋଟିକେ ଗଢ଼ା ବେନି କି ଲେ
ଶୋହା କେ ବଞ୍ଚିବ ପୁଣି ?

ପଥର ହୋଇ ସେ ଜୀବୁଥିଲା ପ୍ରାୟେ
ଦିଗନ୍ତି ଡ଼ଉଲ ନିକି,
ଅଙ୍ଗୁଳି ଅବା ବୋହୂପଡ଼ୁଛି ଲେ,
ଜୁଜୁଜୁଜୁ ଦିଶେ ଆଖି ।

ମାଳାତୀଲେ ବଡ଼ଦେଉଳ ବେଢ଼ାରେ
ଦକ୍ଷିଣ ଦୁଆର ମୁହେଁ,
କଳ୍ପବଟ ମୂଳେ ରଖିଲେ ଥାପି ଲେ,
ଗଣେଶ ପ୍ରତିମା ରାଏ ।

ସେହି କଳ୍ପବଟ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳେ
ପଡ଼ିତପାବନ ଠିକେ;
ଛାଇତଳେ ତା'ର ବସିଲେ ଦଣ୍ଡେ ଲେ,
ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଆନ୍ତି ଲୋକେ ।

ଏବେ ତହିଁ ଦିନ ବାର ଘଡ଼ି ବସି
ଷୋଳ ଶାହାସନ ରାଣେ,
ଗାଆଁ ଗଣ୍ଡା ସାଇ ଚୁଗୁଲି ଏକା ଲେ
କା'ର କରୁଛନ୍ତି ତୁଣ୍ଡେ ।

ଶୁଣୁଛନ୍ତି ବସି ଦେଉଳେ ଗଣେଶ
ହେଜି ରଖୁଛନ୍ତି ମନେ,
ତୁଳି ଦୋଷ ଗୁଣ, ଯମ ରଜାକୁ ଲେ,
କହିବେ ମରଣ ଦିନେ ।

ଗୋପାଳେ ପୁଣି ସେ ସତ୍ୟବାଦୀ ପୀଠ
 ଗୁପ୍ତ ବୃନ୍ଦାବନେ ରହି,
 ତମାଳ ଗୁଚ୍ଛରେ ବଢ଼ଳ ଫୁଲେ ଲେ,
 ହେଉଛନ୍ତି ଫୁଲଗାୟୀ ।

ତାଙ୍କ କଥା ଆଉ ଦିନେ ମୁଁ କହିବି,
 ବେଳ ତ ନାହିଁଛି ଆଜି,
 ଶୁଣ ମନ୍ଦ୍ରୀ ଦରେ ସେ ପଦ୍ମାବତୀ ଲେ
 କାନ୍ଦି ପଡ଼ିଗଲେ ଭାବି ।

କହିଲେ ବିଧାତା, “ଏହି ଦଶା ସତେ
 ଲେଖି କି ଥିଲୁ କପାଳେ ?
 ଜୀବ ଆଉଁ ପୁଣି ହାତଗଣ୍ଠି ମଞ୍ଚେ
 ପଡ଼ିବ ଚଣ୍ଡାଳ ଭୁଲେ ?”

କେତେ ଦିନକୁ ସେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର
 ହୋଇଛି ଗୁଣ୍ଡି ରୁ ବିଜେ,
 ସୁନା ଗୁଞ୍ଜୁଣୀରେ ଛେରପହଁର ଲେ
 କରନ୍ତି ରଜନ ନିଜେ ।

ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗୁ ବୋହୂଛୁ ଝାଳ ଗମଗମ,
 ଶୁଖିଛି ବଦନ ଠାଣି,
 ଚଣ୍ଡାଳରୁ ବଳି ଧୂଳିଧୂସର ଲେ
 ଓଡ଼ିଶା ମଉଡ଼ମଣି ।

ଏତିକି ବେଳକୁ କଲ ମନ୍ଦ୍ରୀ ଜଣା
 “ଛନ୍ଦୁ ଆଜ୍ଞା କରିଥିଲେ,
 ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କି ତ ବିଦ୍ରା ଦେବାପାଇଁ
 ଚଣ୍ଡାଳ ପିଲର ଭୁଲେ ।”

ନିରଜ ଗୁମ୍ଫା ଏବେ ଗଣ୍ଡାଳର କୃତ୍ୟ
 କରି ହେଉଛନ୍ତି ପର,
 କହି ଏତେ ଦେଲ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କି ଲେ
 ଶ୍ରୀ କରେ ବଡ଼ାଇ ତୋର ।

ବେନି ହାତ ପାତି ନରମଣି ତାକୁ
 ଝଟେ ପକାଇଲେ ଧରି,
 ଲୁହ ଦୁଇଧାର ନେତ୍ର ଯୁଗଳୁ ଲେ
 ବୋହିଗଲା ପାଣି ପରି ।

ପଣ୍ଡା ପଡ଼ି ଆସି ଯାନ୍ତି ବେଠିଆ ସେ
 ଯେତେ ପୁରସ୍କ୍ରମ ଲେକ,
 ଦେଲେ ହାତତାଳି ଉଛୁଳି ପଡ଼େ ଲେ
 ନୀଳାଚଳ ପୁରାପାକ ।

ଗଜପତି ହୋଇ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗାଦିରେ
 ବସିଲେ ପୁରୁଷ ମଣି,
 ଉଆସ ତାଙ୍କର ଉଠୁଳ କଲେ ଲେ
 ପଦ୍ମାବତୀ ପାଟରାଣୀ ।

□ □ □

ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି

ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି କେଉଁ ଯଶବାନା ଉଡ଼ାଇବ ହେ ?
ଯାହା ଦେଇଥିଲ ସବୁ ତ ନେଲଣି
ଆଉ ଏବେ କିସ ଛଡ଼ାଇବ ହେ ।

ସଂସାରେ ଯେ କରଇ ଆଶ, ଧାଏଁ ସିନା ସେ ତୁମ୍ଭ ପାଶ
ସକଳ ଭରସା ଯାର ତୁଟିଲଣି
କିସ ବୋଲି ତାକୁ ଡରାଇବ ହେ ।

ଠକ ଠକ ଥରକୁ ଥର, ଗୁଝିଲଣି ତୁମ୍ଭ ଗୁଡର
ମନେ ପାଞ୍ଚିଛ କି ହାଟ ମଝିଟାରେ
ଛୁଡ଼ା କରି ବାଟ ଡ଼ରାଇବ ହେ ।

ତୁମ୍ଭ ଫିରା ଏଡ଼ିବ ବୋଲି ସବୁ ଧନ୍ଦା ଦେଲଣି ଠେଲି
ଗୁର ଦଉଡ଼ି ଯେ କାଟି ସାରିଲଣି
କେଉଁ ଫାନ୍ଦେ ତାକୁ ଜଡ଼ାଇବ ହେ ।

ହାତ ଠାର ଲେଉଟ ଦେଖାଇ ଡାକ ନାଟ ଦେଖିବା ପାଇଁ
ସିହାଣ କରୁଛ ଆଦୁର ଅରେ କି
ନାକ ଦସି କାନ ମୋଡ଼ାଇବ ହେ ।



୭୦ କଙ୍କାଳ

ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର

ଦୁର୍ଗମ-ଶିର-ଦୁର୍ଗ-ପ୍ରାଚୀର ଜଣ୍ଠି ଦୁଆରେ ବସି,
ତାଙ୍କେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ର ସାଧନେ-ଜାଗ୍ରତ ସୁରବାସୀ ।
ପୃଥ୍ବୀ ବିହାର ବାରବାଟୀ ମଞ୍ଚା ଉଠ ଉଠ ଚଞ୍ଚଳ,
ଖୋରଧାର ଶତ ସରଦାର ଶିର କର ଉଲଟତର !
ଉଠ କଙ୍କାଳ, ଛୁଡ଼ୁ ଶୃଙ୍ଗଳ, ଜାଗ ଦୁର୍ବଳ ଆଜ
ଉଠୁ ଗତ ଗୌରବ, ହୃତ ଗୌରବ, ମୃତ ଗୌରବରାଜ ।

ମେଘାସନ ତଳ ମନ୍ତ୍ର ନିନ୍ଦାଦ ବାଜେ ଫୁଲଝରବୁକେ,
ରାଜବଣିଆର ରଣ ସଙ୍ଗୀତ ଗଞ୍ଜାମ ପଥେ ଡାକେ ।
ସିଂଭୁମି କହେ ମରଣ ଦୁଆରେ ବିଶାଖାପାଟଣେ ରୁହିଁ;
ସନ୍ତାନ ମୃଣେ, ଶମଶାନ ବୁକେ ପ୍ରାଣ ସଙ୍କେତ ନାହିଁ ।
ଉଠ ଦୁର୍ବଳ, ଜାଗ କଙ୍କାଳ, ଛୁଡ଼ୁ ଶୃଙ୍ଗଳ ଆଜ,
ଉଠୁ ଗତ ଗୌରବ, ହୃତ ଗୌରବ, ମୃତ ଗୌରବରାଜ ।

ଶିର ବନ୍ଧିତା ବନ୍ଧନ ମାଆ ବନ୍ଧନ ଫେଇବାରେ,
ସମ୍ବଳପୁର ସମ୍ବଳ ଖାର ଦମ୍ଭ କି ନାହିଁ ଧରେ ?
ଗଙ୍ଗା ଧୋଇଲୁ ଚିକୁର ଯାହାର କୃଷ୍ଣା ଚରଣ ତଳ
ଶମଶାନ ଆଜି ମଞ୍ଚା ଦେଶ ଆଜି, ଏହି ସେହି ଉଜ୍ଜଳ ।
ଜାଗ ଦୁର୍ବଳ, ଛୁଡ଼ୁ ଶୃଙ୍ଗଳ, ଉଠ କଙ୍କାଳ ଆଜ
ଉଠୁ ଗତ ଗୌରବ, ହୃତ ଗୌରବ, ମୃତ ଗୌରବରାଜ ।

ନିଜାମ ଭୁବନେ ଜୁଳବର୍ଗର ଅର୍ଗଳ ଏଡ଼ି ଦିନେ
ଗଜପତି ଖାର ବେରର, ଭେଦିଲୁ ଜୟ ଗୌରବ ଗାନେ ।
ଦୁର୍ବାର ଗଡ଼, ‘ଦେବର କୋଣ୍ଡା’, କହେ ଆଜି ସେହି କଥା
ବାରବାଟୀ ଖାର ଦେଇଥିଲୁ ତା’ର ରଣେ ଉଲଟ ମଥା ।

ଛୁଡ଼ୁ ଝଙ୍କାଳ, ଜାଗ କଙ୍କାଳ, ଉଠ ଦୁବାର ଆଜି
ଉଠୁ ଗଡ଼ ଗୌରବ, ହୁଡ଼ ଗୌରବ, ମୁଡ଼ ଗୌରବରାଜ ।

ଖଣ୍ଡା କୁଶଳ ଖଣ୍ଡାପୁର ଦୁବାର କରବାଳେ
ଅଜେୟ ବଙ୍ଗ-ବାହନ ଶୋଇଲେ ଶତଗଡ଼, ପ୍ରାନ୍ତର ।
ଗଉଡ଼ ଭୁବନ ହେଲ ପଦାନତ ମଗଧ ପାଇଲ ଲୁନ
ପ୍ରତାପୀ ପୁଷ୍ପମିତ ହଟିଲ ଦେଇ ଉତ୍କଳ ରଣ ।
ଜାଗ କଙ୍କାଳ, ଜାଗ କଙ୍କାଳ, ଜାଗ କଙ୍କାଳ ଆଜି
ଉଠୁ ଗଡ଼ ଗୌରବ, ହୁଡ଼ ଗୌରବ, ମୁଡ଼ ଗୌରବରାଜ ।

କଥା କହ, କଥା କହ କଙ୍କାଳ ସେ କେତେ ଯୁଗର କଥା,
ହିମାଚଳ ତଳେ ଟେକିଥିଲା ଯେବେ ଏ ଜାତିର ବୀର ମଥା ।
ବିଜୟୀ-ବିଜୟ ନଗର ମାଗିଲ ରେଣ ତରଣ ତଳେ,
'ବାହାମନ' ପଡ଼ି ଯବନ ଶମନ କାତରେ ଲୁଗିଲ ଘରେ ।
ଉଠ କଙ୍କାଳ, ଉଠ ଦୁବଳ, ଛୁଡ଼ୁ ଝଙ୍କାଳ ଆଜି
ଉଠୁ ଗଡ଼ ଗୌରବ, ହୁଡ଼ ଗୌରବ, ମୁଡ଼ ଗୌରବରାଜ ।

ହାଡ଼ ପାଶୁ ଆଜି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବହୁଆୟୁ, ପୁତ୍ର ମହାମୁଖେ ହସ,
ଭଗ୍ନ ଏ ଗଡ଼ ମନ୍ଦିରେ ଶୁଭ୍ର ଦୁଃସୁଭ ଅହନିଶ ।
ଶମଶାନ ଧୂଳି ଅଞ୍ଜଳି ଭରି ନିଅ ପୁରବାସୀ ଜନ,
ଲକ୍ଷ ଜୀବନ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବ ସେ ଗୌରବ ମହାପୁର ।
ଉଠ କଙ୍କାଳ, ଭେଦ ମହାକାଳ, ଜାଗ ଦୁବଳ ଆଜି
ଉଠୁ ଗଡ଼ ଗୌରବ, ହୁଡ଼ ଗୌରବ, ମୁଡ଼ ଗୌରବରାଜ ।

ବେଳନାହିଁ, ବେଳନାହିଁ, କଙ୍କାଳ ଟେକି ଚଞ୍ଚଳ ମଥା
ବିଦାର ଉପଳ ନିର୍ମଳ ତବ ପିଞ୍ଜରୁ ଉଠୁ ବ୍ୟଥା,
ବାଜିଉଠୁ ବାରେ ମରଣ-ବିଜୟୀ ବଂଶୀ ସେ ବୁକୁଚଳେ,
ଧୂଳିଟୀ ଜଟାଜୁଟ କମ୍ପାଇ ଯୋବନ କୁତୁହଳେ ।
ଉଠ କଙ୍କାଳ, ଉଠ ଦୁବଳ, ଜାଗ କଙ୍କାଳ ଆଜି,
ଉଠୁ ଗଡ଼ ଗୌରବ, ହୁଡ଼ ଗୌରବ, ମୁଡ଼ ଗୌରବରାଜ ।

ମଣିଷ ଭାଇ

କୁନ୍ତଳା କୁମାରୀ ସାବତ

୧

ଶୁଣ ହେ ମଣିଷ ଭାଇ !

ସୁର ମରବାକୁ ବୁଡ଼ି ମରବାକୁ

ମଣିଷ ଜନମି ନାହିଁ ।

ଶତ ହତାଶ୍ୱାସେ ସାରବ ସଂସାର

ନିରାଶେ ନିରଡ଼େ ଅନ୍ଧାରେ

ଚର ଶୃଙ୍ଖଳିତ, ଲଞ୍ଜିତ, ବଞ୍ଚିତ

ପୀଡ଼ିତ କଷଣ କାରରେ ।

ଏ ନୁହେଁ ମାନବ ନିୟତି ।

ଧୂସର ସାନ୍ଧୀ

ମୃତ୍ୟୁର ପାଣୀ

ନୁହେଁ ଏ ବିଶାଳ ଜଗତ ।

ଶୁଣ ହେ ମଣିଷ ଭାଇ !

ଅମୃତ ଘାଣ୍ଟି ସନ୍ତାନ ଭ୍ରମେ

ମରଣ ଭ୍ରମର କାହିଁ ?

୨

ଶୁଣ ଶୁଣ ନରନାରୀ !

ବିଳାସର ଲିଳା ନିକେତନ ବିଶ୍ୱ

ନୁହେଁ ସତତ କାହାରି ।

ହୃଦ ଅତ୍ୟାତ୍ମରେ ଦଳିବ ଦୁଃଖେ

ରକ୍ତେ ପିପାସା ଶମିବ,

ନିତ ଶିରେ ପ୍ରାଣେ ଶ୍ରୀପାଦ ଅରପି

ଆପଣାକୁ ଆପେ ବଧୁବ ।

ଏ ନୁହେଁ ବାଧା ବରୁଣ !
 ଧୂସର ଯାନ୍ତି ମୃତ୍ୟୁର ଧାନ୍ତି
 ନୁହେଁ ଏ ସୁନ୍ଦର ସଂସାର ।

୩

ଶୁଣ ଶୁଣ ବଞ୍ଚିବାସୀ !
 କରମର ଶୁଭ ଭବନ ଏହିଟି
 କରମରେ ଶ୍ରମ ନାଶି,
 ଉଠ ଦେବ ତେଜେ ତେଜ ଲଜ, ଉପ
 ଅପମାନ, ଅହମିକା,
 ପଶୁଭୁ ଦେବଭୁ ପଶୁକ୍ଷାରେ ଜୟୀ
 ଲଭ ଶରଣର ଟିକା ।

ରୁଣୀ କର ଭବରଣେ
 ତାଙ୍କ ରବୁ ଚର— ଚର ତରଣରେ
 ବଳିଦିଅ ନିଜ ପ୍ରାଣେ ।

୪

ଶୁଣ ଶୁଣ ଅବିଦ୍ୟମ !
 ଚିତ୍ତପୁଞ୍ଜିତ, ଦେବତା ପୂଜିତ
 ତାରାବଳେ ତବାସନ ।

ଶତ କ୍ଷତଶିରେ ଶୋଣିତ ଶ୍ରୀକରେ
 ନୁହଁ କ୍ଳାନ୍ତ ନୁହଁ କ୍ଷୀଣ
 ଶତ କଳ୍ପସର କଳଙ୍କ କାଳରେ
 ନୁହଁ ସ୍ଥାନ, ନୁହଁ ସାନ ।

ବାଧାର ବରପୁଷ୍ପ
 ଯୁଗାନ୍ତ-ମୃତ୍ୟୁ— ରଜୁ ଛୁଣାଇ ।
 ଧର ହେ ଜୀବନ ସୁଖ ।



ଯାଦୁଘର

କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ଧର୍ମ ରଖିଛୁ ଧର ଶୁଣିଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବହୁ
ଖୋଜିଲି ଶାସ୍ତ୍ର ଚାହିଁବାକୁ ଏତେ ଧର୍ମ-ମଧୁର ମହୁ ।
ବଡ଼ ଅସର ଭିତରେ ଜଡ଼ିତ ଆରୁ ନିୟମ ଥୋଡ଼ା
ନ ପାଇଲି ଖୋଜି, ଅଛି ଅବା ତହିଁ

ଆଉ କେଉଁ ଦାଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ା !

ନଗର ନଗରେ ପଥେ ଜନପଥେ ଧର୍ମ ଦେଖିବା ପାଇଁ
ହାତ ବଢ଼ାଇଲି ଧରିବ ବୋଲି ମୁଁ ପୁଚ୍ଛିଲି କେତେ କାହିଁ !

ଦେଉଳେ ଦେଖିଲି ଧର୍ମ ଯା ଅଛି, ଗିର୍ଜାରେ ସେତେ ଆନ
କିଏ ଅବା ଛେଳି କିଏ ପୁଣି ଗୋରୁ କାଟିବା ପାଇଁକି ଥାନ ।

କିଛି ନ କାଟିବା ପାଇଁ ଯେଉଁଠାରେ କହଲେ ଧର୍ମଗୁରୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଠାରେ ମଣିଷର ବେକ ମଣିଷର ପାଦ ଉରୁ ।

କାହିଁରେ ସତ୍ୟ, କାହିଁରେ ଧର୍ମ ? ଧରିଛୁ ଧରକୁ ଯାହା
ଆଦମ ଯୁଗରୁ ହୋଇଛି ସେ ପର ମଣିଷ ଜାତିର ସାହା ।

ବୁଦ୍ଧ ଯିଶୁର ମନ୍ତ୍ର କାହିଁବା କାହିଁ ମହମ୍ମଦ ଖୋଦା
ସବୁ ଦିଅଁ ଆଜି ବଳି ଲେଟିଲେଣି, ମଣିଷ ହୋଇଛି ବୋଦା ।

ସକଳ ଧର୍ମ ଯୁକ୍ତି ତରକ ନିୟମ କାନୁନ୍ କାଟି
ଧରିବି ଧରକୁ ଜବାବ ଦୋଷକୁ କମାଣ ବାରୁଦ ଫାଟି ।

ଆବର ଧରିଛୁ ରାଜ ସରକାର ଓକଲ ବିଚାରପତି
ଆବର ଧନର ମାଲିକ, ଏ ସବୁ ସତ୍ୟର କରମତି !

ଆଦମ ଯୁଗରୁ ଦୁନିଆ ଭିତରେ ଗଢ଼ା ଯେତେ ସରକାର
ନିରେଖି ଚାହିଁଲେ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ତ ଧର୍ମର ଅବତାର ।

ଦୁନିଆଯାକର ମଣିଷ ପାଇଁ ତ ଧର୍ମ ନମିଳେ ଏକ
 ସବୁ ପୂଜା ସବୁ ପ୍ରାଣ ଭଜନ ନୁହେଁ କି ଭୋଜନ-ଭୋଜ ।
 ସବୁ ଦେଶେ ଅବା ସମାନ ଧର୍ମ ସତ୍ୟ ଆସିବ କାହୁଁ
 ସମାନ ନୁହେଁ ତ ପୋଷାକ ଆହାର ସବୁ ଦେଶ ଜଳବାୟୁ ।
 ପୁରୁଣା ପୋଷାକ ଫେସନ ଫୋପାଡ଼ି

ନୂଆ ଲେଉଟୁ ଆମେ ଯଥା

ପୁରୁଣା ଧର୍ମ ସତ୍ୟର ମାନେ ଅବକଳ ଏକା କଥା ।

ଧର୍ମ, ସତ୍ୟ, ଯାଉଛି ବଦଳି ରହିଛି କେବଳ ନାମ
 ବାସ୍ତବ ରୂପ ନ ମିଳଇ ଖୋଜି ନାହିଁ ତା'ର ଗୁଣ ଧାମ ।

ଧର୍ମ-ଘୋଡ଼ଣୀ ଭିତରେ ପଶିଲେ ସାତଶୁଣୀ ହେବ ମାଫ
 ଦରକାର ଯେଣୁ କରିବା ଆମର ସତ୍ୟ ଶତେଷା ପାପ !

ଦରକାର ଯେଣୁ ଶହେ ତୋଟି ଚପି ବୋଲାଇବା ଆମେ ଧର୍ମ
 ଶହେଟା ନାଶର ଦେହ ଭୋଗ କରି ନୈଷ୍ଟିକ ସନାତନ !

ମଣିଷ ଭିତରେ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ଶୁଣିଲି ଯାହାର ନାମ
 ବଳିଲ ବାସନା ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦେଖିବା ପାଇଁ ତା' କାମ ।

ଦେଖିବା ପାଇଁ ତା' ଶୁଦ୍ଧ ଆଚରଣ ଖୋଜି ତା' ଧରମ ଝୁଲି
 ଦୁଃଖ ଆସିଲ ଶୁକୁକଣ୍ଠେ ଆଣିବାକୁ ଗଲି ଭୁଲି ।

ଜୀବର ବଇଜେ ଧର୍ମ ସେ ଖାଲି ଜୀବନ୍ତ ଯାଦୁଘର
 ନୁହେଁ କିଛି ଆଉ ସଞ୍ଚିତ ତହିଁ କଳାଳ ଜଗତର ।

□ □ □

ଉପମା ବିଶ୍ଳେଷ

ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଚଟୋପାଧ୍ୟାୟ

ମଳୟ ପ୍ରିୟାର ନିଃଶ୍ୱାସ ବୋଲି
ପଛକୁ ଦେଲି ମୁଁ ଚାହିଁ,
ବସେ ବାଜିଲା ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ
ଫେରିଲି ଲଜ୍ଜା ପାଇ ।

ଚମକେ ପ୍ରିୟା ଗୌର କାନ୍ତି
ବଧୂଲି ଅଧର ଶୋଭା,
ଆଦ୍ୟ ନିଶାରେ ମଳିନ ଉସ୍ମ
କାନ୍ତି ମାନସଲେଭା ।

ପ୍ରଥମ ଆସାର ବାରିବାହ ବହେ
କୃଷ୍ଣ ତା' କେଶ ଦାମ,
ବିଦ୍ୟୁତେ ପ୍ରିୟା ଫାନ୍ତି ଛଟକ
ପରଶେ ଜନମ କାମ ।

ବାଧୁଲ ଶ୍ରଦ୍ଧରେ ପଳିତ କାନ୍ତି
ଦାମିନୀ ଦୃଢ଼ ପୀଡ଼ା !
କୁହେଲି ସମାନ ଶୂନ୍ୟ ସନ୍ଦେହ
କବି କୌତୁକ ହୀଡ଼ା ।

ଗୋଲପପ୍ରିୟାର ପୁଣ୍ୟ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ
ଭାଲିଲି କରୁଛି ଚୋର,
ଜଡ଼ିତ ବସେ କଷ୍ଟକ ପୀଡ଼ା !
ନ ସରଇ ଗୁଣ ଘୋର ।

କୌମୁଦି ଭବ ମାଧବ ନିଶି ତା’
 ସ୍ବିଚ୍ଛା ବୃଦ୍ଧାଣି ପର !
 ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆଦି-ଅନୁରାଗ-ବ୍ରୀଡ଼
 ଶକ୍ତି ମୁଁ ଆନୁରାଗ ।

ପଶ୍ଚାତେ ତା'ର ଅମାଅକାର
ମୃତ୍ୟୁ ଅକ୍ଷୟ !
ଅବଶ କଲୁ ମୋ ସବୁ ଅଙ୍ଗ
ଜଡ଼ୀଭୂତ ଯେତେ ପ୍ରାଣ ।

ମଞ୍ଜିକା ଦାମେ ନାହିଁ ପ୍ରିୟା-ହାସ
ମୃତ୍ୟୁ ଦନ୍ତ ସତ,
ଭୁଲିଲି କା ଯେନି ରଚିଲେ କାବ୍ୟ
କହିବ ଇଚ୍ଛା ମତ ?

କାବଳେ ସୁଖାୟା ପରଶାୟାଠାରେ
ଉପମାକୁ କଲେ ଶେଷ,
ମୂର୍ଖମାନବ ଲାଗି ସାକ୍ଷିଲେ
ଭ୍ରାନ୍ତି ଯାତନା କୁଣୀ ।

ରୁଷ ଏ ମରୁ-ବୃକ୍ଷାବନେ
ଉପମାର କାହିଁ ସ୍ଥାନ ?
ଗୋଲେକରେ ରସ ! କାହିଁ ବା ପ୍ରଣୟ
କଠିଣ ଧରିବା ପ୍ରାଣ ।

ପ୍ରଭାତ ଭ୍ରମଣୁଁ ଫେରୁଥିଲି କିନେ
ସଂସାର-କାର-ଗେହେ,
କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠେ ଡାକଲି ଦୁଃଖୀ
ବ୍ୟଥା-ପ୍ରିୟାର ସ୍ବେଦେ ।

ଦେଖିଲି ଯୁଦ୍ଧ କୁସୁମେ ଜଡ଼ିତ
ସ୍ଥିର ଶିଶିରବନ୍ଧୁ,
(ମୋର) ସାର୍ଥକ ପ୍ରୀତି-ଉପମା ପିତାସା
ଉତ୍କଳେ ଅଶ୍ରୁ-ସିନ୍ଧୁ ।

ଦର୍ଶ୍ୟ ହୃଦୟେ ରୋପି ସେ ଅଶ୍ରୁ
ଗର୍ବ ଉଠିଲି ଗାଇ—
ପଡ଼ିଛି ଯେତେ ମୁଁ କାବ୍ୟକବିତା
ଏ ଉପନା କାହିଁ ନାହିଁ ।

☐ ☐ ☐

ଧରାବତରଣ

ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

୧

ପରଶ୍ଵ-ପୀଠ ପରେ ଚାରି-ଚନ୍ଦ୍ର-ବସିତ-ମିଳନ
ପ୍ରଥମ ଯୌବନେ ସେ ଯେ ଦେନ ସ୍ଵପ୍ନ-ରସୋଜ୍ଜ୍ଵଳ ମନ,
ଆଜି ସଖି ମନେପଡ଼େ, ଲଜେ ଲଜେ ଟେକି ଉଠିବୁ
କଶୋରୀ-ନୟନ ଦେଇ ଚାହିଁଥିଲ ଦେଖିବାକୁ ପ୍ରିୟ ।

୨

ଆଜି ସଖି ମନେପଡ଼େ ଜୀବନର ଶେଷ ଧାପେ ଏଇ
ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି, ଜୀବନର ଯାହା କଥା ଦେଇ,
ସ୍ମୃତିର ଭଣ୍ଡାରେ ବାଛେ ମହାର୍ଦ୍ଦ ସେ କେଉଁ ଅନୁଭବ
ଯା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ମୁଁ ପାରେ ପୁଣି ଏଇ ଧରାରେ ସମ୍ଭବ ।

୩

ଆଜି ସଖି ପଡ଼େ ମନେ ଜୀବନର ନାନା ଅଭିଜ୍ଞତା
ନାନା ଭ୍ରାନ୍ତି, ନାନା ଅଶ୍ରୁ, ଶ୍ଵେଦ ନେଇ କେତେ ଡିକୁ କଥା,
ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମେ ଯେତେ ରକ୍ତ-କ୍ଷୟ ଯେତେ ପରାଜୟ
ସବୁ ସଖି, ପଡ଼େ ମନେ—ଚିତ୍ତ ଆଜି ଖାଲି ସ୍ମୃତିମୟ ।

୪

ବରୁରରେ କିନ୍ତୁ ସଖି, ଯଉବନେ ପ୍ରଣୟ-ମୟୀରେ
ସେ-ଆଦ୍ୟ-ରୁହିଁବା-ପାଇଁ ଆସିଥିଲ ଯେପରି ମନ୍ଦିରେ,
ସବୁ ଏ ଜଞ୍ଜାଳ ବରି ନେଇଥିଲ ଜୀବନ-କ୍ଷେତ୍ରର
ମଧୁ ଶ୍ରେଣିବାକୁ ଦୁଇ ରସୋଜ୍ଜ୍ଵଳ କଶୋରୀ-ନେତ୍ରର

୫

ଉଚ୍ଛଳ ଜୀବନ ଘେନି ଯୌବନର ବାସନ୍ତ ଦୁଆରେ
 ଜୀବନର ଦୋସରକୁ ଭେଟିବାକୁ କମ୍ପି ତ ହୁଆରେ,
 ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା ଦେଖିବାକୁ ତାହାରି ନୟନେ
 ହେ ସଖି, ଆସୁଛି ମୁଁ କି ବାରମ୍ବାର ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଅୟନେ ?

୬

ଧନ, ମାନ, ପରିବାର, ଜୀବନର-ଆହୁବେ ବିଜୟ
 ସବୁ ଆଜି ସ୍ମୃତିତଳେ ହୋଇଯାଏ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୟ,
 ସବୁ ଯାଇ ରହିଯାଏ କେବଳ ସେ କେମନ୍ତେ କେଜାଣି
 ମୃତ୍ୟୁ ଏକ କିଶୋରୀର ଲଜ-ପ୍ରେମ-ମଧୁର ଚାଟାଣି ।

୭

କିଷ୍ଟାପ ସେ, ସ୍ବପ୍ନମୟ, ରସମୟ ବିମଳ ଦି' ଆଖି
 ପ୍ରାଣର ଦି' ବାତାୟନ, ଅନ୍ତରର ସତ୍ୟ-ବାସ୍ତବ ସାଖୀ,
 ପାଇବାକୁ ସେ ଦୁଇର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମ-ସମର୍ପଣ
 ହେ ସଖି, କରୁଛି ମୁଁ କି ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ଧରବତରଣ !

□ □ □

ଝରରେ ରୁଧିର

ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଝରରେ ଅଧୀର ହୃଦୟ ରୁଧିର, ଝରରେ ଝର !

ଧାର ଶିରବଣ ଝରଣୁ ବଳି ତ

ଭସାଇ ନିଅରେ ଧରଣୀ ତଳ,

ଝରରେ ରୁଧିର ଝରରେ ଝର ।

ଲେଉଟା ନୁହେଁ ଆଜି ବୁଢ଼ ମନର ଦର୍ପ ଶ୍ଵାସର କରୁଣ କଥା
ଲେଉଟା ନୁହେଁ ଆଜି ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ-ଜୀବନ, ଶ୍ଵରୁ ନୟନର ସିନ୍ଧୁ ପିତା ।

ଗର୍ଭ ଭେଦ ଯେ ତାମସୀ ନିଶିର ଆଶିଲ୍ ନିଶାନ ଜୀବନ-ଶୁଭ
ଲେଉଟି ସେ ଆଜିରେ ମୁକୁଳା ପ୍ରାଣର ଶୋଣିତ-ପଖଳା ପାଗଳ ଗୀତ
ପଥେ ପଥେ ତାର ସଜାଇ ଦିଅରେ ହୃଦୟ ଜବାବ ଛିନ୍ନ-ଦଳ

ଝରରେ ରୁଧିର ଝରରେ ଝର

ଝରିଯାଉ ଖରେ ଦୁଃଖ ପ୍ରସରେ ନିରବ ଶୋଚନା ନୟନ ଜଳ ।

ମୃତ୍ୟୁର ଜଳେ ପହଁରି ପହଁରି ତୋଳେ ଯେ ତୋଲୁଛି ରକ୍ତ କଇଁ
କୃଷ୍ଣ-ନାଗର ଦଂଶନେ ସେ କି ପଡ଼ିବ ନଇଁରେ ପଡ଼ିବ ନଇଁ ।

ତୃଷାରେ ତୃଷାରେ ଶସ୍ୟର ଦାସ

ନର ଉଷାର ରକ୍ତ ପ୍ରସାସ

ସ୍ଵପ୍ନ ବହଳ ପୁଟାଇଲ ଯେହୁ ଶିଳ୍ପୀ ସୃଜନ ଭୂମିକା ବହ !

ରକ୍ତରେ ! ମୋର ହୃଦୟ ଆଜି ତୁ, ପଡ଼ିବ ନଇଁ କି ପଡ଼ିବ ନଇଁ ?

ପାସୋର ଦେବ ରେ ଶୁଦ୍ଧ ମମତା, ବନ୍ଧ-ଗୁହର ବନ୍ଦୀ ସ୍ଵର

ଝରରେ ରୁଧିର ଅଧୀରେ ଝର

ଶୂନ୍ୟ ଯେତେ ରେ ସ୍ଵପ୍ନ-କଳସୀ, ଉଲ୍ଲସି ଲସି ଭରରେ ଭର !

ସଞ୍ଜୀବନୀ ଯେ ବନ୍ଧୁ ନିଗାଡ଼ି ନିର୍ଜୀବ ମନେ ଦେଉଛି ତାଳି

ଚନ୍ଦନ ଧୂପ ଲେଉଟା କି ତାହାର ଲେଉଟା ଯେ ତା ପାଶେ ରକ୍ତ ତାଳି ।

ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନେ ଯଜ୍ଞବନ ଦେଇ
 ବନ୍ଦନ ଶତ ଯାଉଛି ଫେଇ
 ଅନ୍ଧାର ପଥେ ଅଗ୍ରଣୀ ଯେହୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାପ ଗବେ ଜାଳି;
 ଝରରେ ରୁଧିର ଝରରେ ଝର
 ତାହାରି ଲାଗି ତୁ ସପ୍ତ ସାଗର କରରେ ଆକୁଳେ ଉଠିରଳ,
 ପୁରେ ପୁରେ ଯେତେ କଷ୍ଟାଫିରିକି ତସ୍ତୁ ଉଡ଼ାଲେ ମରୁଟ ରହି
 ତାହାରି ଆସର ସଉରଭ ତୋର ଗର୍ବର ଗ୍ରାସେ ଯାଅରେ ବହି
 ମଳୟ ଆବେଶେ ମଉ ଦେହରେ ତରଳାଇ ଯେତେ
 ଅସୀମ କାଳର ଭୁବନା ତଳ ।
 ଝରରେ ରୁଧିର ଝରରେ ଝର ।
 ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମରୁଆ ଖୋସାରେ ଖୋସାରେ ସଜାଇ ଶିମ୍ବଳ ପଳାଶ ଦଳ ।

ଝରିଯା ଲହୁ ମୋ ଝରିଯା ପୁଲକେ, ଜନ୍ମଭୂମିର ଜୀବନ ପଥେ
 ଜଞ୍ଜିର ଶତ ଖସୁ ମୋ ଜାତିର ଚକ୍ର ସେ ମାଡ଼ିବେ ସୃଜନରଥେ
 ଶାନ୍ତି ଆମୋଦେ ଆଶିଷି ଅଯେତେ ଶାଶ୍ବତ ଶତ ସଖ୍ୟ ବଳ
 ଝରରେ ରୁଧିର ଅଧୀରେ ଝର
 ଅଶ୍ରୁ ସାଗରେ ଅଗ୍ନି-ବାଣୀ, ଅନ୍ତରେ ମୋର ଜଳରେ ଜଳ ।
 ଧୂସର ବାଲର ବେଳାରେ ବେଳାରେ
 ଶସ୍ୟ ସୁଷମା ଖେଳାରେ ଖେଳାରେ
 ଝରିଯା ଝରିରେ ପ୍ରାଣର ଆଜିରେ ପୋଛିଦେଇ ମରୁ ଆପଣା ପର ।

ଝରରେ ରୁଧିର ଝରରେ ଝର
 କରଳ କାଳର କୃଷ୍ଣ-କପୋଳେ ସ୍ବପ୍ନ-ତାରକା ଝଳରେ ଝଳ ।

□ □ □

ମୌସୁମୀ

ରାଧାନୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ

ତୁମ୍ଭେ ଗଡ଼ର ହିଲୋଲେ ଆଜି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଳେ
ଧାଇଁ ଆସିଅଛୁ ମୌସୁମୀ ମୁହଁ ଧୂସ୍ତ୍ର ପରେ ।

ପ୍ରବାହେ ମୋହର କୃଷ୍ଣ ବାଦଲ ଦେଇଛି ଖୋଲି;

ମଣୁଚ କି ମତେ

ଆଲୁଲିତ-କେଶ

କଲୁଲିତ-ବେଶ

ଦୈତ୍ୟ ବୋଲି ?

ଡରୁଚ କି ମତେ

ଡାକୁଅଛୁ ମୁଁ ଯେ ମନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରାସେ

ହସି ଦେଉଅଛୁ ବଜ୍ର-ବଜୁଲ-ଅଛହାସେ ?

ବରଷି ଦେଉଛୁ ତୁମ୍ଭେ କରକା ଖଗ୍ରତର

ମତାଇ ଦେଉଛି ଅକାଳ ପ୍ରଳୟ ବର୍ଷା ବଡ଼

ଡରନ୍ତି ମତେ ରେ

ଡରନ୍ତି ମତେ ରେ ମର୍ତ୍ତି-ଜୀବ

ରୁଦ୍ର ସିନା ଏ ମୁଣି ମୋହର

ମୁହଁ ତ ଶିବ ।

ମାଳ ସୁନ୍ଦର ମହାସିନ୍ଧୁର ଉରସପରେ

ଦୋଳୁଥିଲି ମୁହଁ ହରଷରେ ।

ଉମି-ସହାର ଚକ୍ରରେ ଚକ୍ରକେ

ପୀରଡ଼ର-ରସ-ହାସ କୋଡ଼ୁକେ

ଲଗାଇ ପାଣି

କହି ଉଠୁଥିଲି “ରଣି ଗୋ ରଣି ।”

ପ୍ରଣୟ-ମୁଗ୍ଧା କଳ-ଉଚ୍ଛ୍ୱାସେ
 କହିଉଠୁଥିଲ ରସ-ଉଲ୍ଲାସେ
 “ପ୍ରିୟ ହେ ପ୍ରିୟ,
 ଆଦୂର ଦିଅ ସେ ମନ୍ଦର ପରଶ ଆଦୂର ଦିଅ ।”

ଲେଟିପଡ଼ି ତା’ର ନଗନ ଜୟନ ବନ୍ଧପରେ
 ଫେନ-ହାସ ତା’ର ପିଇ ପିଇ ଓଠ ରୁମ୍ଭନରେ
 ହେଉଥିଲ ରସ-ରଙ୍ଗେ ଶ୍ରେଳ,
 ତପତ କାହାର ନିଶ୍ୱାସ
 ବୁକୁ ବେଦନାର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ
 ସହସା ବାଜିଲ ଅଙ୍ଗେ ମୋର ।

ଚକ୍ର ମୁହଁ ଚକିତେ ଫେରି
 ଅନାଇ ଦେଖିଲ ଦୃଷ୍ଟି ମେଲି
 ତମାଳ ତାଳୀର କାନନିକା ଗୁଡ଼ି ବଳକାରଣି
 ମହାସିନ୍ଧୁର ବରୁର ବୁକେ ପଡ଼ୁଛି ଝାସି ।
 ଧରଣୀର ତଳ ଖର ଉତ୍ତପେ ଉଠୁଛି ଭରି
 ଶସ୍ୟ-ଶସ୍ତ୍ର-ସୁଷ୍ପ-ବିତାନ ଯାଉଛି ଜଳି ।
 ଧୂଳିର କୁହେଳି କୁହୁଳି କୁହୁଳି ଥରକୁ ଥର
 ଧୂମ୍ର ଧୂସର କରି ଦେଉଅଛି ଗଗନତଳ ।
 ଶୈବଳିମାର ସୈକତ ବୁକେ ରସର ରେଖା
 ଶୁଖି ଯାଉଅଛି ଯାଉଛି ଦେଖା ।

ନୀଳ ସୁନ୍ଦର ଶଇଳପୁଞ୍ଜ
 ଫୁଲ ବିକଟ ଅଟଗାକୁଞ୍ଜ
 ପ୍ରଳୟ ଭଳି
 ଦାବ ଦହନରେ ଯାଉଛି ଜଳି ।

ତୃଷ୍ଣା-କାତର ବୃତକ-କଣ୍ଠ ଯାଉଛି ଫାଟି
 ଆଁ କରି ଏବେ ଶୂନ୍ୟ ବୁଝିଛି ଘଣ୍ଟିମାଟି ।

ମାଟିର ଉକତ ଅମ୍ଭରେ ରହି ବାରକୁବାର
ଜାଳ ଦେଉଅଛି ହା-ହା-କାର ।

ସକଳ ଦେଖି

ମୁଁ ନ ଦେଖୁଣୁ ପ୍ରେୟସୀ ମୋହର କହଲୁ 'ଏ କ' ।

ମୁଁ କହଲି, 'ଥାଅ, ଚାଲିଲି ଏବେ'

ସେ କହୁଥିଲେ ମୁଁ ଯିବି ତେବେ ।

ମୁଁ କି କେବଳ ଜୀବନର ତୁମ

ନର୍ମମୟୀ

ହୋଇପାରିବନି କର୍ମ-ସଂସ୍ଥା ?

ହେ ମୋର ପ୍ରିୟ

ସଙ୍ଗେ ନାଅ ।

ବିପୁଳ ପୁଲକ-ପରଶ-ଭରେ ମୁଁ ହରଷଭରେ

ପ୍ରିୟାରେ ମୋହର ଆଶ୍ରେଣି ନେଲି ଉରସପରେ ।

ଆଉ ତ କାହିଁ

ଘନ ବନ୍ଦନ ଫିଟିଲ ନାହିଁ ।

ଦିଗ୍‌ଞ୍ଜି ଜୀବନ ମିଶିଯାଇ ଆଜି ମିଶ୍ର ରାଗେ

ଧାଇଁ ଆସିଅଛି ମୌସୁମୀ ମୁଁ ଧରଣୀଭାଗେ ।

ନମ୍ର ନୁହଇ କମ୍ର ନୁହଇ ନୁହଇ ଧୀର,

ଉଗ୍ର ମୁଁ ଆଜି, ବ୍ୟଗ୍ର ମୁଁ ଆଜି ଅଗ୍ରସର ।

ସାଗର ବନ୍ଧୁ ବହୁଆଖିଅଛି ସଳିଳଧାର

ଦୂରଦୂରନ୍ତ ଉଡ଼ାଇ ଆଖିତ ବାରଦମାଳା ।

ପୀଡ଼ିତ ପ୍ରାଣର ମଙ୍ଗଳଲଗି ଜୀବନ ଡେଇଁ ଦେଉ

ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ମୁଁ

ସୃଷ୍ଟିର ତଳେ

ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ମୁଁ

ଆଶୁର ଏଇ...

ଲଲ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ

୧

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼,
ଏ ବାର ମାଟିର ଉଷ୍ମ ରକତେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଉଷ୍ମତର
ଆସ କଲୁନା ସୁଦୂର ଅଙ୍ଗକୁ ଆସ ହେ ଆସ ।
କାନେ କାନେ ମୋର କହିଦିଅ ତାର ଗଉରବଭର ସେ ଇତିହାସ
ଦେଖାଇ ଦିଅ ହେ କଲୁନାରଣି ! ଏ ଗଡ଼ବୁକୁରେ ଶୁଭିଲ ଯେ ବାଣୀ
ବାଜିଲ ଯେଦିନ ସମର ବାଦ୍ୟ;
ବୋହିଲ ଯେଦିନ ଶୋଣିତ ଆଦ୍ୟ,
କିଭଳି ଏ ଜାତି ସ୍ଵାଧୀନତା ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କରିଛି ଶ୍ଵେଦିତର,
ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୨

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼,
ବରୁଣୀ ପାହାଡ଼ ତଳେ ତଳେ ତଳେ ରହିଛି କେବଳ ପଡ଼ିଆବଡ଼
ଆସ କଲୁନା ସୁଦୂର ଅଙ୍ଗକୁ ଆସ ହେ ଆସ,
ଜାତି ନିଶ୍ଵାସ ବହୁଥିଲା ଏଥି ବାରଗଉରବେ ବରଷ ମାସ ।
ସେଦିନ ଏ ଜାତି ଥିଲା କେଉଁଭଳି ବ୍ରାହ୍ମଣେ ବିରଟ ଆକାଞ୍ଚ୍ଛା ଭରି,
ବିଜୟ ଚୂର୍ଯ୍ୟ ବଜାଇ ବଜାଇ,
ସ୍ଵାଧୀନ ସପନେ ଜୀବନ ମଜାଇ ।
ସିଂହ ପରାଏ ବାରବିନ୍ଦମେ ଦିଶୁଥିଲା କବା ଉର୍ଜସ୍ଵଳ ।
ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୩

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼,
ପାଇକ ଜାତିର ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡକି ପ୍ରତିତ ହୁଏ ଥରକୁ ଥର ?

ମନେ ପଡ଼େ ଯେବେ ବାଜିଲା ଶିଙ୍ଗା ବାଜିଲା ତୁଣ୍ଡ,
 ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ତରୁଣ ପାଇକ ଧାଇଁଲେ ଖଣ୍ଡା ଧାଇଁଲେ ଛୁଣ୍ଡ ।
 ସିଂହ ପଦ୍ମ ଗରଳ ଗରଳ ଜୀବନ ସକଳ ମମତା ବରଜ ।
 ଛୁଇଁ ପାଇକ ଖୋଇଁ । ଭୂଇଁର
 ବଳ ଦେଇ ନିଜ ଉନ୍ନତ ଶିର
 ଜାତିର କାହିଁ ବୁକୁର ରକ୍ତେ ରଖିଦେଇଗଲେ ଅନଶ୍ୱର !
 ଏଇ ଯେ ଦଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋଇଁଗଡ଼ ।

୪

ଏଇ ଯେ ଦଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋଇଁଗଡ଼,
 ଏ ମାଟି ଉପରେ ଜୟୀରାଜଗୁରୁ ପାଣି ପାଇଅଛି କରୁଣତର,
 ଗଜପତି ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀ ସେଇରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ସେଇ,
 ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଅମର ହୋଇଛ ଜାତି ପାଇଁ ଗୁଡ଼ ପତାଇ ଦେଇ
 ଏଇ ବରୁଣେଇ ଶିଳା ଗଡ଼ ତଳେ ଦର୍ପେ କହିଲା ଗଉରବ ଭରେ
 ‘ମରବ ମୁଁ ଚଢ଼ି ପାଣି ଖମ୍ବରେ
 ଶୋଣିତେ ମୋ ଅଛି ସେଇ ଦମ୍ଭରେ
 ଯୁଦ୍ଧ ମୁଁ ଶୂନ୍ୟ ସନ୍ଧି ଶୂନ୍ୟନା ଦୃଷ୍ଟିତ ଶମ୍ଭୁ ଚରଣ ତଳ’
 ଏଇ ଯେ ଦଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋଇଁଗଡ଼ ।

୫

ଏଇ ଯେ ଦଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋଇଁଗଡ଼
 ଶାର ବକ୍ସିର ଅସି ଝଙ୍କାର ଦେଲା ଏ ଜାତିରେ ନବୀନ ବଳ
 ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପାଇକ ଟୋକାରେ ପାଇକ ଟୋକା
 ନିଶ ମୋଡ଼ିଦେଇ ଶାରଦ୍ଵଙ୍କାରେ ତଳବାର କରେ ଦେଲେରେ ଦେଖା
 ଗରମ ରକ୍ତ ଶିରରେ ଶିରରେ ନାଗଉଠିଲା କି ଅପର ଲୀଳାରେ
 ଶାଶିତ ଶାୟକ ବାଜେ ଦନଦନ
 କମ୍ପି ଉଠିଲା ଏ ଗଡ଼ କାନନ
 କରୁଣୀ ପାହାଡ଼ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଲା, ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଲେ ବଇଶ୍ୟଦଳ !
 ଏଇ ଯେ ଦଶୁଛି ଲଲ ମାଟିର ଖୋଇଁଗଡ଼ ।

୭

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼
 ଯେ ଦିନ ବାଜିଲା ଗୁଳି ବନ୍ଧୁକ ବୁକୁପରେ ତା'ର ଶ୍ଵାସଶତର
 ଗଡ଼ର ପାତର ଛୁଣି ପଡ଼ିଲା ଧରଣୀତଳେ
 ଦୁର୍ଗଣିଶରୁ ପତାକା ଖସିଲା ବଇରା ଗୋଲାର ଚମକ ବଳେ
 ଚାଲିଲେ ସୈନ୍ୟ ଆହୁର ସୈନ୍ୟ କି ଅବା ସୁପ୍ର କେଶରୀ ବନ୍ୟ
 ବଜ୍ରରେ କରି ବଇରା ଚକ୍ର ।
 ଦେଖାଇ ଦେଲେରେ ପାଇକବଳା
 ଜନମ ମାଟିର ଅପମାନ ଆଗେ ଜୀବନ ଆମର ମୁହେଁରେ ବଡ଼ !
 ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୭

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼
 ବାର ବକ୍ସିର ସମରସଜ୍ଞା ଦେଖିଥିବ କେଡ଼େ ଶ୍ଵାସଶତର
 ଟମ୍ ଟମ୍ ଟମ୍ ଟମକ ବାଜିଲା ପାହାଡ଼ ତଳେ
 ଦଳ ଦଳ ଦଳ ସୈନ୍ୟ ସକଳ ଠିଆହେଲେ ଧନୁବଦ୍ଧ । କରେ
 ବକ୍ସି କହ୍ନିଲେ ବହୁ ଜଳାଇ ଉଠିବାରେ ଆମେ ଦେଶ ଜାତି ପାଇଁ
 ପରପତାନତ ଖୋର୍ଦ୍ଧାମାଟିର
 ଆମେ ରେ ପାଇକ କାଟି ନିଜ ଶିର
 ଏ ବାରମାଟିର ମୁକ୍ତିକେତନ ଉଡ଼ାଇବା ଆମେ ପାଇକ ଦଳ,
 ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୮

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ !
 ବାର ବାସିର ବିରାଟ ସାଧନା ଦେଖିଅଛି ପର ବହୁତ ଥର,
 ସେ ଦିନ ଯାଇଛି ଅଜ୍ଞାତ ଗରଭେ ନିରବେ ମିଶି
 ଦେଖିବ ଏ ବନ କାନନ ପାହାଡ଼ ଆକାଶ ପବନ ଦବସ ନିଶି
 ଦୁର୍ଗ ପଡ଼ିବ ଭୂଇଁରେ ଟଳି, ସେ ବାରଦର୍ପ ଯାଇଛି ଜଳି,

ବରୁଣେଇ ଖାଲ ଟେକିଛି ମଥା
 ଅଞ୍ଜତ କାହାଣୀ ଗରବ କଥା
 କାନେ କାନେ ଆଜି ସାରା ଓଡ଼ିଶାର କହିଯାଏ କିବା ଲକ୍ଷ ଥର
 ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୯

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼
 ମାନସ୍ଥାନ ହୋଇ ଗଜପତି ରଜା ଚାଲିଲେ ସେ କେଉଁ ବନ୍ଦୀଘର ।
 ନ ଶୁଭୁଲ୍ ଆଉ କନକ କାହାଳୀ ସେ ଗଡ଼ ପୁରେ
 ନ ପଡ଼ିଲ ଆଉ ରୂପାର ଆଳଟ, ନ ଜଳିଲ ଯୋଡ଼ା ମଶାଲ ବାରେ
 ନ ଫୁଟିଲ ବାଣ ଦୁର୍ଗ ଦୁଆରେ ଆଉ ତ ରଜନ ସାତ ପଟୁଆରେ
 ଚାଲିଲେନି ଏଥୁ ଏ ଗଡ଼ ଦୁଆର
 ବଲି ପଦା ହେଲ କାଳ କାଳ କାଳ
 କୃଷକ ବାପୁଜୀ ହଳକରି ଗଲେ କହେ ‘ଏଥୁ ଥିଲ ନଅର ବଡ଼’
 ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୧୦

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼
 ହଜାର ହଜାର ବରଷ ପରେ ବି ଜାତିର ଏ ଥିବ ଖର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳ !
 ଶତ ଶତାବ୍ଦୀର ପୁଣ୍ୟ ଶୋଣିତ ବୋଲା ଏ ମାଟି
 ଶତ ସର୍ଦ୍ଦାର ବୀର ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଏଇଠି ଦେଇଛି ବନ୍ଧ କାଟି
 ପାଇକ କିଶୋରୀ ନବ ଯଉବନୀ ଫଗୁମେ ଏଥୁ ସାଜିଛି ସଜନୀ
 ପ୍ରିୟରେ କହିବି ଚାଲ ରଖେ ଚାଲ
 ନିଅ ଏ ଖଣ୍ଡା, ନିଅ ଏ ଢାଲ
 ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଏ ମାଟି ଆମର ନିଶାଣ ତୋଳିଛି ଶୁଦ୍ଧତର !
 ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

୧୧

ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।
 ବରୁଣୀ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଆନା ଯାହା କୁଟୀରେ ତୋର
 ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଅରେ ନୟନ ମେଲଇ ଚାହିଁରେ ଚାହିଁ ।
 ଏଇ ମାଟି ଗୋଡ଼ି ଏଇ ବଣବୁଦା ଭଗ୍ନ ଏ ଗଡ଼ ଦେଉଳ ଗାଆଁ
 ରକ୍ତ କି ତୋ'ର ଉଠୁ ନାହିଁ ତାତି ଫୁଲିଉଠୁନି କି ଗଉରବେ ଗୁଡ଼ି ?
 ଉଠେନି କାନ୍ଦି ଅନ୍ତର ତୋର
 ଦେଖି ଶୁଣାନ ବାର ଅପାତର ?
 ଜାଣି ଏ ଭୂଇଁ ଗଭୀରେ କି ଛୁଇଁ ଯାଉନି ତୋହର ମରମ ତଳ ?
 ଏଇ ଯେ ଦିଶୁଛି ଲଲ୍ ମାଟିର ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ।

□ □ □

ଦେବତା ଓ ମଣିଷ

କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ

ନିଜରେ ଦରିଦ୍ର କରି
ଗଢ଼ିଲି ମୁଁ ଦେବତା ମନ୍ଦିର
ନିଜରେ ଶ୍ରୀହୀନ କରି
କଲି ମୁଁ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ସୁରୁଚର ।
ହୃଦୟରେ ଆଶା ଯେତେ ଜାଳିଲି ପ୍ରଫେପ
ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ମୋ ଭୟ କରି ଧୂପଗନ୍ଧେ
ପଠାଇଲି ଦେବତା ସମୀପେ ।
ଭୋଗ୍ୟ ଦେଇ ପାରିଛି ମୁଁ କିସ ?

ଭାଗ୍ୟ ଅଭିଶାପ ?
ଦେଖି ନାହିଁ ଶୁଣି ନାହିଁ କରିଛି ପ୍ରାର୍ଥନା
ଅରଣ୍ୟରେଦନ କିମ୍ବା ଆମ୍ଭ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ?
ଦରନିଭା ଜୀବନର ଶେଷ ରଖି ଧାରେ
ଯୁଗ ପଥେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଆଜି ମୁଁ ପରୁରେ ।
ଦେବତା କି ଦୋଲ ବର ?
ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ମହାଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରେ ଘନ ଅଶ୍ରୁଜଳ ।

ମଣିଷ ମୋ ପାଶେ ଦୂରେ
ଗିରିବନେ ଗ୍ରାମେ ବା ନଗରେ
ଜନ୍ମ, ମରେ, ଭଲପାଏ, ଯୁଦ୍ଧକରେ,
ଧରଣର ସକଳ ବେଦନା ବହେ ଅନ୍ଧସ୍ଥଳ ।

ଏଇ ସଭ୍ୟ ଜଗତର ମୁହଁ ଅଧିକାଞ୍ଚ
 ତା'ର ତପସ୍ୟାରେ
 ଶିଳ୍ପ କଳା କୃଷ୍ଣ କୌଶଳର ମୁହଁ ଅଧିକାଞ୍ଚ
 ତା'ର ତପସ୍ୟାରେ
 ଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗଳଯାଏ ମୁହଁ ଅଧିକାଞ୍ଚ
 ତା'ର ତପସ୍ୟାରେ
 ହିମାବଳ ରୁଲେ ଅବା ସାଗର ଅତଳେ
 କୁମେରୁ ସୁମେରୁ ବ୍ୟାପୀ
 ସବୁ ଦେଶେ ସବୁ ପ୍ରାଣେ ମୁହଁ ଅଧିକାଞ୍ଚ
 ତା'ର ତପସ୍ୟାରେ ।

ପୂଜ ବା ନପୂଜ ତାରେ
 କରେ ସେ ସ୍ବାଗତ
 ସକଳ ଆଗତ ଅନାଗତ !
 ଯୁଗର ଅଙ୍ଗନେ ବସି ବିଦ୍ୟୁତ୍ତର ବିଚିତ୍ର ଝଲକେ
 ଆଜି ମୁଁ ପରୁରେ
 ଅନ୍ତଃସ୍ପନ୍ଦ ଏ ମଣିଷ କି ଦେଇଛି ବର ?
 ମୋ ଦେହେ ଜୀବନ ଭରି ଅନ୍ତଃମ ନିଶ୍ବାସେ
 ଅଶ୍ରୁଜଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 କହିଲ ସେ—
 ମୋ ସାଧନା କର ପୂର୍ଣ୍ଣିତର ।

□ □ □

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ

ଜାନୀୟ ବର୍ମା

ପୁରଣ ତୁମକୁ ଦେଇଛି ନିଶିଳେ ହାଣି
ଭୁକ୍ତ କରିଛି ନରସିଂହର ନଖେ
ଆଜି ତମ ତଳେ ଦେଖେ ମୁଁ ବିରାଟ ରୂପ
ନରହରି କୋଳେ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ମରେ ଦୁଃଖେ ।

ଥରଯାଏ ଆଜି ଆକାଶ ପାତାଳ ଧରା
ଭରଯାଏ ଆଜି ମହାଜନ କୋଳାହଳ
ଟଳିଯାଏ ପଶୁ ସିଂହର ସବୁ ବଳ
ଅଗ୍ନି ଆହବେ ମାତୁଛି ମୃଗର ଦଳ ।

ରମଣୀ ନେତ୍ର ଉପମା ସେ ଆଜି ନୁହେଁ
ମୃଗ ଆଜି ନୁହେଁ ମୃଗୟା-ଲକ୍ଷ୍ୟ ଛୁଡ଼ା
ଅଙ୍ଗତର ଶବ ଭକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସିଏ
ମୃଗୟା ସାଜିଛି, ରଚିଛି ଅନଳ ହୀଡ଼ା ।

ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ, ତମର ଅସ୍ତ୍ରୀକାର
ତମର ଆଗତ ଯୁଦ୍ଧର ଡାକ ଆସେ
ରଫା ନାହିଁ ଆଜି ନାହିଁ ନାହିଁ ରକ୍ତନାମା
ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଆଜି ଅତଳ ସାଗରେ ଝାସେ ।

ଶୂନ୍ୟରେ ତୁମେ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରଲ ନାହିଁ
ବାସ୍ତବତାରେ ନକର ଅସ୍ତ୍ରୀକାର
ସଂଗ୍ରାମ ପଥ ତମେ ନେଇଥିଲ ବର
ଆଲୋକର ଲାଗି ଚିରବାକୁ ଅନ୍ଧାର ।

ତମେ କରୁଥିଲ ଧୂଂସର ଆରାଧନା
ଆବଳ ସୃଷ୍ଟି ନେଇଥିଲ ନାହିଁ ମାନି
ତମେ ପାଇଥିଲ ଶିବର ସମ୍ବେଦନା
ତୁମେ ଚାହୁଁଥିଲ ନାଶିବାର ପାଇଁ ଗ୍ଳାନି ।

ତମର ପତନ...ତମର ପତନ ଚନ୍ଦ୍ର
ନିଭୁତେ ଅତି ଯନ୍ତ୍ରେ ହେଲ ଗଡ଼ା
ସିଂହ-ନଖର, ନର କଲେବର ଲାଗି
ଶାସ୍ତ୍ର ଶୋଇଲା ତମ ହେମ ତରୁ ମଡ଼ା ।

କିଏ କହେ ତମେ ମରଛ ହିରଣ୍ୟ ହେ,
ଗୋଟିକ ରୂପ ସେ କୋଟି କୋଟି ଆଜି ହୁଏ
ମଣିଷ...ମଣିଷ...ମଣିଷ ଜାଗିଛି ଆଜି
ଯାହା ତାହାର ସଞ୍ଚିତ ଲହୁ ଲୁହେ ।

ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଆଜି ପ୍ରହେଳିକା ହୋଇ ଲୁଚେ
ନରହର ମରେ ନର କୋଳାହଳ ତଳେ
ଶାସ୍ତ୍ରର ମାୟା କୁହେଳିକା ସବୁ ଖସେ
ଜନତା-ଯଜ୍ଞେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଝଲେ ।

କାଳଜୟୀ ତୁମେ ନିଅ ହେ ଯଜ୍ଞ ଭାଗ
ଶିବ-ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟିର ତବ କଥା
ଆସିବେ ଆଗାମୀ ଯେତକ ଯାସୀଦଳ
ତବ ନାମ ଗାଇ ଉଠେ ତୋଳିବେ ମଥା ।

ଗ୍ରାମପଥ

ବିନୋଦଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ

୧

ଦୂରେ ତାଳବଣ ଆକାଶେ ଶୁଣାଏ
ମାଟିର କବିତା କି ସେ
ଏ ଗ୍ରାମର ପଥ ଚଢ଼ି ଦିଗନ୍ତେ ମିଶେ ।
କ୍ଷେତ ପରେ କ୍ଷେତ
କାଶିଯୁଲ ଆଉ
ବେଶାରେ ଜଟିଳା ପାଟ,
ପାଟ ପରେ ବଣ ବଣ ପାରି ହେଲେ
ମାମୁଘର ଗାଆଁ ଦିଶେ ।

୨

ପଥର ସେ ପାଖେ ବୁଣା ହରଡ଼ ଓ ବୁଟ
ଆଗରେ ଚାରିପଟୁଆ ଗୋରୁର ଗୋଠ
ଶିମୁଳ ଶାଖାରେ
ବାହୁନେ କପୋତ
‘ଉଠ୍ ପୁତ ଉଠ୍—
ଉଠ୍ ପୁରୁଲଣି ମାଣ’
ଏ ପାଖେ କଞ୍ଚିର ପୋଖରୀ ଗାଧୁଆ ତୁଠ ।

୩

ଭୁଆସୁଣୀ ମାଙ୍କେ ପାଦର ପାହୁଡ଼ ଏଥୁ
ମୁକୁଳା ବେଣୀରେ ପଖାଳେ ଦେଇଣ ମେଥୁ,
ନଶଫ ତାହାର
ଅଧିକ ଚତୁରୀ
ଗାଲରେ ହଳଦୀ ମାଙ୍କେ
ହଳଲ ପାଣିରେ ମୁହଁର ଗୁଲକ ଦେଖି ।

୪

ପୋଇଶାଗ ଆଉ ପାଣିକଟାରୁର ଲତା
ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସି ଟପିଲୁଣି ଘର ମଥା
ସଜନାର ଶାଖୁ
ଝରିପଡ଼େ କେତେ ଫୁଲ
ବାଡ଼ି ଦେହେ ପୁଣି ଅପରାଜିତାର ଛଟା ।

୫

ସେଇ ପଥେ ଫେରେ ଗ୍ରାମବଧୂ ସାରି
ସକାଳ ସ୍ନାହାନ ଏକା
ଧୂଳିରେ ଆଙ୍କି ସଜଳ ଚରଣ ରେଖା
ମାଆ ବୋଲି ଥରେ
ଡାକିବାକୁ ପ୍ରାଣ ଲେଉଟି,
ଫୁଲବାର ସମ ସହନଶୀଳା ସେ
ଅସୀମ କରୁଣାବତୀ
ନୟନେ ଶତେକ ଯୁଗର ବେଦନା ଲେଖା ।

୬

ଏ ପଥେ ଗ୍ରାମର ତରୁଣ ବିଦେଶେ ଯାଏ
ଲେଉଟି ପଥକୁ ନୂତନା ଘରଣୀ
ଆକୁଳେ ଅନାଇ ଥାଏ ।
କି ବାରତା ତାରେ ଆଶେ
କିଏ ଜାଣେ
ଅଧାର ଲେଖି ଏ କାକ !
ଏ ଗ୍ରାମଦେବତୀ
ସେ ବ୍ୟଥା ବୁଝେ କି ହାୟ !

୭

ଏ ପଥରେ ଗ୍ରାମେ ପ୍ରବେଶ ହୁଅଇ ବଧୂ
ବିଚିତ୍ର ବୁକୁର ମମତା ମୁଖର ମଧୁ

ସୁଅ ଝୁଅ ନାତି ନାତୁଣୀରେ ରଖି
ମଶାଣି ଏ ପଥେ ଫେରେ
ଆସିବା ଜନର ସାକ୍ଷୀ ଏ ପଥ
ଫେରିବା ଜନର ବନ୍ଧୁ ।

୮

ଜହ୍ନ ଏ ପଥେ ଢାଳଇ ରଜତ ମାୟା
କୁମାରୀ ଦଳର ମିଳିତ କଣ୍ଠ
ସଙ୍ଗୀତ ଉଠେ ଆହା,
ଧାନକ୍ଷେତେ ଚଳେ
କୃଷକ ଚରୁଣ
ରାସି ଶୟନ ପାଇଁ
ପ୍ରାନ୍ତର ଡେଇଁ ଧାଏଁ ଦେଖ ଦେଖ
ଭସାଣି ମେଘର ଛୁୟା ।

୯

ଧୂଳିଘର ଛୁଡ଼ି ଏ ପଥେ ଚଳଇ
ଶାଶୁଘର ଗାଆଁ ଝୁଅ
ମାଆର ପଶତେ ବନ୍ୟା ରଚଇ
ଅମାନିଆ ଆଖିଲୁହ ।
ଏ ପଥର ସୁଦ୍ଧା ଚେତନା ଲେଖଇ
ସେ କେଉଁ ଜନମ କଥା ।
ଛୁଡ଼ି ଫାଟିଯାଏ ହୃଦନେ ତାର
ବିଧାତା କିପାଇଁ ଏ ବିଧାନ କଲ କୁହ ।

୧୦

ଶ୍ୟାମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଭଲଙ୍କ ଶିଶୁ ସମ
ଏ ପଥ ଦୁମାଏ
ମଳନରେ ଯଥା
ଛୁୟାପଥ ମନୋରମ ।

ଗ୍ରାମ ଝରଣାରେ
 ଲୁହ ଏ ପଥ
 ସରଗ ସୀମାକୁ ଧାଏଁ,
 ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସେ କି ବିଚାରି କରୁଣା ଧନ ।

୧୧

ବନ୍ଦନା ତତେ କରଇଁ ରେ ଗ୍ରାମପଥ !
 ବାଳକ ବେଳର ହେ ମୋ ପ୍ରିୟ ସାଥୀ
 ଅସୁତ ଦଣ୍ଡବତ,
 ତରୁଣ ଦିନର
 କେଳିକୁଞ୍ଜ, ତୋ—
 ତନୁ କର୍ପୁର ରେଣୁ,
 ତୋର ବେଶୁବନ ବିତାନେ ମୁଁ ଆଜି
 କ୍ଳାନ୍ତ ଦିବସ ଯାପନରେ ଉପଗତ ।

୧୨

ଭିକ୍ଷାଣୀ ପ୍ରାଣ ପୀଡ଼େ ମତେ ଅହରହ
 ପାଥେୟ ବିହୀନ ପଥକ ମୁଁ ମଣେ
 ଯାହା ଏ ଦୁରୁବହ,
 ଖଇ ଓ ତୁଳାରେ ଶୁଭ୍ର କରି ତୋ ତନୁ
 ରାମ ନାମ ସତ ମନ୍ତ୍ରେ ଚଳିବି
 ତୋ ଖର ଶୁଣାନେ
 କେବେ କହ କେବେ କହ ।

□ □ □

ଅସମାପିକା

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ବରତବନ୍ଧୁ

[୧୯୩୮- ଉଦ୍ୟୋଗର ତା ୨୭ ଦିନ ନନ୍ଦକେଶରୀପଠାରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
କେଶରୀ ରାଜା ସୁବର୍ଣ୍ଣକେଶରୀଙ୍କ କନ୍ୟା ଏବଂ ଚୁଡ଼ଂଗ ଦେବୀଙ୍କ ଉପେକ୍ଷିତା
ନନ୍ଦକାନ୍ଦଙ୍କ ଉତ୍ତମାୟ ଦେଖି]

ଅଙ୍ଗତର ସେଇ କଥା ମନେ ନାହିଁ, ଯାଇଅଛି ଭୁଲି,
ତଥାପି ଜାଣେନା କଥା ପଡ଼ିବର ଏ ମୁନ ଗୋଧୂଳି
ସୁରଣ କର ଏ ତାହା ବାରେ ବାରେ ଆଜି ମୋର ମନେ
ହୁଏ କୁସୁମର ରାତି ସେଇ କଥା ବାହୁନେ ଗୋପନେ ।
ସଂତରଣ କରି ହେଲେ ଶତାବ୍ଦୀର ସୁପ୍ତ ପାରାବାର
ଲଜିହାସ ସେଇ କଥା ଆଜି ଏଠି କରଇ ପ୍ରସ୍ତର ।

ଅଶ୍ରୁ-ସିନ୍ଧୁ ଶୀତର ଆକାଶ
ମାଟିର ମଳିନ ବୁଦ୍ଧେ ରଖ ଡା'ର ମୌନ ଘର୍ଷଣାସ ।

କାନ୍ଦିଉଠେ ଶୂନ୍ୟ ପଠା; ବାହୁନଇ ପାଶେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ବନ
କାନ୍ଦେ ନା କେବଳ ଏଥୁ ମଣିଷର କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତ ମନ ।

ସମୟ ସେ ନାହିଁ
ଜୀବନର ରଣକ୍ଳାନ୍ତ ସୈନିକ ସେ, ବେଳ କାହିଁ ?
କୁଟି ତା'ର କାହିଁ ?

କେବେ ଏଇ ରଜାର କୁମାରୀ
ଦୁନିଆକୁ କହିଥିଲ, “ମୁହିଁ ନାହିଁ, ଆଗେ ମୁହିଁ ନାହିଁ ।”
ଜଗତର ମନେ ନାହିଁ, ଲଜିହାସ ଯାଇଛି ତା' ଭୁଲି,
ତାହାର ମାଟିର ଦେହ ଧୂଳି ସାଥେ ହୋଇଛି ତ ଧୂଳି ।

ଅଛି ଖାଲି ବ୍ୟଥାର ଆଶ୍ରୟ
ସୁନ୍ଦର ସାମଗ୍ରୀ ତାହା ସୁରଣର ଥିଲେ ଅବକାଶ ।

ଉତ୍କଳର ରାଜଜେମା ହେ ନନ୍ଦିକା !
 ହେ ସୁଧିତା ନାରି !
 ରାଜାର ତନୟା ଆଜି ମରଅଛି
 ତୁମେ ଅଛ ମାରୁ ।

କିନ୍ତୁ ଚରଂଚମା ନାଶ ଆଜି ମଧ୍ୟ
 ଅଛି ସେ'ତ ବଂଚି
 ବ୍ୟର୍ଥତା ରଖିଛି ତା'ର ଜୟମାଳା
 ବନ୍ଧୁପୁଟେ ସଂଚି ।

ରଜନୀର ଗୁପ୍ତପଥେ
 ହୃଦୟର ସୁଖଂଗ ପ୍ରଦେଶେ
 ଦୟା ସମ ତା'ର ବ୍ୟଥା
 କୋଟି ପ୍ରାଣେ ଜାଗଇ ନିମିଷେ ।

ନାଶର ଉଲଗ୍ନ ପ୍ରାଣ
 ଉଦ୍‌ବାବହ ତା'ର ଅଶ୍ରୁମୟ—
 ଆଜି ଯେ ଗଢ଼ିଛି ଏଥି
 ରକ୍ତମାଂସେ ଏ ଭଂଗା ମନ୍ଦିର ।

ଅଭିଜାତ କରୁ ପ୍ରତିବାଦ
 ନାଶର ପରମାୟୁ ଭୁଲିଅଛି କାଳର ପ୍ରମାଦ ।
 ଏ ଖଣ୍ଡି ସମାଧି ତଳେ ପରେ, ରାଜପୁତ୍ରାର ପଂଜର
 ମାତର ଅମର ଚକ୍ଷୁ ନାଶରୁ ନିର୍ଭୀକ ସ୍ଵାକ୍ଷର ।

ଶିଳାଲିପି ସମ
 ଭଗ୍ନ ହୃଦୟର ଫୁବ ଗାଇଉଠେ କରୁଣ ନିର୍ମମ
 ଜଗତ ପାରେନା ବୁଝି, ନାହିଁ ବୁଝି ସେ ନିଷ୍ଠୁର ବାଣୀ
 ଅମାବାସ୍ୟା ସମ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଲଜ୍ଜାବତୀ ରଖି,
 ରଖିବ ଗୋପନ କରି ନେପଥ୍ୟରେ, ସେ ଅବଗୁଂଠନ
 ବନ୍ଧୁର ମରମୀ ପ୍ରାଣେ ସିଂହାସନ କରିବ ରଚନ ।

ରାନ୍ଧି ରହସ୍ୟ ଯଥା ଶୁଦ୍ଧାଦେବ ଚନ୍ଦ୍ରାତୁର ମନେ
ନିଜକୁ ଆବୃତ କରେ ଅଧେ ନଦ, ଅଧେ ଜାଗରଣେ,
ତୁମେ ସେଇପରି
ନିଜକୁ ଗୋପନ କରି ଦ୍ଵୀପାନୁତ କରିବ ସୁନ୍ଦରି !!

“ନାଶ ସଦା ନାଶ”

ଏଇ ମଂସ ଇତିହାସେ ହେ ରଜକୁମାର !
ଦେଇଅଛୁ ତୁମେ ଉପହାର
ଏଇ ତମ ବଂଚିବାର ତରମ କୌଶଳ ।
ହେ ନଂଦକା ! ରଜାର ନଂଦନ !
ବ୍ୟର୍ଥ-ପୂଜାରଣି !

ତୁମେ କି ଜାଣିଛ ନିଜେ କେବେ ତୁମେ ଯାଇଅଛୁ ମର
ତୁମ ସାଥେ ମରିଅଛୁ ଅତକ୍ଷେପେ ଗତାନ୍ତୀ ତୁମର !

ଏକଦା ଯା ଥିଲୁ ସତ୍ୟ, ଆଜି ମନେ
ଆଶିଷ ସଂଶୟ
ଗତ ପ୍ରଶ୍ନ ତୋଳେ ମଥା, ମନେହୁଏ
ଅସ୍ତ୍ର ନା ଉଦୟ

କେଉଁଟା ପରମ ସତ୍ୟ ? ଆଗଂତୁକ ନବାଗତ ଜନ
ଅଙ୍ଗତେ ପାରେନା ବୁଝି,
ବିଦ୍ରୋହର ଧୂଳି ତୋଳେ ମନ ।

ଯା ଆସିବ, ଅନାଗତ କହେ ତାର
ବିପରୀତ କଥା,

ପ୍ରତିବାଦ କରେ ‘ଆଜି’

ଗତକାଳି ଦେଲୁ ଯେ ବାରତା ।

ମନେ ହୁଏ ପ୍ରେମ ବଢ଼ି,
ପୁଣି ଭାବେ ପ୍ରେମଠାରୁ ବଢ଼ି
ଜୀବନର ଏଇ ଗତି,
ଧାବମାନ, ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଝଡ଼ ।

ବିରାମବିହୀନ

ଦୁଃଖ ସ୍ଥାଣ୍ଡ, ଅଗ୍ରଗାମୀ, ଅତୀତ, ଅଛନ୍ନ ।

ଦୁଃଖ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ପୁଣି ମନେ ମନେ କରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ
ବ୍ୟର୍ଥ କରିବାକୁ ତାହା ଜୀବନର ସବୁ ଆୟୋଜନ

ଅଛି କି ରେ ତା'ର ଅଧିକାର ?

କ୍ଷଣିକ ସପନେ ତୁରେ ବାସ୍ତବର ନିଠୁର ହୁଁକାର ।

ଆଜି ଏଇ ସଂଧ୍ୟା ଖରେ

ଭାବେ ମୋର ଭାରମୁକ୍ତ ମନ

ଦୁନିଆରେ କେତେ କିଏ ରୁହେଁ,

ମାତ୍ର ପାଏ କେତେ ଜଣ ?

ଆଜି ଏ ଶୀତର ସଂଧ୍ୟା ବନ୍ଧୁଆଣେ

କେତେ ଘର୍ଭଶ୍ୱାସ

ତୁଣ୍ଡ ସପନର ଫେନ ପାଂକେ ପାଂକେ

ଲଭେ ତା' ପ୍ରକାଶ ।

ବିଷାକ୍ତ ସର୍ପର ସମ କେତେ ସ୍ପୃଧା

କେତେ ହାହାକାର

ଏ ରାତିର ବେନି କୂଳେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା

ରତେ ବାରବାର ।

କେତେ ପ୍ରଜ୍ଞାସାର ଲଗ୍ନ ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ

ନହୁଏ ବା ବ୍ୟର୍ଥ

କେତେ କେ ନିରବେ ରୁହେଁ

ଜଗତ କି ବୁଝେ ତା'ର ଅର୍ଥ ?

ବ୍ୟର୍ଥ ଶତ ମାଟିର ସପନ

ଜୀବନର ବ୍ୟଂଗ ସମ ମରଣରେ

କରେ ନିମଂସଣ !

ତେଣୁ କହେ ରଜାର ଦୁହିତା !

ତୁମେ ଉପେକ୍ଷିତା,
ପାଇବାର ଅର୍ଥ ତୁମେ ଖୋଜିଅଛ କିନ୍ତୁ ପାଇନାହିଁ,
ଦେହଘାସେ ଜାଳିଅଛ ଶିଖା ନୁହଁ, ଅତି ଭୟାବହ
ମରଣର ଘନ କୃଷ୍ଣ ଚିତା
ହେ ପ୍ରେମିକା ଚରଣବେଦିତା !

ତେଣୁ ତମ ପ୍ରଘାପର ପାଶେ
ମରଣର କୃଷ୍ଣ ଗୁପ୍ତା ବିଦ୍ରୁପରେ ନାଚେ ଉପହାସେ ।
ଜୀବନର ସିଂହଦ୍ବାରୁ ଦୂର ତବ
ଆସିଅଛି ଫେର,
ଆଶିନି ସଂବାଦ କିଛି ଯାହା ପାଇଁ
ଥିଲ କାନ ଡେରି ।

ସେଥିପାଇଁ ଅଭିମାନେ ଜୀବନରେ
ଦେଇଛ କି ବଳି
ଆଲୋକ ପାରିନ ଦେଇ, ଘାପଶିଖା
ଯାଇଅଛ ଜଳି ।

ତୁମର ସେ ପ୍ରେମଠାରୁ ତୁମେ ବଡ଼
ତେଣୁ ସାଥେ ତା'ର,
ତୁମର ହୋଇନି ମୃତ୍ୟୁ, ତୁମକୁ ଯେ
କରେ ଆବିଷ୍କାର ।

ନିଶିଳର ଅଶ୍ରୁକଣା,
ପ୍ରସ୍ତର ଲକ୍ଷ ଗୁପ୍ତର
ପଳାତକ ରଜନୀରେ
ଖୋଜିଆଣେ ଯଥା ପ୍ରତିଥର;
ତୁମେ ସେଇପରି.....
ଅସମାପ୍ତ ହେ କବିତା, ଆଗୋ ରହି !
ମରି ମଧ୍ୟ ପାରିନାହିଁ ମରି !

ନିଃଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ତବ
 ତଂଦ୍ରାସ୍ତନ ବନଫୁଲ ପରି
 ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପରଜୟେ
 ନିଜ ଗୁଣ ଗଲ ସିନା ଝରି ।

ପାରିଲାନି ବଢ଼ି ତାହା
 ନିଜ ମୁଲେ,
 ବଢ଼ିଥାଏ ଯଦି—
 ବଢ଼ିଅଛି ଆନ ଚକ୍ଷେ
 ସୃଷ୍ଟି କରି
 ଲୋକଙ୍କର ନୟା ।

ଆନର କରୁଣା ପରେ ଭିକ୍ଷବନ
 ଗଢ଼ି ପାଞ୍ଚବାସ
 ନିଜକୁ ପାରିବ ରଖି, ସତ୍ତ୍ୱ ତବ
 କରୁଣାର ଦାସ ।

ତେଣୁ କହେ ଗଜାର ଜଂହନ !
 ହେ ଅଭିମାନିନୀ !

ଜୀବନର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଥାଅ ଯଦି ଏଇପରି
 ବାସ୍ତବ କି କ୍ଷମା ଦବ ? କୋଟି ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁ ପଡ଼ୁ ଝୁରି

ମୂଲ୍ୟ ତା'ର ରହିବ ଅଦେୟ
 ଯାହାପଥେ ପରମ ପାଥେୟ
 ପାରିବ ସଂଗ୍ରହ କରି
 ଅସହାୟେ କରିବ ନିର୍ଭର
 ଅପରର ଦୟା ପରେ
 କେତେ ଦିନ ରହିବ ଅମର ?

ହୋଇପାରିଥାନ୍ତୁ ଯାହା,
 ତୁମେ ତାହା ପାରିନାହିଁ ହୋଇ
 ଏ ରାତିର ପକ୍ଷ ତଳେ
 ସେଇ ଦୁଃଖ କାନ୍ଦେ କଇଁ କଇଁ ।
 ତୁମ ଜୟ ଉତ୍ସବରେ ଚିରଦିନ
 ତା ଅସମାପିକା
 ରାଜଜେମା ହେ ନାରୀ ନଂଦିକା !!

□ □ □

ଚମ୍ପାଫୁଲ

ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି

ଚମ୍ପାଫୁଲ ମହକରେ ବାଟ ଭୁଲି ସମୁଦ୍ରର ତେଜ
ଆସିଥିଲା କୁଳ ଡେଇଁ ଶୁଖିଥିଲା ଭରନଈ ଗୁଡ଼ି
ପଥର ତରଳ ଥିଲା, ମଶାଣିର ଭୂତପ୍ରେତ ଗୁଡ଼ି
ରଜବଞ୍ଚ କନ୍ୟା ଲାଗି ଯୋଗୀ ଥିଲା ମଦନରେ ମାତି ।

ଚମ୍ପାଫୁଲ ହାତେ ଧରି ମନାସିଲା ଯାହୁକରା ଥରେ
ପଥର ପାଲଟି ହେଲା ରଜାପୁଅ, ହାଡ଼ସବୁ ହେଲା ମୃକ୍ତାଫୁଲ
ରଜାଝିଅ ବେଶୀଫୁଲ ଖସିଗଲା ସୁଏ ସୁଏ ଭାସି
ଗୋଟିଏ ଫୁଲରେ ପୁଣି ହେଲା କୋଟି ମଣିଷର ମୂଲ ।

ଚମ୍ପାଫୁଲ ମହକରେ ଏଡ଼େ ସେ ଯେ ଦାରୁଣ କୁହୁକ
ରକ୍ତେ ଯାଏ ନିଆଁ ଲାଗି, ଗୁଡ଼ି ଆଉ ନିଶ୍ୱାସରେ ନିଆଁ
ଛାଡ଼ି ଆଉ ନିଶ୍ୱାସରେ ନିଆଁ ସେ ଯେ ଦେହେ ଦେହେ ବିଜୁଳି ଚମକ ।
ବିଜୁଳି ଚମକ ସେ ଯେ ବଣ ନିଆଁ, ସବୁଯାଏ ଛୁଲୁଛୁଲୁ ହୋଇ
ପୃଥ୍ୱୀ ଗୁଡ଼ିରେ ଲେଟି ପୋଡ଼ିଯାଏ ଜଳିଯାଏ ସବୁ
ମାଂସ ଫୁଟେ ଫୁଲ ହୋଇ ମନେପଡ଼େ ରୋମାଞ୍ଚରେ ଶୋଇ ।



ଦୁଇ ଅଧ୍ୟାୟ

ଜାନକୀବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି (ଭରଦ୍ବାଜ)

ପଳାତକ ସମୟର ଗଳକନ୍ଦ

ଭରି ଉଠେ ନନ୍ଦିନୀର ବିଷେ

ଜଳପୋଡ଼ି କମିଆସେ ଜୀବନର

ଚପୁଷ୍ପ ବଢ଼ିକା—

ହଞ୍ଜର ଆଦାତେ କେବେ

ଲଭ୍ୟିବ ଦ୍ରବତ ହଠାତ୍

ତଥାପି ସପନ-ଦେଖୁଁ

ପଢ଼ୁଁ କେବେ ଗୋଇନ୍ଦା କାହାଣୀ

ଆପଣାରେ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଖେଳୁଁ

ଚକା ଚକା ଭଞ୍ଜର ଖେଳ ।

ମାସ ଫଳ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଶ୍ରବୁଅଛି

ବହୁ କାମ ବାକି

ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରିୟମ ଦେୟ

ଘରତୋଳା, ଝିଅ ବାହାଘର

ପୁଅର କଲେଜ ଖର୍ଚ୍ଚ

ପ୍ରୋଡ଼ିଡ଼େକ୍ସ ଫଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା

ସକ୍ଷପତି, ଦେଶ ନେତା

ବ୍ୟବସାୟୀ ଅବା ସାହିତ୍ୟିକ ।

ହେଉ ପଛେ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟଦାନ
ବିଶ୍ରାମର ଲାଗି ଆମ ତଳେ ହେଲେ
ନାହିଁ ଅବକାଶ ।

ଶିଶୁଅଛୁ ଉପିପ୍ଳବ୍ଧ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ—
ଅତି ପଂକ୍ତୁପ୍ଲା
ଉଦ୍ଧୃତ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଆମେ
ଅର୍ପିବ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ନିରୁପିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ।
ଶିଶୁଅଛୁ ଶର୍କାଟ ଅପୂର୍ବ ବ୍ୟବସ୍ଥା
ସଜାଉଁ ନିଜରେ କେବେ
ସଭାଜିମ ପରିଚ୍ଛେଦ ପରିପାଟୀମୟ ।

ଆଉ ପଛେ ଅନ୍ୟ କାମ—
ଛଦ୍ମବେଶ ନୁହେଁ କେବେ ଆମର ଅପ୍ରିୟ
ଆମେ ସବୁ ବଚନ ବାଗୀଶ
ସଞ୍ଜ ମଞ୍ଚେ ଉଚ୍ଚକଣ୍ଠେ କରୁ କେବେ
ଉଚ୍ଛ୍ଵସିତ ଜ୍ଞାନ ଆଉ କର୍ମର ଘୋଷଣା
ଡାଲ୍‌ଡା ଯୁଗର ଆମେ ପଳାତକ ଫୁଟିଲୁର ଦଳ
ଛୁତିହସ୍ୟ-ଛୁତିର ସଜାମା
ଏହି ଆମ ଜୀବନ ଆଦର୍ଶ
ବଞ୍ଚିବାର ଏ ଅନୁଶାସନ ।

× × ×

ସବୁ ଆଜି—
ଜୀବନେ ତ ଥିଲାନାହିଁ ଏସବୁ କାମନା
ଆଦରକୁ ତୁଳ ତାରେ ଆମ୍ଭ ବିନିମୟେ
ଅର୍ଥ ଲାଗି କରିବାକୁ ଅନର୍ଥ ସାଧନା ।
ସେ ବହୁ ଦିନର କଥା
ଅଶେଷ କୋରକିତ
ତମ୍ଭ ମନେ କେବେ

ଝରଥିଲୁ ଥୁର ଥୁର ପ୍ରଦୋଷରେ—

ଚମ୍ପକ ସୁରଭି,
ହୃଲ୍ଲୋଳିତ ବନାମର ମର୍ମରେ ମର୍ମରେ
ହୃଦୟର ପସପୁଟ ଉଠିଥିଲୁ ଜାଗି
“ମେଘମୁକ୍ତ ନବ ଉଷା ସମ ।”

ତାହା ପରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳା, ଚିତ୍ରସନ
ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଉଦ୍ୟମ
ବିନୟ ରଜନୀ ଜାଗି
ବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟୟନ
ଅତ୍ୟନ୍ତ, ଅଳ୍ପାହାର
ଶାନ୍ତିଶୂନ୍ୟ ଜୀବନଯାପନ
ଯାଯାବର ସେଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ମେସର ଜୀବନ
ନିର୍ଦ୍ଦୀକର ସମ ଅଛି ବହୁଦୂର ପଡ଼ି
ଆମେ ଆଜି ସେଇ ମୃଗ୍ୟ ଅଭିଯାତ୍ରୀ ଦଳ ।

ଆସିଅଛି ଅତିକ୍ଷମ—
ଅଗ୍ନି ଲବ୍ଧ ପତଙ୍ଗର ସମ,
କରନ ଶିକ୍ଷକ ଆଉ ବହୁରୂପୀ
ବହୁବେଶୀ କର୍ମରୂପ ବେଶେ ।
ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆମ ପ୍ରମୋଦନ୍
କନ୍ଦର୍ପାମ୍ବୁସନ୍, ଇନ୍ଦ୍ରି ମେଷ୍ଟ
ଆଉ ପେନ୍‌ସନ୍ ।

କହିପାର ବନ୍ଧୁ ତୁମେ—
ଏ ଯାତ୍ରାର ହେବ କାହିଁ ଆଶୁ ସମାପନ ?
କେବେ ଏ ଜୀବନ ହେବ
ସ୍ବାଦ, ଶୁଣି, ଗନ୍ଧମୟ ଆଶା ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ?



କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି'

ବେଣୁଧର ରଞ୍ଜିତ

୧

କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି'ରେ ପାଣି ପି',
ରଜାଦର ପୋଖରୀ ଏ, ଜାଣି ପି ।
ପଦ୍ମରୁ ହୁଏ ଏଠି ବରଷଣ ମଧୁର,
ପଦ୍ମରେ ସୁରଭିତ ଏଇ ସର, ସୁଖୀତଳ ମଧୁର—
ଜାଣ୍ ପି'ରେ ଜାଣି ପି'
କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି' ।

×

×

×

ନୂଆକାଳ ହସି କହେ—‘ଏ ମାଟିର ଜନଗଣ, ଶୁଣ ହେ,
ମୁକ୍ତିର ସୁଧାସଜ ଦେହେ ଦେହେ ଆମ୍ଭାରେ ବୁଣ ହେ,
‘ସୁନାର ଫସଲ ଦେଶେ’ ଘାନଭାବ ବିସୋର,
ଦେଖି ଆଜି ଅମୃତ ଆଲୋକରେ ମାଟି ତୋର ବିଭୋର ।’

ରଜକର ସୁରେ ସୁରେ ଶୁଣାଯାଏ ଅନ୍ତର ବଚନ—
‘କାଠଦୋଡ଼ା ଜନଗଣ । କାଠଦୋଡ଼ା ବୁଝେ କିବା ଜୀବନ ?

ସୁନାର ଫସଲ ଦେଶେ ଦୈନିକରେ ଶୋଷିତ ଯା' ରଜକ
ମୁକ୍ତି କି ମହମ୍ମଦ୍ ବୁଝିବ ସେ ? ହେବ ତା'ର ଭଜନ ?

ହୁଏତ ବା ନିର୍ଜୀବ ସୁନାର ସେ ପାଉଥିବ ସ୍ବାପିନୀ ପରଶ
ଅଭାଗର ହସ କାହିଁ ରସ କାହିଁ କାହିଁ କହ ହରଷ ?

ହେ ମୋର ବାଳୁତ ଭାଇ—ନୂଆକାଳ ବାଇ ହୁଅ କାହିଁକି ?
କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପିଏ ଜାଣେ କାହିଁ, କେହି କି ?’

9

କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି'ରେ ପାଣି ପି,
 ରଜାଦର ପୋଷା ଏ, ଜାଣି ପି' ।
 ଚନ୍ଦ୍ରରେ ବଳସିତ ଏଇ ସର ନିଶାରେ—
 ଚନ୍ଦ୍ରର ମୁଗ ଆସି ପିଏ ଏଠି ଭୃଷାରେ—
 ଜାଣ୍ ପିରେ ଜାଣି ପି' ।
 କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି' ।

X

X

X

ନୂଆକାଳ ଧୀରେ କହେ— ‘କଥାଟିଏ କହିବି
 ତିନି କାହିଁକି କହ ଏ ମାଟିର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବହିବ ?
 କଳ୍ପନା ଦିଗ ଦେଇ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାହିଁ ଦୂରେ ସୁଦୂରେ
 ଗଉରବ ମୁଦ୍ରାର ଅଙ୍କନ ଏଇ ମାଟି ତରୁରେ ।’
 ରଜକର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଫୁଟି ଉଠେ ମର୍ମର ବଚନ—
 ‘ଅଞ୍ଚଳର ଇତି ହଉ’ ଲେଖା ଆଜି ଜୀବନ,
 ଅଞ୍ଚଳର ଇତିହାସ, ସଂସ୍କୃତି, ଗୌରବ ସୁମର
 କାଠଦୋଡ଼ା ଜନଗଣେ କିବା ଲାଭ, ଶୂନ୍ୟରେ ପହଁର ?
 ହେ ମୋର ବାଳୁତ ଭାଇ ନୂଆକାଳ, ବାଇତୁଅ କାହିଁକି,
 କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପିଏ ଜାଣେ କାହିଁ, କେହି କି ?

ST

କାଠଦୋଡ଼ା, ପାଣି ପି'ରେ ପାଣି ପି'
ରଜାଦର ପୋଖରୀ ଏ, ଜାଣି ପି' ।
ସକାଳ ଓ ସଞ୍ଜର ପରଶରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ
ଖେଳିଯାଏ ଛୋଳି ଏଠି ସପନର ବର୍ଣ୍ଣ
ଜାଣ୍ ପି'ରେ ଜାଣି ପି'
କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପି' ।

X

X

3

ନୂଆକାଳ ପୁଣି କହେ— ଜନଗଣ ଶୁଣ ମୋର ଭାରଣ
ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଗତିରେ ସାତହାନ ଆଜି ପାନ ଧରିଣୀ

ଜାଗ ଜାଗ ଏ ମାଟିକ କର ଆଜି ସୁନାର,
ବିଶ୍ୱରେ ତୋଳ ଆରେ ଐକ୍ୟର, ଶାନ୍ତିର ଅଶ୍ରୁ ମିନାର;

ଅନ୍ଧାରରେ ଭୁଲି ତେବେ ସମ୍ମୁଖେ ଚାଲରେ,
ବିଶ୍ୱରେ ଝଲିଯାଅ ଅପରୂପ କାର୍ତ୍ତିର ଜାଳରେ ।

ରଜକର ହସେ ଝୁଡ଼େ ସନାତନ ତତ୍ତ୍ୱ—
'ପାସୋରିତ, ଅନ୍ଧ ଯେ ଜନଗଣ ପରାଣର ସତ୍ତ୍ୱ ।

ନିର୍ଜୀବ କାଠଦୋଡ଼ା; କାହିଁ ତା'ର ଜୀବନ,
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, କ୍ରିୟା ବା—କରିବ ସେ କାର୍ତ୍ତିର ସୃଜନ ।

ସତ୍ୟ ଏ ଦେଶେ ଦେଶେ ନାହିଁ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ ପୀରତି,
ବୁଦ୍ଧିର ସଂଗ୍ରାମେ ଅବିରତ ଶକ୍ତି ତ ଧରିଣୀ—

ନିଷ୍ପ୍ରାଣ କାଠଦୋଡ଼ା ଜନଗଣେ ତୁମେ ହାୟ ଭୁଲେଇ
ବୁଦ୍ଧି ଓ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଆଜି ତା'ର ଶ୍ରମ ନବ ମୁଲେଇ ?

ଅଭାବର ହସ କାହିଁ, ରସ କାହିଁ, କାହିଁ କହ ହରଷ
ତୁମପାଇଁ ତୋଳିବ ସେ ଇତିହାସ ଦେଶନାମେ
କାଟସମ, କୋଟି କୋଟି ବରଷ ?

ହେ ମୋର ବାଳୁତ ଭାଇ ନୂଆକାଳ ବାଇ ହୁଅ କାହିଁକି
କାଠଦୋଡ଼ା ପାଣି ପିଏ, ଜାଣେ କାହିଁ କେହି କି ?

□ □ □

ସମୁଦ୍ର କନ୍ୟା

ସନୁକୀ ଗୀତ

ତୁମ ଆଖି
ସବୁଜ ସମୁଦ୍ର
ତନୁତଟେ ଢେଉ ଶ୍ରୀ ପଡ଼େ
ପ୍ରବାଳର ଓଠ ଥରେ
ପୁଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜି ଫେରିବ ଭିତରେ ।

ହେ ସମୁଦ୍ର କନ୍ୟା !
ଜୁଆରର ବନ୍ୟା ଆସେ,
ଆଖିପତା ଲୁଣିମାରଣାଏ
ମନ ଯେବେ କାତ ଛୁଡ଼େ
ସବୁ ପୁଣି ନୂଆ କରି ପାଏ ।

ଦିଗନ୍ତ ଯେଉଁଠି ସରେ
ନୀଳ ପାଣି ପହଁର ପହଁର
ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସ୍ନାନ କରେ
କଳା ମେଘ ଦେହ ଚିରି
ବାଦ ନଖ ପଞ୍ଜା ମାରି
ଆଶ୍ୱିନର ଝଡ଼ କୁଦାମାରେ
ପୁଣି କେତେ ଲୁଞ୍ଜି ପିଟେ
ହଳଦିଆ ଏହି ଦି'ପହରେ ।

ତୁମେ ଯଦି ଚାଲିଯାଅ
 ବାଲିରେ ଚିହ୍ନ ରଖି ରଖି
 ମୋ ଝରକା ଖାଲି ଚାହିଁରହେ
 ତୁମ କାନ ଖସି ଖସି
 ପବନରେ କେତେ କଥା କହେ ।

ତୁମେ କିନ୍ତୁ ବର୍ଷାପ୍ରସୀ
 ଓଠ ତୁମ ରଙ୍ଗ ପାଲଟାଏ
 ପୋଡ଼ି ପୋଡ଼ି ଫାଟି ଫାଟି ଯାଏ ।

ଦେହ ତୁମ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ
 ଧୂଡ଼ୁ ଧୂଡ଼ୁ ଚମ ଆଉ ହାଡ଼
 ଲେରୁକୋରୁ ଜରୁର ପାହାଡ଼ ।

ଆଖିପତା ଲୁଣିମାରାଯାଏ
 ମନ ଯେବେ କାନ୍ଦୁ ଗୁଡ଼େ
 କୁଡ଼ କୁଡ଼ ବ୍ୟର୍ଥତାରେ
 ବୁଝି ହୁଏ କିରଟ ସମୟ ।

□ □ □

ନକ୍ଷତ୍ର ସଙ୍କେତ

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ବେହେରା

ବତାସେ ବାରୁଦ ଗନ୍ଧ, ମୃତ୍ତିକାରେ ରକ୍ତଛୁଟା ଦାଗ
ପଡ଼ୋଶୀ-ପଡ଼ୋଶୀ ମଧ୍ୟେ ସଂଗ୍ରାମର ଶାଣିତ ଇସାରା,
ସୁମାଳ ସାଗରେ କେବେ ଛୁଟିଗଲେ ପେଟ୍ରୋଲର ସୁଅ
ବୃକ୍ଷଜ୍ଞାନ ବନସ୍ତରେ ଶୁଆଶାଣ ସ୍ବପ୍ନ-ମାଡ଼ହର ।

ଆତରାୟୀ! ଆଜି ମୁଁହିଁ ଚକ୍ରକରେ ଆତ୍ମୀୟ ଶୋଣିତ
ହୋଟେଲ, ରେସ୍ତୋରାନ୍, ଡାବା—ସୁଲଭ ତ ସୁର-ସାଙ୍କ-ମାଂସ,
ଧୁପଞ୍ଚ ସଙ୍ଗୀତ କାହିଁ ? ଭାସିଆସେ ଅଶ୍ରୁକ ଚାନ୍ଦିକାର
ଯଥାବେଳେ କାମନାରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ଯୌବନର ଶୋଷ ।

ରାଜନୀତି-ନିକିତିରେ ତଉଲେ କେ ମଣିଷର ମୂଲ୍ୟ
କଣେ କେହି କଳାଧନେ କ୍ଷମତାର ରାଜ-ସିଂହାସନ,
ପଣ୍ୟ ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ପଥେଢାଟେ ଜୀବନର ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରେମଧର୍ମ
କ୍ଷୟସ୍ଥ ସମ୍ବାଦ ଯେତେ ବଳାକାର, ହତ୍ୟା ଓ ଧର୍ଷଣ ।

ମୁଁ ମାୟୁର ଆୟୁ ମୋର ମୁହୂର୍ତ୍ତର ବଟକରା ଧର
ରୂପିପୁଷ୍ପ ଶୃଙ୍ଗୀ ଶାପେ, ତନ୍ତ୍ରକର ଦଂଶନ ଅପେକ୍ଷା
ମୁଁ ଜାଣିଛି ବ୍ୟର୍ଥ ହେବ ଜନ୍ମଜୟ ସର୍ପଯଜ୍ଞ ଦିନେ
ଆଶ୍ରୁକର ଭିକାରୀବଳେ ବିଷଧର ବଂଶ ହେବ ରକ୍ଷା ।

ତଥାପି ଅପେକ୍ଷା ମୋର କେଉଁ ଦୂର ନକ୍ଷତ୍ର-ସଙ୍କେତ
ଆଣିବ ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଦିନେ ବୁଦ୍ଧ-ପିଣ୍ଡ-ଗାନ୍ଧ ଜନ୍ମବାଣୀ
ନିଷ୍ଠୁର ମିଳିବ ଅବା ଆତ୍ମଦାସୀ ଅଗ୍ନିବଳୟରୁ
ସଞ୍ଜୀବନୀ ଦେବ ପ୍ରାଣେ ସଂପ୍ରାପ୍ତିର ନାରାୟଣୀ ଗୀତା ।

□ □ □

ଏ ପୃଥିବୀ, ଏ ନରକ ନଗ୍ର

ଯଦୁନାଥ ଦାଶ ମହାପାତ୍ର

ଅନ୍ଧାର ଆଲୁଅ ଏକାକାର ।

ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ଭିତରଟା ଯାହା,

ବାହାରଟା ସେପା ।

ସବୁକିଛି କଳ୍ପନାଜାତ ।

ସେ କ'ଣ ଭାବିଥିଲେ ସଜୋଟ ରହିବାର ପରିଣାମ

ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଅବସର

ସେ କ'ଣ ଭାବିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଉପର ହାକିମ

ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଚୁଟୁକାର ହେଇ

ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ପଙ୍ଖୁ କରିଦେବେ !

ଆଃ ଧର୍ମଦାସ !

ତୁମେ କୋଉ ଯୁଗର ମଣିଷ ?

ସତ୍ୟ ସେବା ଦ୍ଵାପର ଅଜ୍ଞତ ହେଇଯିବା ପରେ

ଏବେ ଘୋର କଳିକାଳ । ବର୍ତ୍ତମାନ

ମଣିଷର ସତ୍ତ୍ଵ ହିଁ ଅସ୍ତ ଉତ୍ଥାନ

ଫାଲ୍‌ଗୁନର ପବନକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରେ

କାମନାର ନିର୍ଲକ୍ଷ ନଗ୍ନତା

ପାଦ୍‌ଶର ମଣ୍ଡପରେ ଶିନ୍ଧାଗୀତ

ସ୍ଵର୍ଗ କାମୁକତା ।

ବୋକା ତୁମେ ଧର୍ମଦାସ

ଏ ଯୁଗରେ କୋଉ ଧର୍ମକୁ ଖୋଜୁଛ

ଧର୍ମକୁ ପାଇବ ବୋଲି ତୁମେ କ'ଣ

ତଥାପି ଶ୍ରାବୁଚ ? କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଦୁଇ ହାତ
 ବରା ଆଜି ଲୁହା ଶିକୁଳିରେ
 ପ୍ରବଞ୍ଚନାର ଜହ୍ନଚୁଟିଏ ଧର୍ମର ସାଜ ହିଁ ବଦଳେ ।

ସ୍ଵାର୍ଥର ନିଶ୍ଚିତରେ ଏ ମଣିଷ ଉପରକୁ ଚଢ଼େ
 ତୁମେ ଯାଅ ଶାନ୍ତି ଶାନ୍ତି
 ଅରକ୍ଷିତ ଭଙ୍ଗା ଡଙ୍ଗାଟାରେ ବୋଧହୁଏ
 ସତ୍ୟ ହେତା ଦ୍ଵାପରର ତୁମେ ହିଁ
 ଶେଷ ନରକଲ
 ତେଣୁ ଆଜି ତୁମ ବେଳେ ଘାତକର ନିର୍ମମ କଟାର ।

ଆହେ ପର୍ମଦାସ;
 ତୁମ ବଞ୍ଚ ଅବା ମର
 ତହୁଁ କିବା ଯାଏ ଆସେ
 ପୃଥିବୀ ନାମକ ଏଇ ନରକ ନଗ୍ରର ?

□ □ □ .

ଶଦ୍ୟାଚିକା

ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରସ୍ତ ଦେବୀ

୧ । ପ୍ରଦୀପ

ନିରଳସ ଏକ ନୀରବ ଭାବୁକ ସରି
ସନ୍ଧ୍ୟାର ଏହି ସ୍ତ୍ରୀ ମିତ ପ୍ରଦୀପ ଚାହିଁ
କ୍ଷିପ୍ର ମାନସେ ଚନ୍ଦ୍ରା ହଜିଲା ପରି
ସମୀରଣେ ଶିଖା ଶୂନ୍ୟ ମିଳାଇଯାଏ ।

୨ । ସିନ୍ଧୁ

କିଏ କହିବ ତା' ଅନ୍ତର ତଳେ
କିବା ଦୁଃସହ ଆବେଗ ଫୁଟେ
ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଉନ୍ନାଦ ସମ
କାହିଁକି ପଡ଼େ ସେ କାହିଁକି ଉଠେ ?

୩ । ଝର ଶେଫାଳ

କେଉଁ ଦେବତାର କ୍ଷଣିକ ଆଶିଷ
ଶୁଭ୍ର ପାଖୁଡ଼ା ଧରି
ସୁନ୍ଦର ଏହି ଶରତ ସକାଳେ
ଭୂତଳେ ପଡ଼ିଲୁ ଝରି ?

୪ । ପୁଷ୍ପିତା ଲତା

ପହିଲି ଫୁଲଟି ଧରି
ହସେ ନବ ପ୍ରସୂତକା ଲତା
ମୃଗେ ତା' ଉଠିଛି ଫୁଟି
ଅନୁପମ ବାସ୍ତବ ମମତା ।

୫ । ପ୍ରକୃତି

ଦିବସେ ଆବରୁ ଧୋବ ପହରଣ
 ମଳ ଛୁଟ ଶାଢ଼ି ନିଶାରେ,
 ତାପସୀର ବେଶେ କେବେ ଆସୁ କେବେ
 ବାସକସଜ୍ଜା ଭୂଷାରେ ।

୬ । ଲୀଳା-କନ୍ଦୁକ

ଦୁଇ ହାତେ ଦୁଇ କନ୍ଦୁକ ଘେନି
 ଖେଳେ ପ୍ରକୃତି ବସି—
 ଉଷା-କରେ ଧର ରକ୍ତମ ରବି
 ପ୍ରଦୋଷର କରେ ଶଶୀ ।

୭ । ଶରରତ୍ନ

ରୂପ ନରୁପମା ଛଅଟି ଭଉଣୀ
 ଗୋଟିଏ ଗରଭୁଁ ଜାତ,
 ମୃଦୁ ପାଦପାତେ ଆସନ୍ତି ମରତେ
 ଧରି ଜଣେ ଆନ ହାତ ।

୮ । ମେଘ

ଶୂନ୍ୟ ବିହଗ କେଉଁ ରାଜଜର
 କାଉଁରୀ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣେ,
 ପକ୍ଷ ମେଲିଲେ ବିଶ୍ୱେ ଖେଳଇ
 କୋଟି ଶ୍ରବ କୋଟି ପ୍ରାଣେ ।

୯ । ବିଜୁଳ

କଳା କାହା ପାଟଶାଢ଼ିର
 ଉତ୍ତ କନକ ଧଡ଼ି ସେ ?
 କିଏ କହେ ଏହି ତପଳା
 ହେବ ବରଷା-ବଧୂର ମେଶଳା

ନର-ବନେ ଅବା ଲଜିକା
 ଘନ-ଚରୁରେ ରହିଛି ଜଡ଼ି ସେ
 କଳା କାହା ପାଟିଶାଢ଼ିର
 ଘାସ କନକ ଧଡ଼ି ସେ ?

୧୦ । କଳ୍ପ

କେଉଁ ହୁଏ ଦୁଃଖାସାର
 ଅଭିଶାପ-ବାଣୀ ଏଇ ଶୁଭେ
 ଆତଙ୍କ ପଡ଼ଇ ମହା—
 ମେରୁଠାରୁ ତରୁ ଲତା ଦୁବେ ।

୧୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ

କୁଆଡ଼େ କେହି ନାହିଁ ମେଲଇ ଦେଲ କିଏ
 ଆକାଶ ପଥଧାରେ ରଙ୍ଗ ଛତାଟିଏ
 ମୃତ୍ୟୁ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ କେ ପୁଣି ଦେଲ ବୁଜି
 କାହାର ଛତା କିଏ ନ ହେଲ ତଳେ ବୁଝି ।

୧୨ । କୁଆଁରୀ

ସରଗ ନନ୍ଦର
 ପରବୀ ତୁଠରେ
 ପ୍ରସନ୍ନ ସିନାନ ସାର
 ଶୁଭ ଚଳେ ଉଷା
 ଏଇ ପଦୁଆଁଟି
 ସରଗେ ଗଗନେ ମାରି ।

୧୩ । ସାଧବବୋହୂ

ଏ ଲଗନେ ସତେ କେଉଁ ମାଆ ତା'ର
 ଝିଅକୁ କରିଲା ବିଦା;

ଆଖି ପାଉନାହିଁ ଦିଗ ଦିଗୁ ନାହିଁ
 ଶୁଣିଲେ ନୟନ ସିଧା ।
 ପଥେ ଶୁଲେ ବୋହୁ ସନ୍ଦାନ ଗଗନେ
 ଗରଜେ ଅଗନି ଭାଟ
 ଥର ପାଦପାତେ ପ୍ରିୟ ଭବନେ ତା
 ପହର ଏ ନାଲିପାଟ ।

□ □ □

ହେ ମୋର ହୃଦୟ !

ଦୁର୍ଗାଚରଣ ପରିଡ଼ା

୧

ମାରବେ ନିଭୁତେ ତତେ ନିରେଖିଛି ହେ ମୋର ହୃଦୟ
ବସିତ ହୋଇଛି ସିନା, ପାଇନ ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ !
ନିବିଡ଼ ନିଶୀଥ କୋଳେ ବଧୂସମ ବର୍ଷା ଯେବେ ଆସେ,
ଚଉପାଶେ ଆକୁଳାଇ କୁନ୍ତଳର ଗୁରୁ ଗୁରୁ ବାସେ
ଅଙ୍ଗ-ଝର-ଅଗୁରୁରେ ଆମୋଦିତ କରି ବନ-ପଥ,
ଶୀତରେ ସଜଳ କରି ସ୍ନେହ-ଭାଗ୍ନ ଶତ ମନୋରଥ
କାହାର ମଧୁର ଦେହେ ଲେଟିବାର ଲଳିତ କାମନା
ଧରି ଯେବେ ବର୍ଷା ଆସେ ତତେ ମୁଁ ରେ ଦେଖେ ଆଗମନା ।
ହେ ମୋର ହୃଦୟ ! ଖାଲି ଶୁଣି, ତୋର ଯମ୍ବନାର ଝାରେ,
କିଏ ଜଣେ ବେଶୁ ବାଏ—ଭାସେ ନିତି ନୟନର ମାରେ,
ଦର ଦର ଲୁହେ ଭାସେ ଖଣ୍ଡି ଏକ ପୁରାତନା ବେଶୁ
କୃଷ୍ଣ ସେ କି ଝୁରି ମରେ ରାତି-ଦିନ ରାଧା ପଦରେଶୁ ?

୨

ତତେ ପୁଣି ଦେଖିବି ମୁଁ ଆଉ ଦିନେ ଆଉ ଏକ ବେଶେ,
ପ୍ରାଣ-ବେଦୀ ପରେ ତୋର ବିପ୍ଳବର ହୋମ-ଶିଖା ହସେ ।
ବିଭୋର ମୁଁ ଦେଖେ ତୋତେ ବାଇବାର ସୃଜନର ଶିଖି,
ସୃଷ୍ଟିର ସକଳ ପ୍ରାନ୍ତେ ପୀଡ଼େ ଯେବେ ପ୍ରଳୟ-ଆଡ଼କ
ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ଯଦି ଆସେ ତାଳି ମାରି ତୁ ହେଉ ପାଗଳ,
ପୀୟୂଷ ପରଝିବାକୁ ପିଇବାକୁ ସୃଷ୍ଟିର ଗରଳ ।
ମଳକଣ୍ଠ ହୃଦ ମୋର ! କହିବୁ କି ଆସେ ଯେବେ ଝୁଡ଼ି
କିମ୍ପା ଜାଗେ ପ୍ରାଣେ ଏଡ଼େ ଭାଙ୍ଗି ବାର ବାସନା ନିବିଡ଼

ଭାଙ୍ଗି ବାର ଦକ୍ଷ-ଯଜ୍ଞ...ବ୍ୟଭିଚାରୀ ବ୍ୟସନ-ପ୍ରାସାଦ,
ଭରିବାର ପ୍ରତି ପାତେ ସାମାନ୍ୟ ଆଉ ପ୍ରୀତିର ପ୍ରସାଦ !
ସତ୍ୟତାର ସଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ସ୍ବରାଜ୍ୟେ ହେ ମୋର ହୃଦୟ,
ତ୍ରୁମିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ତୋର ଆଜ୍ଞାବନ ଏ ଭୁବନମୟ ।

୩

ମନେ ହୁଏ ଆଉ ଦିନେ ଦେଖେ ତୋତେ ହିରୋସୀମା-ତୀରେ
ସେଦିନ ତା ମାଟି ହେଲା ଆଦୃ ତୋର ନୟନର ମରେ ।
କେତେ ସ୍ବପ୍ନ, କେତେ ପ୍ରେମ, କେତେ ମୃଗ୍ୟ ବିଭୋର ରୁମ୍ବନ...
ଏଇଠି ବିଲ୍ଲନ ହେଲା, ଏ ମାଟିରେ ଲଭିଲା ନିବାଣ
ମଣିଷର ମନ ତଳେ ତପସ୍ବିନୀ ନିଶିଥିନୀ ଜାଗେ
ସ୍ବିଗ୍ନ ଏକ ସୁଧାକର ଫୁଟା ତୁ ରେ ତା'ର ପୁରୋଭାଗେ ।
ଅନ୍ଧକାର ଓଠ ତଟେ ମାତ୍ର ଏକ ଆଲୋକ ରୁମ୍ବନ
ଆଜି କୁହ ଆଜି ଯାଆ...ସୃଷ୍ଟିକର ପ୍ରୀତିର ପ୍ଲାବନ ।
ପ୍ରତିଟି ଅଶୁର ବୁକେ...ଗତିବାନ୍ ହେଉ ଯେତେ ପ୍ଲାଶୁ,
ସୃଜନର ବେଶୁ ବାଉ...ଏ ବିଶ୍ବର ପ୍ରତି ପରମାଶୁ ।

୪

ତା'ପରେ ଦେଖିବ ତୋତେ କେଉଁ ଏକ ନିର୍ଜନ ନିଶାନ୍ତେ,
ନିରସକ୍ତ ଯୋଗୀ ସମ ଶୁଦ୍ଧ-ତାରା ଆକାଶର ପ୍ରାନ୍ତେ,
ଝର ଝର ଝରିଯାଏ ଅଶ୍ରୁ କାର ସଜଳ ସମୀରେ
ନିଶିଦିନ ଖୋଜି କାରେ ବୁକୁ-ବଧୂ ମରମରେ ମରେ ।
ମର୍ମର ମର୍ମର ନିକି ତେଜ ତୋଳେ ଅଶାନ୍ତର ଦେହେ,
ଏଡ଼ାଇ ମାଟିର ମାୟା ଗୁଡ଼ାଏ କେ ଅପାର୍ଥିବ ସ୍ନେହେ ।
ତମ୍ବୁରୀର ସ୍ବୋତ କାଟି ଧାଏଁ ଜୀବ ଆଲୋକ-ସାଗରେ
ଏ ସ୍ବାଦ ହସ୍ବାଦ ହୁଏ ଅତୁଟ ସେ ଅମୀୟ ଆଗରେ ।
ସିଏ କରେ ତୋ ସନ୍ଦାନ ? ରୋଦନ ସେ ତୋହର ଆତ୍ମାର ?
କହି କି ପାରିବୁ କେବେ ଖୋଜିବାର ରାତି ହେବ ଭୋର ?

□ □ □

ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ନାୟକ

ଚେମ୍ବର ଧୂଆଁ ଠେଲି ଫର୍ମିସ ନିଆଁ ତାଉ ଧାସେ
ଉଠୁର ସକାଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ସିଫ୍ଟ-ଛୁଟା ଶ୍ରମିକର ଖୁସିର ଆଳାସେ
ବିଞ୍ଚି ଦେଇ ମୁଠା ମୁଠା ଚକତ ବୈଦୁର୍ଯ୍ୟ
ଉଠୁର ଉଠୁର ସୂର୍ଯ୍ୟ ।

ଏଇ ଶୁଭ୍ର ସଫେଦ ସକାଳ
ଓଁର ଆଉ ମାଙ୍ଗାନିଜ ଚଢ଼ିଟ-ସଫଳ
ନିଦଉଙ୍ଗା ସୁମନ୍ତ କାଳର
ବାଉଁ ଏକ
ଆଲୋକର ଶାସ୍ତ୍ର ଅଭିଷେକ ।

ଏକ ଅବାକ୍ ବିସ୍ମୟ
ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ
ଲଗେ ଯେମନ୍ତ ସତେ ନୂଆ ନୂଆ
ଯୁଗ ଯୁଗ ଉପବାସୀ ମଣିଷର ଅସ୍ରବର ଦୁଆ
କଟିଯିବ ହୃଦୟ ବା, ଦେଖାଦେବ ଅକଳ୍ପିତ ଦିନ
ଶିଶୁର ନିଶ୍ଚୟ ଗାନ୍ଧି ଦୃଷ୍ଟିପରି ଚକତ ଆଶ୍ୱିନ
ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବ ‘ଟେନ୍‌ସା’ର ଖଣିଜ
ବସୁଧା ଓଁର ମାଙ୍ଗାନିଜ
ସ୍ୱର ମାଳା ମାଣିକର
ଆଶ୍ୱିନୀ ଉଜ୍ଜଳ ।

ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ
ଆଲୋକିତ କଣ୍ଠେ ଯା'ର କର୍ମର ଅଭୟ
ଶତ ଆଉ କାର୍ଶନା ଗଡ଼
ଉପାର୍ଜନ କର ।

ଏ ଯେପରି ମନେହୁଏ, ବୟସର ଶେଷେ
ହଠାତ୍ ଯୌବନ ପୁଣି ଫେରିଆସି ସ୍ବପ୍ନର ଆବେଶେ
ଶିଳ୍ପୀର ରଙ୍ଗିନ ତୁଳୀ ଧରି
ଆଙ୍କି ଦେଲା ପରି
ପାହାଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତର ନଦୀ ଗଛ ପତ୍ର ଲତା
ପ୍ରୋଷର ଗୋଧୂଳି ଅବା ବର୍ଷା ଘନଘଟା ।

ମୋ ମନ କାନ୍ଦୁଥିବେ ସେଇ
ଲଲ ଲଲ ହରିତ ରଙ୍ଗର ଝଲମଲ ଛୁଟା
ଆଲୋକର ଶିଖି ଚଢ଼ି ଉଠି ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ମୁଖେ
କଣ୍ଠେ ମୋର ଇସ୍ତାଦ୍ କବିତା ।

□ □ □

ପକ୍ଷ ତଳେ ତୋ

ଉମାଶଙ୍କର ପଣ୍ଡା

ପକ୍ଷ ତଳେ ତୋ ହଜିଯାଏ ଆଜି ମରଣରେ
ଝରଫୁଲ ପରି ଝଡ଼ିପଡ଼େ ରଣତରବାଣୀ,
ଜନତା କରୁଛି ଶାନ୍ତିର ଆଜି ବରଣରେ
ଶୁଭ୍ରୁ ବଳାସି ଉବନୁ ‘କାନାଡ଼ା’ ଉରବାଣୀ ।

ସବୁଜ ଶସ୍ୟ ଚଞ୍ଚୁରେ ତୋର କେରି କେରି
ବୁଣି ଯା’ ବୁଣି ଯା’ ନୂତନ ଶାନ୍ତି ଧରଣୀରେ,
ଅନ୍ଧାର ହଜେ ଆଶାର ଆଲୁଏ ଥିରି ଥିରି
ତୋତେ ବନ୍ଦନା କରେ କୃଷକର ଘରଣୀରେ ।

ଉଡ଼ି ଯା’ ଉଡ଼ି ଯା’ ଶାନ୍ତି କପୋତ ଉଡ଼ିଯାରେ
ଶୁଣାଇ ଶୁଣାଇ ଶାନ୍ତିର ନୂଆ ସମାବୃତ୍ତି,
ହସି ଯା’ ହସାଇ ଶତ ଶ୍ରମଜୀବୀ କୃଷକରେ
ଲିଭୁ ଏ ଜୀବନୁ ଦୈନନ୍ଦର ଶତ ମସୀରାର ।

ପକ୍ଷ ତଳେ ତୋ ବନ୍ଧୁକୁ ଯେ କ୍ଷତ କପୋତରେ
ଭୁଲିବୁ କେସନେ ଶତ୍ରୁର ସେହି ଶରଘାତ ?
ଝଡ଼ିଝଞ୍ଜାରେ ଆଘାତ ପାଇଛି ବୁକୁପରେ
ଜାଣେ ବନ୍ଧୁର କପୋତରେ ତୋର ଯିବାପଥ ।

ତୁ ଯଦି ଆଘାତ ପାଇଛି କପୋତ ପାଇଛୁରେ
ଶାନ୍ତି ବାରତା କହି ପୃଥିବୀର ଦେଶେ ଦେଶେ
କୋରିଆ, କେନିଆ ମାଟି ତଳେ ଯଦି ଶୋଇଛୁରେ
ଜଟାୟୁର ସମ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଅବଶେଷେ ।

ଶାନ୍ତ-ସୀତାର ଉଦ୍ଧାର ଲାଗି ଯଦି ଆରେ
 ପୁଷ୍ପକ ରଥ ରେକ ଦେଇଥିଲୁ ରବଣର,
 ପକ୍ଷ ତୋହର କାଟିଛି ଯଦି ତା' ଅସିଧାରେ
 ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କା ହେବରେ ଜାଣିଥା ଶୁରଖାର ।

ଜନତାର ମୁହେଁ ନୁଆ ରମାୟଣ ପୁଟିବରେ
 ଜନ-ବାଲୁକ ଲେଖୁଛି ମୁଁ ଆଜି କଥା ତୋରି,
 ମଣିଷ ମନରୁ ରଣ ବିଭୀଷିକା ହଟିବରେ
 ସ୍ଵର୍ଗ ଆସିବ ଶାନ୍ତ ଯମୁନା ଆପେ ଝରି ।

ପକ୍ଷ ତଳେ ତୋ' ନୁଆ ଇତିହାସ ହେବ ଲେଖା
 କବରେ ତୋହର ଖୋଦିତ ହେବରେ ନୁଆ ଗୀତା,
 ଦିଶେ ଦିଶେ ଆଜି ଜଳ ଉଠିବରେ ଗାପ ଶିଖା
 ତା' ସାଥେ ଜଳିବ ଯୁଦ୍ଧଖୋରର ନୁଆ ଚିତା ।

□ □ □

ଚରମ ପଦ୍ମ

ରବି ସିଂ

ଚରମ ପଦ୍ମ ଦେଲି ଭଗବାନ, ଚରମ ପଦ୍ମ ଦେନ !

ଆଗାମୀ ଚବିଶଂଟା ଭିତରେ

ଆଗାମୀ କାଲିର ଏଇ ପ୍ରସ୍ତରେ

ଖାଲିକର ତମେ ଗୋଲେକ-ସିଂହାସନ...

ଦେନ ଭଗବାନ, ଚରମ ପଦ୍ମ ଦେନ !

ଛୁଡ଼ିଦିଅ ତମ ହାତରୁ ବର୍ଣ୍ଣ-ଶାସନ-ଦଂଡ଼, ଡୋର !

ନହେଲେ କରିବି ଅତି ନିମ୍ନ ମେ ତମର ଆୟୁଷ ଚୋର !

ତମର ଛଦ୍ମ 'ଅନନ୍ତ' ଗିରି ଅଂତ କରିବି ସିନା,

ତମ ମନ୍ଦିର ରୂପରେ ଉଡ଼ିବି ମହା-ଧ୍ବଂସର ବାନା !

ବେଳ ଆଉଁ ଆଉଁ ଖାଲି କରିଦିଅ ଗୋଲେକ-ସିଂହାସନ,

ଦେନ ଭଗବାନ, ଚରମ ପଦ୍ମ ଦେନ !

ଉଦୟ-ରାଜ୍ୟେ କିପରି ପଶିଲୁ ଅସ୍ତର ସମ୍ରାଟ୍ ?

କହ ଭଗବାନ, ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଲୁ ଆଜି ଏ କି ବତ୍ରାଟ !

ଜୀବନ ଉପରେ ମରଣଟା କଲୁ କିଆଁ ପରବାନା ଜାରି ?

ଶାନ୍ତିର ମାଡ଼େ ଉଠିଲୁ କାହିଁକି ଯୁଦ୍ଧର ତରବାରି ?

ଜାନୁଆରୀ ଆଜି ଦଖଲ କରିଲୁ କିଆଁ ମଣିଷର ଆନ ?

ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଧ୍ବନିତ କିଂପା ଧ୍ବଂସର ମହା-ଗାନ ?

କହ ହେ ପ୍ରଶ୍ନୀ, କହ !

ଜୀବନର ଭାର ଆଜି କିଆଁ ଦୁବଂସ ?

ଅତି ଗତିଶୀଳ ଏଇ ପବନ ମାନବର ମହା-ଧାରୀ,

ମରେ ତଳ ତଳ — ସମ୍ମୁଖେ ଦେଖି ବଶାଳ ମରୁର କାରୀ !

ମାନବିକତାଟା ଗଲ କେଉଁ ପଥେ ? କହ କହ ଭଗବାନ !
 ଶୁଣିଛ କ ତମେ ତା'ର ମହାପୁର-ଆତ୍ମାର ହୃଦୟ ?
 ନାହିଁ ନାହିଁ, ତମେ ମାନବିକତାରେ ଦେଖିପାରନାହିଁ, ଅଜ୍ଞ !
 କ୍ଷମତାର ମଦେ-ମଉ, ତମର ଚକ୍ଷୁ-ସୁଗଳ ବନ୍ଦ ।
 ତମେ ଜଡ଼, ତମେ ସ୍ଥାଶୁ, ଅଥବା, କ୍ଷୟଶୀଳ ଏକ ଘାପ,
 କାହିଁକି କରିବ ଏ ମହା-ମାନବ ତମ ଆରାଧନା,
 କାହିଁକି ବା ଦେବ ଭବ-ସୁଧାରେ ତମର ନାମରେ ଧୂପ ?

ଶୁଣ ଭଗବାନ, ମାନବିକତାଟା ପଳାଇ ଯାଇଛି କାହିଁ !
 ତମ ସୃଷ୍ଟିର ଧ୍ବଂସ-ପଥରେ ଆପଣାର ରଥ-ବାହି—
 ଗତିକଲବେଳେ, ଅସୀମ-ବେଦନା, ଦଂଶନ ବୁକେ ଧରି,
 ତମର ସୃଷ୍ଟି ସୀମାରେ ଭେଟିଲୁ ପୁନର୍ବାର ସେ
 ରକ୍ତ-ଲେଲୁପୀ ପଶୁତାର ମହାମାରୀ ।

- ‘ହେଉ କାହିଁକି ଅରି-ଶଞ୍ଜରେ ଜୀବନ-ଜବାର ଦଳ ?
 ଆତ୍ମ-ମରଣ କରିବା ବରଣ ତା’ ଠାରୁ ନୁହେଁକି ଭଲ ?’
 ଏଇ ଦର୍ଶନ-ଇଙ୍ଗିତେ ରଥୀ ଆପଣାର ଚଉଧାରେ,
 - ଜଳାଇଲୁ ମହା-ନିର୍ବାଣ-ନିଆଁ ବିଜୟ-ଉଲ୍ଲାସରେ ।
 ଏଇଥେ ଗଡ଼ୁଛୁ ଦଗ୍ଧ-ଶବ ତା’, ସୃଷ୍ଟି-ସୀମାରେ ତବ !
 ତମର ଅଚଳ-ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦ୍‌ହାତୁ
 ଶୁଭେ ଦନଦନ ସ୍ଵେଚ୍ଛାବୃତ୍ତର ଅଳ୍ପହେନ
 ଶାସନର କଳରବ ।

ଯଦି ଭଗବତ୍-ସତ୍ତ୍ଵ ସରିନି ତମଠାରୁ ଭଗବାନ,
 ପ୍ରତିଟି ମାନବ ଅଂତରେ ପୁଣି ଦେଇପାରିବ କି
 ମାନବିକତାରେ ନୂତନ-ଜୀବନ-ଦାନ ?
 ଯେଉଁମାନେ କଲେ ‘ଭଗବାନ’ ରୂପେ ତମକୁ ନିର୍ଦ୍ଦାଶିତ,
 ସେହିମାନେ ଏବେ ଦୃଶ୍ୟ, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦାଶିତ !

ଶତ୍ରୁରେ ଆଉ କହ କେତେ ଦିନ

ବୋଲାଇବ ଏଇ ମହା-ବିଶ୍ଵର 'ପିତା' ?

ଜନ୍ମଥିବା ବେଳେ ଅକାତରେ କେତେ

ଅକାଳରେ କେତେ

କେତେ ମରଣର ଚିତା !

ତମ ସୃଷ୍ଟିର ଆଇନ୍-କାନୁନ୍ ଫେଲ୍ ମାରିନିକି ସବୁ ?

ତା' ନହେଲେ ଦଳେ 'ଶଳା-ଶାଳୀ' ହେଲେ

ଦଳେ ହୁଅନ୍ତେ 'ବାବୁଆଣୀ' ଆଉ 'ବାବୁ' ?

ଭଗବାନ, କେଉଁ କରୁଛ କଳନା,

ଜନନୀ, ଭଗିନୀ, କନ୍ୟା, ଲଳନା

ତମ ସୃଷ୍ଟିର ବଜାରେ ପଣ୍ୟ ରୂପେ ବିକ୍ରୟ ହେବା ?

ଜଠରେ ଜଳେ ବା ଶୁଧାର ଅନଳ

ନିଜ ମାଂସ କେ ବିକେ ପଳ ପଳ

କିଏ ଗଡ଼େ, କିଏ ସଡ଼େ ଭଲ ଭଲ !

ରୁଲିପରେ କା'ର ଯାଏନି ଆଟିକା,

କିଏ ଶୋକରୁଲେ ହଜମୀ-ବଟିକା

ତନୁରେ ତନୁରେ ଶୋଷଣ-ସାଞ୍ଜୁ-ଝୁଲେ...

ମୃତ୍ୟୁର ପଦେ ଜୀବନର ତାଜ୍‌ତଲେ ! !

ଅପର ଶ୍ରମର ଲୁଠନ ଯେବେ ସୃଷ୍ଟି-ନିୟମ କର,

କୋଟିଏ କୁର୍ତ୍ତାର ଧୂଳିସାର କରି

ଗୋଟିଏ ସଉଧ ଉଠେ, ଟେକିବା ଶିର,

କୋଟିଏ ଶିଶୁର ଦରେଟି ଲୁଟିବା

ଜୀବନର ନବ ପହିଲି ସକାଳୁ

ମରଣର ମାଳ-ଦେହଲ ଭେଟିବା

ସୃଷ୍ଟିରେ ତବ ଯେବେ ସମ୍ଭବପର,

'ଭଗବାନ' ରୂପୀ ହେ ପିଶାଚ, ବବର !

ଶାସକ-ଶାସିତ, ଶୋଷକ-ଶୋଷିତ ତମର କାହିଁ ସିନା,

ତମ ବାନ୍ଧବୀ ଅଟେ ଚଞ୍ଚଳା ଆନ ବାନ୍ଧବୀ ଘନା !

କହିବକି ଥରେ, କହିବକି ଭଗବାନ ।
 ଏଇ କ୍ଷେତ୍ରେ କିଏ ଦେବ କହୁ ତୁମକୁ ହେ ସମ୍ମାନ ?
 କି କଥା ବା ଅଛି, କଅଣ କହିବ ?
 ତମେ ଥିବାଯାଏ ଦୁଃଖ ନ ଯିବ ।
 ଘନ-ଦୁନିଆର ପୁଣି ଏକ ନୂଆ-ଘନ-ବାନ୍ଧବ ଲେଡ଼ା
 ଯୁଗ୍ମ-ଲୋଚନ ଦେଖ ଥରେ ଫେଇ
 ସେଥିପାଇଁ ତମ ସମ୍ମୁଖେ ମୁହଁ,
 ନର୍ତ୍ତନ-ପ୍ରିୟ କୋଣ-ମୁକ୍ତ ମୋ ତରବାର ନେଇ
 ଦର୍ପେ ହୋଇଛୁ ଛୁଡ଼ା !

ମୁଁ ଜରାବର
 ତମର କବର
 ତମର ହାତର 'ସୁ-ଦର୍ଶନ' ମୁଁ ମାତାଲ୍ ହୋଇଛୁ ଆଜି,
 ତମର ଶଙ୍ଖ
 ଆଜି ମୁଁ ଉଠିଛି
 ତମ ସୃଷ୍ଟିର ଅବସାନ-ସୁରେ ବାଜି ।

ତମର ହାତର ଗଦା-ପଙ୍କଜ, ଶଙ୍ଖା ମୁଁ ତମ ମନେ
 ଚରମ ପଦେ ସ୍ଵାକ୍ଷର କିଏ ବ୍ୟଥିତ କ୍ଷୁଦ୍ଧ-ମନେ ।
 ଅମରାବତୀର ବ୍ୟସନ-ବିଳାସ
 କରିଦେଇ ଶେଷ
 ସବୁ ନିଃଶେଷ
 ଭୁଲିଲି ମରଣ
 ରଚିବି ମୋ ରାସ ।
 'ଭଗବାନଘନସୃଷ୍ଟି' କରିବି ସିନା
 ଅନ୍ୟପକ୍ଷେ ନାହିଁ ଭଗବାନ, ପଦତ୍ୟାଗର ବିନା ।

ଚରମପଦ ଦେଲି ଭଗବାନ, ଚରମପଦ ଦେନ !
 ଆଗାମୀ ଚବିଶଦଶା ଭିତରେ
 ଆଗାମୀ କାଲିର ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତରେ
 ଯେବେ ନଗ୍ନଭବ ଗୋଲ୍ଲେକ-ସିଂହାସନ—
 ଶିରୁ ଅବୟବ ଛୁଇଁ କରିବ, କରିବ ମୋ ତରବାର,
 ତମର ଅଙ୍କ-ଶାୟିନୀ ଦଳର କର-କଙ୍କଣ
 ପଦାଦାତେ ଦେବ ରୁରି ।

ମହା-ମୁକ୍ତିର ଆଜି ତ ସୃଷ୍ଟି-ଦିନ
 ତେଣୁ ଭଗବାନ, ଖାଲି କରିଦିଅ ଗୋଲ୍ଲେକ-ସିଂହାସନ !

□ □ □

ଧର୍ମପଦ : ନିର୍ଭୁଲ ଠିକଣା

ମନୋଜ ଦାସ

(କୋଟାକର ଅବଲୁପ୍ତ ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ଦିରର ଶିଖର ସ୍ଥାପନ ଅନ୍ତେ ଧର୍ମପଦଙ୍କ ନିରୁଦ୍ଦେଶକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଯେଉଁ କମ୍ବୁଦନ୍ତୀ ପ୍ରଚଳିତ, ତାହା ଏକ ସାଧାରଣ ଜଳଜନାପ୍ତସ୍ବତ୍ବ କୈଫିୟତ ମାତ୍ର । ଧର୍ମପଦ ଏକ ବିଭୂତ । ସେଭଳି ସବୁସମ୍ବନ୍ଧର ଜନ୍ମ ଓ ବଳୟର ହେତୁ ଭିନ୍ନ ଦ୍ରବର ପ୍ରେରଣା ଦ୍ବାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ)

ଏତେବେଳେ ଆକାଶରେ ନକ୍ଷତ୍ରର ଦିବ୍ୟ ସମାବେଶ
ସାମୁଦ୍ରିକ ଦିଗନ୍ତରେ ତରଙ୍ଗିତ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଉଲ୍ଲାସ,
ଏବଂ କୁହେଳି-ମଗ୍ନ ଏ ନିର୍ଜନ ମନ୍ଦିର-ଶିଖର
ମୋଡ଼େ କିଆଁ କରେ ବାରମ୍ବାର—
ସଜ୍ଜନ-ଧ୍ୟାନସ୍ଥ,
ମୋ ସବୁ ଏକାଗ୍ର ଏବେ, ସୁଶ୍ରବତଃ ଯାହା ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ।
ଅନୁଭବ କରେ ମୋର ତନୁ ମନ ପ୍ରାଣ,
ଅନିବାରଣୀୟ ଏକ ଶବ୍ଦ ଆକର୍ଷଣ ।

କାହା ପାଇଁ କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୋର ଅଭିପ୍ରେତ ?
ଉତ୍ତର ଅଜ୍ଞାତ ।

ଚିହ୍ନି ମୁଁ ନ ଥିଲି ଯେବେ କିଏ ମୋର ତାତ
ଚିହ୍ନି ବାର ଆକର୍ଷଣ ଚିହ୍ନି ମୋର ଥିଲା ଉଦ୍‌ବେଗିତ,
ପାଠ କରି ସୃଷ୍ଟି ଭୁତ ଗୋଥ ପରେ ଗୋଥ
ସ୍ଥାପତ୍ୟ ଓ ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ବ ଅସରନ୍ତ,
ପାଲିଥିଲା ଯେତକି ବା ପିତୃ ପରିଚୟ
ତାହା ଥିଲା ଚିହ୍ନି ବାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ।

ତା'ପରେ ଭେଟିଛି ମୁଁ ଜଣେ ପରେ ଜଣେ
ଦୁରଗତ ପଥରୁଗଣେ,
ସମୁଦ୍ରତଟର ବାଉଁଶ, ବାଉଁଶ ତମକାର,
ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ଥାନମୁଖୀ ଅର୍ଦ୍ଧ ମନ୍ଦିରର,
ସେମାନେ ପରିସିଦ୍ଧ ଆବେଗ-ଝଙ୍କିତ,
ସେ ବାଉଁଶ କରୁଛି ମୋତେ ପୁଲକ-ସ୍ପନ୍ଦିତ ।

ଅଭିନବ ପ୍ରକଳ୍ପ ସେ, ଯହିଁ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ
ପାଷାଣରୁ ଅତିନି ଉଚ୍ଚଳ ଜୀବନ୍ତ,
ପୂର୍ବାଶାର ଦୁଃଖ ଯହିଁ ମନ୍ଦିର ଗର୍ଭରେ,
ଅପୂର୍ବ ଝଲକ ସୃଜେ ପ୍ରସ୍ତରେ ପ୍ରସ୍ତରେ,
ପ୍ରତ୍ୟହ ପ୍ରସ୍ତରେ ଯହିଁ ଉଦୟ-ଭସ୍ମର,
ନିଜ ପ୍ରତିବିମ୍ବେ ନିଜେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଅପାର,
ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଏକ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳ ମହାନ,
ଅସୀମକୁ ସସୀମର ନମ୍ର ଆବାହନ,
ଜୀବନର ଯାହୁ ଯେଉଁ ଦେଘାସ୍ୟ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ,
ଅମାପ, ଅପରିସୀମ ଉଦାମ ପ୍ରଚଣ୍ଡ,
ଅଜ୍ଞାତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ,
ନିପୁଣ୍ଡଣ କରଥାଏ ଯା'ର ଉଦୟାସ୍ତ,
ବହ୍ନିମାନ ଏକଚନ୍ଦ୍ର ଅତନ୍ତ୍ର ଦେବତା—
ଯାର ସ୍ପର୍ଶେ ବିଦୁରତ ତମସା, ଜଡ଼ତା,
ଏ ମାଟିରେ ତା' ପ୍ରତିଭୁ କରି ସଂସ୍ଥାପନ
ସ୍ୱର୍ଗ ସହ ପୃଥିବୀର ମାର୍ମିକ ବନ୍ଧନ
ଦୃଢ଼ କରିବା ହିଁ ଯେଉଁ କର୍ମର ପ୍ରେରଣା,
ତା' ପୁରୋଧା ପିତା ମୋର, ବିଶୁ ମହାରଣା ।

ଏକଦା ନିଶାଙ୍ଗେ ମୋତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଏକ ଦେଲ ତମକାର
ସୁଦୂର ସମୁଦ୍ରତଟେ ପିତା ମୋର ଚିନ୍ତାତ, ସନ୍ଦେହ,
ଯେ ପୁଣି ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କୁ ମିଳିଲ ସନ୍ଧାନ,

ବାରଣସ ଶୁଖି ଓ ପ୍ରପତକ ମୁଖର ଆସନ,
ସେ ପୁଅ ହେବ ତ ତାଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦାୟାଦ ?
ତାଙ୍କ ଅବଧାନ ବିନା ହେବ ବିଶାରଦ ?

ଏକଲବ୍ୟ ସମ ମୁହିଁ କରୁଥିଲି ପିତାଙ୍କୁ ବରଣ,
ଗୁରୁ ରୂପେ କରୁଥିଲି ପୋଥି ଅଧ୍ୟୟନ,
ଦେଖୁଥିଲି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ମୋ ଗ୍ରାମର ସୁରମ୍ୟ ମନ୍ଦିର
ଅନୁସରି ତତ୍ତ୍ୱବର୍ଣ୍ଣି ଗଢୁଥିଲି କେତେ ବାଲିଘର ।
ସେ ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ମୃତି ମୋତେ କଲୁ ଅତି ଅଥୟ, ବ୍ୟଥିତ
ଅତିଏବ କୋଣାର୍କର ଦ୍ୱାରଦେଶେ ହେଲି ଉପନୀତ ।

ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ବ୍ୟାପୀ ପ୍ରସ୍ତ ପରେ ପ୍ରସ୍ତ
ସେ ବିଶାଳ ମନ୍ଦିରର କଳେବର ଗଠନରେ ବ୍ୟସ୍ତ
ପିତା ମୋର ହେବାରେ ବିସ୍ମୃତ
ଶୀର୍ଷକ-ସ୍ଥାପନ ବିଦ୍ୟା, କିବା ଆଚମ୍ବିତ !

ଉପଲବ୍ଧ କଲି ମୁହିଁ, ମୋ ସ୍ୱପ୍ନର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ କାରଣ
ଏ ସଙ୍କଟେ ଦେବ-ଦୃଷ୍ଟି ମୋର ଅବଦାନ ।
ମୋ ପରିବେଶିତ ତତ୍ତ୍ୱେ ସମସ୍ୟାର ହେଲୁ ସମାଧାନ
ଆନନ୍ଦ ଉଲ୍ଲାସେ ଆଜି ମୁଖରିତ ମନ୍ଦିର ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ।

ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ବ୍ୟାପୀ ସାଧନାର ଅନ୍ତେ
ବାରଣସ ଶିଳ୍ପୀ ଯେବେ ନିମଜ୍ଜିତ ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତେ
ମୁଁ ଏକାକୀ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପୁର ଶିଖର ଆବେଶ
ନିଜକୁ ମୁଁ ଦେଇଛୁ ହଜାଇ
ଅନିବାରଣୀୟ ଏକ ଧ୍ୟାନ-ତନ୍ତ୍ରାବଶେ
ଏକାନ୍ତେ, ନିଃଶେଷେ ।

ମନେହୁଏ ଏ ସମୟ ତଥା ତା'ର ବିପୁଳ ପ୍ରଶାନ୍ତ
ମୋ ତନୁ ମନର ଏକ ପୂତ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ
ଏତେବେଳେ ମନେହୁଏ ଏ ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ
ମୋ ପ୍ରାଣର ନାନାବିଧ ଅଜସ୍ର ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳନ ।

ମନେହୁଏ ଏ ଆକାଶ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଅସୀମ
ମୋ'ର ଆତ୍ମ-ଚେତନାର ଭିନ୍ନ ଏକ ନାମ ।

ଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ି ରାତି ହୁଏ ଗଜ—
ସହସ୍ର କୁଟୀର ବ୍ୟାପୀ ନିମ୍ନଦେଶେ ସଭୁଏଁ ସୁଷ୍ପ୍ର ।
ପୂର୍ବାଶାରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସଙ୍କେତ
ସେ ଅବା ମୋହର ଆତ୍ମା, ମୋ' ସମ୍ମୁଖେ ଉଦୟ-ଉଦୟତ ।
ଏତେବେଳେ ମନେହୁଏ, ତାହା ସହ ହୋଇ ଏକାଭୂତ
ଏ ମନ୍ଦିର ଗର୍ଭଗୃହ ସଂଗୋପନେ ହେବ ଆବିର୍ଭୂତ ।
ମନ୍ଦିରକୁ ଘେରି

ନୃତ୍ୟରତ ଉତ୍ସବ ଏ ଅସଂଖ୍ୟ ଲହରୀ—

ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହିଲୋଲରେ କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣା
ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକେ ମୋର ଯାହା ନିର୍ଭୁଲ ଠିକଣା ।

ମୋର ପରିଚୟ ନୁହେଁ ଧର୍ମପଦ, ମହାରଣା-ସୁତ
ମୁଁ ଏକ ଓଁକାର ଧ୍ବନି, ଅଜାତ, ଅଶ୍ରୁତ ।



ଶିରୀଷା

ରମାକାନ୍ତ ରଥ

७१

କେହି ଛୁଇଁନାହୁଁ କାହାକୁ, ପଦେ ବି
କଥା କହିନାହୁଁ କେହି,
କିଏ ସେ ପରତେ ଯିବ ସେ ଏପରି
ସାରା ରାତି ଗଲା ପାହି ?

ଆଗରୁ ତମକୁ ପାହା ଜାଣିଥିଲି
ତମେ ଖାଲି ତାହା ବୁଝି,
ତମେ ଅଶରୀର ଅଥଚ ମୋ ପାଖ
ସବୁବେଳେ ରହିଥାଅ ।

କେତେ ରୂପେ ଦିଶୁଥାଅ,
ମୋ ଦାସାଦୁଦାସ କେବେ ତ କେବେ ମୋ
ସଂହାରକାରୀ ହୁଅ ।

ଚମେ ମାଳକଇଁ ରଙ୍ଗର ଛୁଷ
ମତ ତରି ଦେଇଯାଅ,
ବୁଝିଲ ବୋଲକୁ ମୁଁ ବୁଝେ ତମେହିଁ
ରକରେ ବୃଡ଼ିଥାଅ ।

ଆହା କରୁ କରୁ ହସି ହସି ତମେ
ମୋ ବାଟ ଆଗୁଳି ବସ,
ନ ରୁଣ୍ଡିବ ବୋଲି ଆଖି ଗୁଜି ଦେଲେ
ହୃଦୟ ଭିତରେ ଦିଶ ।

ନ ଶୁଣିବ ବୋଲି ସ୍ଵର
କାନ ରୁଦ୍ଧ ଦେଲେ ତମେ ଅଭିଳାଷ
ପାଳଟି ଅଥୟ କର ।

ରାତିରେ ତମକୁ ମୁଁ ଛୁଇଁଲି ନାହିଁ
କାଳେ ଛୁଇଁଦେବା ପରେ -
ତମେ ଯେଉଁ ପାଣି ଯେଉଁ ପବନ ମୁଁ
ମିଶିଯିବ ତା' ଭିତରେ,

କାଳେ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମ ତମକୁ ଲେଖିବା
କର୍ମଫଳ ସରିଯିବ,
କାଳେ ମୋ ଚେତନା ବାହାରେ ତମର
କେଉଁ ରୂପ ରହିଯିବ ।

ପ୍ରାଣ ଯାଉ, ପ୍ରାଣ ରହୁ,
ପାଇ ନ ପାଇବା ନ ପାଇ ପାଇବା
ଦୁଃଖ ସୁଖ ଲାଗିଥାଉ ।

□ □ □

ନିଜକୁ ସମୁଦ୍ର ମନେକରି

ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ଥୀ ମହାନ୍ତ

ମୁଁ ଗର୍ଭିତ୍ସ ଦିବାରସି ମୋ ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥତାର ନିଷ୍ଠୁଳ ଆନ୍ଦୋଳେ
ତରଙ୍ଗର ବାହୁ ତୋଳି, ମୁଁ କୁଟିତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତା'ର କୁଲି ରହିଯିବା ପାଇଁ
ରହି ଅବା ପାରୁଛି କେଉଁଠି ? ପୁନର୍ବାର ଆସୁଛି ଲେଉଟି
ଅତ୍ୟୁତ ମୁଁ ଆପଣାର ତରଙ୍ଗିତ ଅଶାନ୍ତ ଗର୍ଭକୁ ।

ସ୍ଥଳେ ମୋ ସ୍ଥିତି ନପାଇ ଲଜ୍ଜିଲ ମୁଁ ଶୁଣି ଆକାଶରେ
ଶାନ୍ତ ହେବି ଧର୍ମ ତା'ର ଅନୁସର, ପ୍ରଶାନ୍ତ ତା' ପ୍ରଶସ୍ତ ବୁକୁରେ
ଆଶ୍ରୟ ପାଇବି ଟିକେ, ଆକାଶ ବି ଦିଏ ନାହିଁ ଧର
ମୁଁ ରହିଛି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ରୁହିଁ ଅସମାପ୍ତ ସମା ହୃଦୟ ଜ୍ୱାଳା ।
ପୂର୍ବାଶାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଲ୍ଲି ପଶ୍ଚିମର ଦିଗନ୍ତରେ ହମେ ଅସ୍ତ ହୁଏ ।
ଜହ୍ନ ବି ଉଦୟ ହୋଇ ଅସ୍ତ ଯାଏ ସେମାନଙ୍କ କରର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ
ମୋ ବୁକୁରେ ଯେ କି ଦଟା, କିନ୍ତୁ ହାୟ ଛାୟିତ ତା' କାହିଁ ?
ଏ ସବୁ ଉଦୟ ଅସ୍ତ ମନେହୁଏ ମୋ ଗର୍ଭର, ଜାତ ହୋଇ

ଲୀନ ହୁଏ ପୁଣି ।

ଯା' ନୁହେଁ ନିଜର ତାକୁ ଅକାରଣ ଆପଣାର ମନେ କରିବାଟା
ଦୁଃଖର କାରଣ ସିନା, ସେମାନଙ୍କ ଯାତାୟାତ ଆପଣା ଲଜ୍ଜାରେ
ଅଥଚ ନିଜର ବୃଥା ଆରୋପରେ ଅକାରଣେ ଦୁଃଖର ବିସ୍ତୃତ,
ପ୍ରତିଟି ଭୁଣ୍ଡରେ ପୁଣି ସେ ତ ତା'ର, ସେ ଉକ୍ତିର ନିର୍ବିରୁଦ୍ଧରେ

ଅସମ୍ଭବ ଆତ୍ମା

ବିଷ ଓ ଅମୃତ ବେନି ଗର୍ଭେ ମୋର, ମାତ୍ର ମୋର ଏଇ

ଯେଉଁ ଉନ୍ମାଦ ଅବସ୍ଥା

ସେ ଲାଗି କେ ଦାୟୀ ? ଖୁବ୍ ଗରଳର ନିୟତ ଉଦ୍ଧାସେ
ମୁଁ ଅଶାନ୍ତ, ସୁରୁ୍ୟ ଚିତ୍ତ ଅମୃତର ସ୍ଥିତି ଥିବା ସନ୍ତୁ
ପ୍ରତିଦିନ କାହିଁ ତା'ର ? ଅମୟ ରହିଛି ସତ ମାତ୍ର ତା'ର

ବିକାଶ ତ ନାହିଁ ।

ସେ ବିକାଶ ଅଭାବେ ଓ ଗରଳରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ବିନା
ହାହାକାରୁ ମୁକ୍ତି କି ସମ୍ଭବ ? ସବୁକିଛି ଜାଣିବା ସନ୍ତୁ ବି
ପରିସୀମା ପାଏନ ମୁଁ, ମୋର ଏଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତାଣ୍ଡବ
ଅଜସ୍ର କଣ୍ଠର ପୁଣି ସମର୍ପନ କରତାଳି ବାରମ୍ବାର ଆତ୍ମର ଆତ୍ମର
ତାଣ୍ଡବେ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ, ଆନନ୍ଦ ବି ଦିଆଯାଇପାରେ,
ମାତ୍ର ଲାଭା କେତେ କ୍ଷଣ ? ଆପଣାର ଭିତର ନିଃସୂତ୍ରା
କ୍ଳାନ୍ତ ନେତ୍ରେ ଖୋଜି ଯେବେ ଆଶ୍ରା ଟିକି ବିଶ୍ରାମ ପାଇଁକି
କୋଟି କଣ୍ଠେ ନାହିଁ ବାଣୀ, ନୃତ୍ୟ କରୁ ବନ୍ଦ କରି ନାହିଁ ।
ତୁମର କ୍ଳାନ୍ତ ଓ ଦୁଃଖ କେ କାହିଁକି ବୁଝିବ ବା କୁହ ?
ସେମାନେ ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ ବିନା କେଶେ ନିୟତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।
ତୁମ ଦୁଃଖ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ସମୟ ବା କାହିଁ ?
ରହାକର ପାତ୍ର ଲାଗି ପରିବାର ଅକାରଣେ ଦାୟୀ ।
ତେଣୁ ତୁମେ ନିଜ କ୍ଳାନ୍ତ ନିଜେ ବୁଝି ନିଜ ଦୁଃଖ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର,
ଆପଣାର ନିଃସୂତ୍ରା ଆପଣାର ଭିତରେ ତୁଟାଅ,
କ୍ଳାନ୍ତ କର ପ୍ରସାରିଲେ ଧରିବ କେ ଶୂନ୍ୟହୀନ ଫେରିବା ହିଁ ସାର
ଆପଣାର ଆଶୀର୍ବାଦେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଆପଣା ଉଦ୍ଧାର ।

ଅଜସ୍ର ଏ ଲୀନ ଆହରଣ, ଉପଦେଶ ବିଚାରଣ ସନ୍ତୁ
ତାଣ୍ଡବ ମୋ ଅବ୍ୟାହତ, ତଥାପି ଏ ଆଶ୍ରା କେବେ ହରାଇ ତ ନାହିଁ ।
ଅଶାନ୍ତ ମୁଁ ଶାନ୍ତ ହେବି ଦିନେ, ଅତୀତ ମୋ ଯାଣିର ତଳେ
ସେ କାହାର ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଶତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘାପ ସମ ଜଳେ ।

କି ଯାଏ : ବଞ୍ଚେ ଅବା ମରେ

କମଳାକାନ୍ତ ଲେଙ୍କା

ମୋ ପୁଣ୍ୟର ତୁମେ ଅଂଶିଦାର ।
ମୋ ପାପର ମୁଁ ଅଧିକାରୀ ।
ମୁଁ ବଞ୍ଚେ ଅବା ମରେ, ମରେ ଅବା ବଞ୍ଚେ
କି ଯାଏ ତୁମର, ହେ ନିଶାନ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ୟାମ,
ବଂଶୀଧାରୀ ॥

ମୁଁ ମୋ ଦୁଃଖର ରାଜ୍ୟରେ ଏକଛତ୍ରପତି ।
ମୁଁ ମୋ ଖୋଜାଲେଡ଼ାର ସିପାଦ ବାମନ ।
ମୁଁ ମୋ ନିଜସ୍ବ ଶୋଭର ଅସ୍ତ୍ରାଗାରେ ଏକଲବ୍ୟ ।
ମୁଁ ମୋ ନିଜଠାରେ ବନ୍ଦୀ, ଏବଂ କୋଷମୁକ୍ତ ଅସି ।
ତୁମର କି ଯାଏ ? ସୋଲପରି ଭାସିଲେ, ତୁଳା ପରି ଉଡ଼ିଲେ,
ମନଖୋଲି କଥା ପଦେ ନକହିଲେ,
ବ୍ୟର୍ଥତାକୁ କୋଳେଇଲେ, ସଂଶୟକୁ ଚରଣିଲେ,
ଜଳିଲେ ବା ନିଭିଲେ, ରଡ଼ ନିଆଁ ଭିତରେ, ବାହାରେ
ତୁମର ବା କି ଯାଏ ? ?

ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ତ
ତୋ ହଟବଟର ବଜାର ଚମ୍ପାଫୁଲରେ ସୁରଭିତ ।
ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ତ
ତୋ ମିଠା ହୃଦର ଚଉପାଢ଼ୀ ମୟୂରପଂଖୀ ଶାଢ଼ିରେ
ଝଲଝଲ, ମୁଁ ଜାଣେ ତୋ ଭଲ
ଗାଢ଼ ଜଗୁଡ଼ି ତ ତୋ କରୁଣାର ବୁନିଆଦରେ
ଡିଲେ ହେଲେ ଉଷା ନାହିଁ ଯନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟୁତ୍ଥ !
ମୁଁ ଦୁଃଖରେ ଅଛି ତ ଅଛି, ମୁଁ ଶାନ୍ତରେ
ପଡ଼ିଛି ତ ପଡ଼ିଛି, ମୁଁ ଉନ୍ମାଦ ଚରଙ୍ଗ ଭଳି

ଦୋଳୁଛି ତ ଦୋଳୁଛି, ପବନୀ ସମ୍ରାଟ୍
 ଭଲ ନିଜ ସହ ନିଜେ ଲଢୁଛି ତ ଲଢୁଛି;
 ତୋର କି ଯାଏ ? ମନେ ନାହିଁ ନିଜେ ମଲ୍ଲୁ,
 ଓ ଅପାଣ୍ଡବା କଲୁ ତୋର ରାଜ୍ୟ ଏବଂ
 ସ୍ୱା' ପରେ —
 ତୋ ପାଇଁ ସକେଇବ କହ କେଉଁ
 ପ୍ରେମରୂପା; ରାଧାରଣୀ, କୁବୁଜା ବା ଗୋପନାୟା
 ହେ ନବୀନ-ସୁନ୍ଦର-ଶ୍ୟାମ
 ବର୍ଣ୍ଣାଧାରୀ ॥

ମୋ ଅର ମୁହାଣର ମୁଁ ଜଗୁଆଳ ।
 ମୋ ଟାଙ୍ଗର ଭୂଇଁର ମୁଁ କୃଷିଜୀବୀ ।
 ଅସହାୟତାର ନଥିଲ ରାଜ୍ୟର ମୁଁ ସାହୁକାର ।
 ହାତମାଂସ ଓ ରକତର ହୁଂକାର-ପଥର ଶ୍ରାନ୍ତି
 ଗଢ଼ୁଅଛି ଯତନ-ନଗର !

ମୁଁ କାନ୍ଦୁଛି, ହସୁଛି, ବକୁଛି ଯଥେଚ୍ଛା
 ମୋ ସ୍ୱପ୍ନକୁ, ରତ୍ନମଣି ଅନ୍ଧାରର ଔକ୍ଷଳକୁ
 ଓ ବଲ୍‌କୁଲ୍ ଜଣେ ବିରୁରଣୀକ ଫେରର ଭଳି
 ମୋ ଦୁଃଖରେ ମୁଁ ଅଛି । ମୋ ରସ୍ତାରେ ମୁଁ ଶୁଳିଛି,
 ଖୋଜୁଛି, ଲେଉଟୁଛି—ମୁକୁ ପବନ, ଖୋଲୁ ଆକାଶ,
 ରୁଦ୍ଧ ଆଲୁଅ ବା କାଦୁଅ ପଙ୍କଜ ମଧୁଗନ୍ଧା,
 ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍, ତୋର କି ଯାଏ ? ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ
 ମୁଁ ହେଲେ ପ୍ରତାରକ, ଭଣ୍ଡ, ସାଧୁ ଅବା ଶ୍ୱେର ।
 କହି ଦେ ମୋ ଛଡ଼ା କିଏ ଛନ୍ଦିପତି ?
 ଖାନ୍‌ନଗର ଜଗୁଆଳ, ହେ ନବୀନ-ସୁନ୍ଦର-ଶ୍ୟାମ,
 କପଟ-ନାଗର ॥

ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି

ବ୍ରଜନାଥ ରଥ

ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
ପ୍ରତିଟି ଗୋଳାର ଶବ୍ଦ ମୋ ଝରକାରେ;
ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
ପ୍ରତିଟି ବୋମାର ବିସ୍ଫୋରଣ—

ମୋ ଅଗଣାରେ;

ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
ପ୍ରତିଟି ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ରର ଆଘାତ—

ମୋ ହୃଦୟରେ ॥

ଶାନ୍ତର ମହନୀୟ ଭାଷା ବୁଝିଥିବା ମଣିଷଟି
ହଠାତ୍ ତଟସ୍ଥ ହୋଇଯାଏ
ଏବଂ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ
ନରଦାଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧର ଦାନବୀୟ ଭାଷା,
ଆଉ ସେତେବେଳେ
ଶାନ୍ତ-ସମାହିତ ଆତ୍ମା ମୋର
ଭୟାର୍ତ୍ତ ଅର୍ତ୍ତନାଦରେ ହୋଇଉଠେ କମ୍ପମାନ ॥

ଯୁଦ୍ଧ ଯେଉଁଠି ଲଗୁନା କାହିଁକି
ଇରକ ବା ଇରାନରେ
ପାଲେଷ୍ଟାଇନ ବା ଇସ୍ରାଏଲରେ
କୁଏଟ ବା ସାଉଦିଆରବରେ
ଜୋର୍ଡାନ ବା ସିରିଆରେ
କମ୍ବୋଡ଼ିଆ ପୃଥିବୀର

ଯେକୌଣସି କୋଣେ-ଅନୁକୋଣେ
ସବୁଠି କିନ୍ତୁ ଶୁଣାଯାଏ
ସେହି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ
ସେହି ଗୋଟିଏ ଧ୍ବନି
ଦୁଇଟି ମୃତ୍ୟୁର ଆଉ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଧ୍ବଂସର;
ଏବଂ ଶୁଣାଯାଏ—
ସେହି ଗୋଟିର ଉଦ୍ଧତ ଅଞ୍ଜନ
ଅନ୍ଧ ଅହମିକାର ॥

ମୁଁ ଜାଣେ
ଆଜି କାହାର ସେହି ସବନାଶା—
ଅନ୍ଧାର ଖିଆଳରେ
ଜଳିଯାଉଛି ‘ବାସର’ର ବନ୍ଦର,
ଟଳିଯାଉଛି ‘ବାଗ୍‌ଦାଦ’ର ପ୍ରାସାଦ
ଅଗ୍ନିଯାଉଛି ମରୁଦ୍‌ଧାନର ଖେଳର,
ଆଉ ଝରିଯାଉଛି—
ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନିଶ୍ଚହର ଅଶ୍ରୁ ।

ଏହା କ’ଣ
ସେହି ଅନ୍ଧ ଅହମିକାରେ ଛନ୍ଦା—
ଉନ୍ନତ ଶାସକର ?
ନା, ବନ୍ଧ୍ୟା ବିବେକରେ ବନ୍ଧା
ସେହି ସ୍ୱାର୍ଥୀର ବଣିକର ?
ମୁଁ ଜାଣେ—
କାହାର ସେହି ସବନାଶା ଝରିବ ଖିଆଳ
ତାକିଆଣିକୁ ଯୁଦ୍ଧ,
ଏବଂ ତାହା
ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କରେ ବୋଲି ତ
ଆଜି କଣ୍ଠରେ ମୋର
ପ୍ରତିବାଦର ଶବ୍ଦ ॥

ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
 ତା'ର ଆଗ୍ନେୟ ଉତ୍ତପ୍ତରେ ମଉଳିଯାଉଛି
 ମୋ ବଗିଚାର ଶିଶିରଭଜା ରଜମାଗରୀ;
 ଯୁଦ୍ଧର ନିଆଁ ଯେଉଁଠି ଜଳୁନା କାହିଁକି
 ତା'ର ଉତ୍ତପ୍ତ ତେଜରେ ଝାଉଁଳି ଯାଉଛି
 ମୋ ଆତ୍ମତୋଟାର ମିଠା ମିଠା କଅଁଳ ବଉଳ ॥
 ଯୁଦ୍ଧର ନିଆଁ ଯେଉଁଠି ଜଳୁନା କାହିଁକି
 ତା'ର ବସ-ନିଃଶ୍ଵାସରେ କୁହୁଳି ଯାଉଛି
 ମୋ ସବୁଜପତ୍ତୀର ମିଳ-ନିର୍ମଳ ପ୍ରଶାନ୍ତ-ଆକାଶ ॥

ମୁଁ ବୁଝିପାରେନା—
 କି ଭୁଲ କରିଛି ସେହି
 ମାତୃହର-ଅସହାୟ ଅବୋଧ ଶିଶୁଟି
 ଯିଏ ଏକାନ୍ତରେ ବସି ବସି
 ବକଳେ ଚିତ୍କାର କରେ
 ‘ବାଗ୍‌ଦାଦ’ର ଧ୍ୱଂସସ୍ତୂପ ତଳେ ।

ମୁଁ ବୁଝିପାରେନା—
 କି ଭୁଲ କରିଛି ସେହି
 ବସ୍ତାହର ବ୍ୟାକୁଳ-ଜନନୀ
 ଯିଏ, ‘ରାଆଦ’ର ରଜପଥେ
 ତାଳେ ଆଜି ଅବାରତ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ଅଶ୍ରୁ ।

ମୁଁ ବୁଝିପାରେନା—
 କି ଭୁଲ କରିଛି ସେହି
 ଅରୁଣ-ବର୍ଣ୍ଣା ତରୁଣୀ
 ପାହାର ତରୁଣ ପ୍ରେମିକ କରେ
 ଭରକର ଆକାଶରେ କରୁଣ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାନ;
 ଏବଂ ମୁଁ ପାରେନା ବୁଝି

କି ଭୁଲ କରୁଛୁ ସେହି
ନଭରୁଣ ସମୁଦ୍ର-ସାରସ
ପାରମ୍ୟ ସାରର ଜଳେ
ଆଜି ଯା'ର ତୈଳସିକ୍ତ ମୃତଦେହ ଶ୍ରେୟେ ॥

ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ଲଗୁନା କାହିଁକି
ମୋର ଉନ୍ନତ କପୋଳରେ
ତା'ର ଆଗ୍ନେୟ ହାତର ସ୍ପର୍ଶ
ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ଲଗୁନା କାହିଁକି
ମୋର ଆରକ୍ତ ଚରୁକରେ
ତା'ର ଆଶଙ୍କିତ ହସର ଦଂଶନ
ଯୁଦ୍ଧ ଯେଉଁଠି ଲଗୁନା କାହିଁକି
ମୋର ପ୍ରତିଟି ନିଃଶ୍ୱାସରେ
ତା'ର ବିଷ-ବାସ୍ତବ ରମ୍ଭନ ।

ତେଣୁ ମୋ ପାଖରେ
ଯୁଦ୍ଧର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅର୍ଥ :
ଦାନବାୟୁ ଉଲ୍ଲାସରେ—
ନିର୍ବିରୁର ହତ୍ୟା;
ଯୁଦ୍ଧର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପରିକ୍ଷା :
ଆତ୍ମବିକ ଉତ୍ସାହରେ
ନିର୍ବିକାର ଧ୍ୱଂସ;
ଏବଂ ଯୁଦ୍ଧର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସଂଜ୍ଞା :
ପାଶବିକ ପେଶିତଳେ
ମାନବିକତାର ନିର୍ମମ ନିଧନ ॥

ସେଇଥିପାଇଁ ତ
ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
ପ୍ରତିଟି କମାଣ୍ଡର ଉଦ୍ଧତ ଆବାଜ

ବାଜେ ଆସି—

ମୋର ପ୍ରତିଟି ସ୍ବାୟଂକୋଷରେ;
 ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
 ପ୍ରତିଟି ରକ୍ତର ଛୁଟି।

ଲଗେ ଆସି—

ମୋର ପ୍ରତିଟି ଅବସ୍ଥାରେ;
 ଯେଉଁଠି ଯୁଦ୍ଧ ହେଉନା କାହିଁକି
 ପ୍ରତିଟି ଆହତର ଆକୁଳ ଆର୍ତ୍ତନାଦ

ଶୁଣେ ଆସି—

ମୋର ନିରାଶ ହୃଦୟ-କନ୍ଦରେ ॥

□ □ □

ବିନ୍ଦୁ-ପ୍ରତିବିନ୍ଦୁ

ଶ୍ରୀନିବାସ ଉଦ୍‌ଗାତା

॥ ଉପଲବ୍ଧ ॥

ସତ୍ୟ କିଛି ନବୁଝି ଧାଇଁଛନ୍ତି
ସୁନାମାଂସ ପଛରେ ।
ହେଲେ
ସତ୍ୟ ଜଳନା କରୁଛନ୍ତି,
ଅଭିନୟ କରୁଛନ୍ତି
ଯେମିତି କି ବୁଝୁଛନ୍ତି ସବୁକିଛି ।

ସେଇଆ ହୋଇ ନଥିଲେ
କୃଷ୍ଣର ସବୁକଥା ବୁଝିଗଲା ପରି ବାହାନା କରି
ଅଥବା ବୁଝିଲା ଭଳି ହୋଇ
ଯୁଦ୍ଧ କରି...
ଅଭିମନ୍ୟୁର ମଲ୍ଲ ପରେ
ଜୟଦ୍ରଥ ପଛରେ କାହିଁକି ଧାଇଁଗଲା
ସବ୍ୟସାଚୀ !
ଆଉ
ଏ ଯାଏଁ ରତ୍ନପାଦୁକା ମୁଣ୍ଡରେ ଧରି
ଉଦ୍ଧବ ଘୁରୁଛି ।

॥ ସ୍ମରଣ ॥

ମୋ ଆଗରେ ଥିବା ଦର୍ପଣଟିରେ
ମୋରି ଛବି...

ଠିକ୍ ମୋ ନଜ ଭଳି ।
 ତମେ କେମିତି ବୁଝିବ ମୁଁ କ'ଣ ଶ୍ରବୁଛି !
 କେହି କାହାର କଥା ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ ।
 ଆପଣାର ମାପକାଠିରେ ସବୁ ଇଲକା ମାପିଦୁଏ
 ଅଗନାଗିନ୍ନ ବନସ୍ତ ଭଳି ମନ ଛଡ଼ା ।

ତମକଥା ତମେ ଜାଣିଲ ଭଳି—
 ମୁଁ ମୋତେ ଜାଣିଛି
 ପରିଚିତ ଅପରିଚିତ କଥାଟି
 ନିହାତି ଭିନ୍ନେ ।

॥ ତଥାପି ॥

କଥା ଧାଇଁଛୁର ବାୟା,
 ଉଠିପଡ଼ି ବେଦନ ହୋଇ —
 କୋଉଠି ପହଞ୍ଚିବୁ ଶେଷରେ ?
 ଯେତେ ମୁହଁ ଦେଖୁରୁ ନା,
 କେହି କାହାକୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ
 ଆଉ
 ଅପରିଚୟର ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ
 କୋଉଠି ବାୟାରେ
 ଉବୁଟୁବୁ ହୋଇ ଖୋଜୁଛୁର
 ପରିଚୟର ମୁକ୍ତାକୁ !

ମଳିମାରେ ହଜିଲ ହଜିଲ ସ୍ଵରଟି
 କୋଉ କଣ୍ଠର ଜାଣିବୁ କେମିତି...
 କେମିତି ଜାଣିବୁରେ
 ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ନିଭିନିଭି ଆସୁଥିବା
 କାନ୍ଦଣା,
 କୋଉ ମଣିଷର !

॥ ପରିପୁରକ ॥

ଆଲୁଅ ଟିକିଏ ହେଲୁବୋଲି ସିନା,

ଅନ୍ଧାର ଦୁରେଇ ଗଲ ।

ଠିକ୍ ଠିକ୍ ଜାଣିହେଲୁ ନାହିଁ

ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି

ନା

ଆଲୁଅକୁ ଘେରି ରହିଛି ଅନ୍ଧକାର ।

କିଏ କହିବ ଭାଇରେ

ସତଟା କେମିତି ଦେଖିବାକୁ

ଏଇନେ ତ

ମିଛକୁ ଜାଣିବା କାଠିକର !

□ □ □

ପାର୍ବର ସକାଳ

ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ ଦାସ

ରାତି ଶେଷର ଶୂନ୍ୟରେ ଦୋହଲୁମାନ
ଏ ଏକ ଭିନ୍ନ ସମୟ ମାତ୍ର ନୁହେଁ
ଏ ଏକ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ମଧ୍ୟ ॥

କାହାର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଳେବର ନାହିଁ
ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ମୁହଁ ଅନ୍ଧାରରେ ଅମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ
ସମସ୍ତେ ଉଛୁଣାର ସହିତ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି
ପରସ୍ପରର ମୌଳିକତାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ
କେବଳ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବଞ୍ଚାଶୁଖିମାନେ ଯାହା
ଅପସ୍ମୟମାନ ପ୍ରହେଳିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଛାୟାକୁ
ଆଉ କିଛିକ୍ଷଣ ଧରି ରଖିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ॥

ଏବେ ରହସ୍ୟ, ଆଶଂକା ଓ ଆତଙ୍କର ବେଳ
ଗଛମାନେ ମୁଖାପିରା ସନ୍ଧ୍ୟାସବାସୀଙ୍କ ଭଳି ସତର୍କ
ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଡେଣା ଝିପଟାଇ ଉଡ଼ିଯାଏ
ଦୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ ମରିଯାଇଥିବା ଲୋକର ଅନ୍ତମ ଚିତ୍କାର
ପାଦତଳର ତଳବାଟ ନିଜକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିନିଏ
ବଳାକ୍ରାର ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀର ବିବଶ ଦେହ ଭଳି
ଫୁଟପାଥର ଭିକାରୀର କରୁଣ ଆବେଦନକୁ ଆଖି
ଆମ୍ଭାକୁ ଛୁଇଁଯାଏ ଶେଷରତ୍ନର ହେମାଳ ପବନ ॥

ଆକାଶରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଞ୍ଚା ଲିଭିଯାଏ
ବେଞ୍ଚି ଉପରୁ ଉଠି ଝାଡ଼ୁଝୁଡ଼ି ହୋଇ
ଅନ୍ଧାର ଚାଲିଯାଏ ପାର୍ବର ସଦୃଶ ପାଟକ ଖୋଲି

କଅଁଳ ଖରର ଛନଛନ ସହର ସକାଳ
ଭିତରକୁ ପଶିଆସେ କବିରମିତର ହୋଇ ॥

ଏବେ ଆଉ କୌଣସି ଡର ଭୟ ନାହିଁ
ରୂରଗଛ ଠିଆହୁଏ ଦୁଃସାହସର ଭଙ୍ଗୀରେ
ଘାସପଡ଼ିଆ ଉପେଷାରେ ଆକାଶକୁ ଅନାଏ
ଫୁଲମାନେ ଆଗଭର ଦୁଃଖ, ଉପରେପଡ଼ି
ଅଚନ୍ଦ୍ରା ଲେକକ ସହିତ କଥା କହିବାକୁ ॥

□ □ □

ଚିନ୍ତାଟି ସନ୍ଦେହ

ବିଭୂଦତ୍ତ ମିଶ୍ର

୧

ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାଇଁ...

ଅଥଳ ଜୀବନ ସିନ୍ଧୁ ସଳିଳେ ଘୁସି
ଦେଖିଲି ବନ୍ଧୁ ଧୂସର ଧରଣ ଛବି
ଦେଖିଲି ଧରଣୀ ଆକାଶେ ଯାଇଛି ମିଶି
ଛୁପୁ ପଥେ ପଥେ ଚନ୍ଦ୍ର ତାରକା ରବି ।
ପାଇଲି ଜନକ ଜନନୀ ମମତା ଧାର
କୁସୁମ କୋମଳ ଅଧରୁ ମନ୍ଦର ମନ୍ଦ
ଏ ଜୀବନ ହେଲୁ ପଲକେ ପୁଲକିତ
ସହକାର ବନେ କୋଇଲି ଡାକିଲୁ କୁହୁ
ଘେଟିଲି ବେଦନା ଢାଳିଲି ନୟନୁଁ ଲୁହ
ସାଧନାର ପଥେ ସର୍ପୀରେ ଚାଲିଲି ପାଦ
ବଢ଼ିଲୁ ବଢ଼ାସି ଅଇଲୁ ପାଗଳ ଝଡ଼
ଦେଇଗଲୁ ଆଖି କାହୁଁ କେତେ ଅପବାଦ ।
ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭର ଏହି ଅନୁଭୂତି ଯେତେ
ରଖିଲି ସାଇତି ଲେଖିଲି କବିତା କେତେ ।

୨

ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ...

ଜୀବର କରଳ ଛୁପୁ ଏଇ ଦେହ ମନର ଆକାଶେ
ଯେ ଦିନ ଆସିବ ଘେର ମରଣର ମହାଙ୍ଗେ ବାଇ
ଯୋବନର ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ସୁଖ ଶିଶୁ ଗଉରବ ଗାନ
ମହାକାଳ ଲହରୀରେ ଯିବ ଯେବେ ଦମିଷ୍ଟେ ମିଳାଇ

ଏ ମାଳ କଜ୍ଜଳ କେନ୍ଦ୍ର ଶିଳପିବ ଧବଳ ବେଦନା
ଗଳିତ ଦଶନ, ନେତ୍ର ଜ୍ୟୋତିହୀନ, ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥଳ
ନଥିବ କମ୍ପନ ଅବା ଲେମ୍ବେ ଲେମ୍ବେ ମଧୁ ଶିହରଣ
ଉଦାମ ଉଦ୍ଭିତ ଏଇ ତନ୍ମୁ ହେବ ଶିଥିଳ ଶୀତଳ
ଆଜର ପ୍ରମତ୍ତ ବକ୍ରା ହରାଇବ ବାଗୀଚାର ତେଜ
ଏ ମୃଗ୍ୟ ଶୟର କବି ଲେଖନୀରୁ ଛନ୍ଦ ଯିବ ମର
ଆଶିରୁ ଲିଭିବ ସ୍ୱପ୍ନ ଉଡ଼ିଯିବ କଳ୍ପନାର ପକ୍ଷୀ
ପ୍ରୀତି ତଳ ତଳ ପ୍ରାଣ ପାଶୁ ଯେବେ ରସ ଯିବ ସର ।
ସେଦିନ ଆନନ୍ଦେ ଥର, ପ୍ରସାରିଣ ବେନି କର ମୋର
କହିବ— “ସ୍ବାଗତ, ପ୍ରିୟ, ଏ ଜୀବନ ଅନ୍ତମ ଦୋଷର ।”

୩

ନର୍କ ପାଇଁ...

ହେ ଧାର୍ମିକ ! ହେ ପଣ୍ଡିତ : ଯେତେ ମାତ୍ର ବାଗୀଶର ଦଳ
କେତେ ଦୂରେ ନର୍କ ତୁମ, କେତେ ଦୂରେ କେତେ ଦୂରେ ଆଉ
ସ୍ୱର୍ଗ ତ ମୋ ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ମୁଁ ଭୁଲିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଧ୍ରୁବତାର
ସ୍ୱର୍ଗେ ମୋର ଲେଉଟ ନାହିଁ ନର୍କରେକେ ଆନ ଟିକେ ଆଉ ।
ପୁରାଣ ଲେଖିଲ ତୁମେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲ ପ୍ରଭୁର ବି କଲ
ଧର୍ମ ନାମେ, ମାତ୍ର ନାମେ, ସଂସ୍କୃତି ଓ ସମାଜର ପାଇଁ
ତୁମେ ସବୁ ସ୍ୱର୍ଗ ନେଲ, ଆମ ଭ୍ରଷ୍ଟତା ନର୍କବାସ ଯଦି
ସେଇ ସ୍ଥାନ ବରଣୀୟ, ସେଥିଲଗି ଦୁଃଖ ତଳେ ନାହିଁ !
ସ୍ୱର୍ଗେ ଖାଲି ତୁମଭଳି ମାତ୍ର ଗୁପ୍ତ ଧର୍ମ ଧୂଳି ଦଳ
ସେଠି ତ ନଥିବ ପ୍ରାଣ, ଛଳଛଳ ଉଦାମ ଚଞ୍ଚଳ
ପ୍ରେମ ପାଇଁ ପ୍ରିୟା ପାଇଁ ବରଲେ ଯେ ଉଗ୍ର ଅଭିଶାପ
ଜୀବନର ଜୟ ଗାଇ, ପିଇଲେ ଯେ ପାପର ଗରଳ ।
ନର୍କେ ଯଦି ପ୍ରେମ ଅଛି, ପାପ ଅଛି, ଅଛି ଅପବାଦ
ସେଇ ନର୍କ ଲେଡ଼େ କବି, ସେଇ ତା’ର ପରମ ଆସ୍ବାଦ ।

ଭୁବନା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗୀତ

ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର

ଅନେକ ବର୍ଷ ଚାହିଁଛି ମଥୁରାର ରାଜଦାଣ୍ଡେ
ନିର୍ମିତ ନିର୍ମିତ ଏଇ ମାରବ ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶେ
କାତ ଆଖି ଡୋଳା ନେଇ
ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଜାଡ଼ର ଦାଉରେ
ଧୂସର ହେମନ୍ତ ଆଉ
ଚଇନ୍ଦର ଝରପସ କରୁଣ ରାଗିଣୀ
ଆକାଶର ପାଣିଚିଆ
ଶୁଖିଲା, କାଉଁଡ଼ା ମୁହଁ
ଧୂଳିର ସମୁଦ୍ର ତଳୁ ବସନ୍ତର ବକୁଳର ଗନ୍ଧେ
ଜରାଗସ୍ତ ସୀମିତ ଏ ମନର ଝରକା ଫାଙ୍କେ
ଅସରନ୍ତି ସମୟର ଆବର୍ତ୍ତନେ
ଗଣି ଗଣି ବର୍ଷ, ମାସ, ଦିନ, ଦଣ୍ଡ, ପଳ
ନିଦାଘର ରୌଦ୍ର ଡେଇଁ ଗୁରୁଗମ୍ଭୀର ନିନାଦେ
ମନର ଦଗନ୍ତ କେବେ ଉଦେ ହେବ ବଉଦ ସଜଳ ॥

ଅନେକ ଧନ-ଦରବ,
କଂସରାଜା ଚନ୍ଦନେ ସନ୍ତୋଷ ହୋଇ,
ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଦାନ ଦେଲା ଜନଗୋଷ୍ଠି ଦେଶ;
ବେନି କାଶେ ପେଡ଼ି ଧରି ମଥୁରାର ରାଜପଥେ ଯାଏ ଚଳି
ସୁଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନ ନିଜ ନେଇ ଭେଟେ ମୁଁ ଯେ କଂସର ଗୁମ୍ଫାରେ
ପ୍ରଜା ପାଟକ ମୁଁ, କରେ ରାଜା ଦେହେ ସସ୍ତ୍ର ଗନ୍ଧ ଲୁଗି
ଆଜନମ୍ଭ ଅଭିଆଡ଼ୀ, ସ୍ଵାମୀ ନାହିଁ ଶୂନ୍ୟ ମୋର କୋଳ
ଶୂନ୍ୟ ମୋର ହୃଦ-ସରେ ଉର୍ମି ନାହିଁ

ନାହିଁ ନାହିଁ ପବନ-ହଞ୍ଜାଳ
 (ଏ ଅଶୋକ ରୂପ ଦେଖି କେହି ମୋତେ ନୋହିଲେକ ବସ)
 ଅସାର ଜୀବନ ମୋର ମରୁପଥ ପାଦଚନ୍ଦ୍ର
 କଂସର ମୁଁ ଏକାନ୍ତ ନିଯୋଗୀ ।

ମୋହପାଇଁ ଗନ୍ଧ ନାହିଁ ଗନ୍ଧ ନାହିଁ
 ବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ, ସ୍ଵରଶିଖା ନାହିଁ
 ସବୁ ସେହି ରଙ୍ଗହୀନ, ବର୍ଣ୍ଣହୀନ, ଗନ୍ଧହୀନ, ସ୍ଵରହୀନ
 ଧୂସର ଓ ନିରବତା ଗୁରୁ ।

ଦିନ ଦିନ, ମାସ ମାସ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ, ମନ୍ଦୁର ମନ୍ଦୁର ଧର
 ମୁଁ ଖାଲି ସେଇଛୁ ଦୁଷ୍ଟ ଅସୁରକୁ ଛଡ଼ିବା ନିଯୋଗେ
 ତେଣୁ ମୋ ଦେହ, ମୋ ମନ ଆତ୍ମାର ନିଦାଘ ଜ୍ଵାଳା
 ଧୂ ଧୂ ଆଶାହୀନ ଶୂନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତରେ
 ଦାସର ଲହରୀ ନାହିଁ, ବଉଳର ଗୁରୁ ଟିକେ ନାହିଁ
 ପୁତ୍ରଗନ୍ଧମୟ ଏଇ ମଥୁରା ନରକରେ
 ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ତାପ ଜ୍ଵେଳ ଅନୁଭବେ ।

ଏ ମୋହର ବ୍ୟର୍ଥତାରେ ବ୍ୟାକୁଳତା ସାର ସୃଷ୍ଟି
 ଆଲୋଡ଼ିତ ସସାଗର ଧର
 ମଥୁରାରେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ, ଅନେକ ମୃତ ହୃଦୟ
 ତନି ବାଜି କୁଜା ମନ
 ଅଶ୍ରୁଳ ଦେହ ଓ ପ୍ରାଣ
 ଅଭିଶପ୍ତ ନଗ୍ନଲକ୍ଷେ
 ତନ୍ମନରେ ଅଭିଳିପ୍ତ ସତେ ଅବା ମୃତ ଦେହ, ମୃତ ପ୍ରାଣ
 ମୃତ୍ୟୁର ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶ ସକଳ ବିଶେଷ ।

ଅଶ୍ରୁରେ, ରକ୍ତକଣାରେ, ସ୍ନାୟୁ ଓ ନାଡ଼ୀରେ
 ବ୍ୟର୍ଥତାର ବେଶୁ ଖାଲି କୁହରୁ ଅନାହତ
 ମୋର କୋଟି ଜନମର, କୋଟି ଅର୍ବୁଦ ସ୍ଵପ୍ନର
 ସକଳ ଆହତ ପ୍ରାଣ, ଭଗ୍ନ ଓ ବିକଳ ସ୍ଵପ୍ନ

ବିଳମ୍ବିତ ବସନ୍ତର ବଡ଼ମ୍ବିତ ସମାବେଶେ
 ବିଷାୟିତ ଅଭିଳେଖ ତନ୍ମୁ ଓ ମନରେ
 ଆଶା ଓ ଆକାଞ୍ଚିତ ସ୍ୱପ୍ନ ଧାଡ଼ିମାର ମରିଛନ୍ତି
 ପୁଅ, ନାତି, ଅଣନାତି, ପଣନାତି କୋଟି ଜନମରେ ।

ହସାବ ନିକାଶ ଆଜି—

ସବୁ ସେଇ ମୃତମେଘ
 ମୃତଧୂଳି, ମୃତବତ୍ସା ଏଇ ଧରଣୀର !
 ଥୋକାଏ ଚନ୍ଦନ ତୁଲ, ଭବଗ୍ରାସ୍ତ୍ରୀ
 ମାଗିଲୁ ଯା ମତେ !
 ଚନ୍ଦନ ପ୍ରାପତ ଯାକୁ ଚନ୍ଦନ ଫେରିଲା ଆଜି
 ସେଇ ମୂଳ ପ୍ରଥମକୁ
 ଚନ୍ଦନ ଦୁଇଭାଇଙ୍କି ହେ ରଂକୁଣୀ ଅପ୍ରାପତ ସତେ !
 ଆଜି ସତେ ମଳିନ ଏ ପୋଡ଼ାଜଳା
 ଅପରହ୍ଣା ପ୍ରାନ୍ତରରେ
 ଶ୍ୟାମଘନ ବଉଳର ପ୍ରାଣକୁଆଁ ଛୁଇଁ
 ହାଟୁଆରି କୁଳେ ଜାତ ଆଜନ୍ମ କୁବୁଜା
 ମୋର ମନ ଯାଏ କଦମ୍ବ କୁସୁମ ସମ
 ଉଲ୍ଲସିତ, ମୁକୁଳିତ ହୋଇ ।

ଶୁଣାନର ମଲହାଡ଼େ ସଙ୍ଗୀତର ଶିହରଣ
 କାଉଁରୀ ପରଶେ ତୋର ଉତ୍ସାହ ଜଗ
 ଭଙ୍ଗା ସ୍ୱପ୍ନ ଗଡ଼ା ହେଲା
 ଚରା, ଫଟା, ତାଳିପକା ମନ ଆଜି ଦରହ୍ ହେଲା
 ବଉଳ ବିଜୁଳି ଫୁଲେ, ବର୍ଷାଝରେ
 ନବଜନ୍ମ ସଂସାରର ଧରା ।

କପାଳେ ତୋ ଚନ୍ଦନର ଠିଆଗତା ଲେଖିଲି ମୁଁ
 ଧୂସର ଆକାଶେ ଛୁଟି ଘନମାଳ ଗଭୀରତା
 ହୃଦୟେଶେ ଅପାର ମୁକୁତା,
 ହୃଳହୃଳି ନାଦେ ଭରି ମଥୁରାର ରଜଦାଣ୍ଡ

ଚନ୍ଦନ ଲେପିଲି ତୋର ନାଭିରୁ ଶିରସି
 ଡଳେ ପାଦରୂପି ମୋର ଚିରୁକ ଦେଲୁ ତୁ ଟେକି
 ଉଜ୍ଜୀବିତ ଆଶା, ସ୍ବପ୍ନ ମାଂସ ଆଉ ପ୍ରାଣେ ସରସୀ ।

ହେ ପରମ ଆଦମ୍ବର
 ଆଜି ତେଣୁ ମୁକ୍ତି ମାଗେ
 ଅଭିଶପ୍ତ ମଥୁରର ବନ୍ଦୀ ନଗ୍ରାଲକ
 ତୋ ଚରଣ ରେଣୁ ସ୍ପର୍ଶେ
 ଝରିଯାଉ ଜୀବନର ଅସାର ନିର୍ମୋକ
 ଶେଷ ହେଉ ଧୂସରର, ମୃତ୍ୟୁ ଆଉ ବିଭୀଷଣ କାଳର
 ଅଂତ ହେଉ ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ କୁହ୍ନିତର ବଜ୍ର-ପୂଜା
 ଶୁଖିଲା ଆକାଶେ ଜାଗୁ ମେଘମାଳା, ହାଂଡ଼କଳା ଘୁମର ଘୁମର ।

ଏ କୁକୁମ-ଲିପା ସ୍ନାନ, ଝୀନବାସ, କଂକଣ କେୟୁର,
 ହୃଦୟେ ଯେତେ ଚଂଦନ,
 କଂଠେ ହାର, ତାଂବୁଳରେ ସୁରଂଗ ଅଧର
 ଏ ସୁଗଂଧ ଧୂପଘଣ୍ଟ, ନଇବେଦ୍ୟ ମୁକୁତା ଓ ପ୍ରବାଳ ଖଂଜଡ଼ି
 ଏ ରତ୍ନ-ପାଦୁକା ଆଉ ସୁନାପିତା, ଚଂଦ୍ରାତପ
 ତୋର ଲାଗି ନିମେଷକୁ ଯୁଗପ୍ରାୟ ମଣି;
 ସବୁ ହେ ମୂଳ ପ୍ରଥମ
 ହେ ଅନାଦି ଶ୍ୟାମଦନ !

ଆଜି ତୋ'ର ପାଇଁ
 ଦେହ, ମନ, ହୃଦୟ ଓ ଆତ୍ମାର ନିଦାସ ଶେଷେ
 ରୌଦ୍ର-ଜାଳ ନିର୍ପୀଡ଼ିତ ସମୟର ପଥଶେଷେ
 ସୀମିତ, ଅପୂର୍ଣ୍ଣ, ରୁଗ୍ଣ କୁବ୍ଜ ପ୍ରାଣ ମରୁତଶେଷେ
 ସ୍ବପ୍ନ-କ୍ଷମା କୁକୁଜା ଯେ
 ଦେହ, ମନ, ହୃଦୟ ମଂଡ଼ାଇ
 ବସିଅଛି ପଥ ତୋ'ର ରୁହିଁ ॥

ପଦ୍ମ

ସୌରୀନ୍ଦ୍ର ବାରିକ

ତୋତେ ପାଇଲେ
କୋଟିନିଧି ମିଳେରେ ପଦ୍ମ
ସ୍ବପ୍ନର ପଦ୍ମତୋଳା ତୁ
ମୃତ୍ୟୁର ପଦ୍ମାବତୀ !

ଆଶି ପଦ୍ମ, ମୃଗ ପଦ୍ମ
ହାତ, ପାଦ, ଛୁଇଁ, ନାଭି
ସବୁ ପଦ୍ମ, ଖାଲି ପଦ୍ମ
ଆକାଶ ସାଗର ପଦ୍ମ
ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ତାରା, ପଦ୍ମ
ପଦ୍ମବନେ ମୋର କିଏ ଉଭୟ ହୁଏ
ରକ୍ତରେ ମୋ' ଶ୍ବାସପ୍ରଶ୍ବାସରେ
କିଏ ଖାଲି ପଦ୍ମ ଉଦ୍‌ଘିଷ୍ଟ !
ପଦ୍ମମୟ ଅଳିଏ ଅମୃତ ପର
ପଦ୍ମ-ଆଲିଙ୍ଗନେ କା'ର
ଦଳିତ ମନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ !

ଯୋଜନ ଅନ୍ଧାର ଟପି
ସାତ ତାଳ ପଙ୍କ ଟପି
କିଏ ସେହି ଅଜଣା ସୂର୍ଯ୍ୟ
କିଏ ସେହି ଅଜଣା ଅନନ୍ଦ
କା'ର ନାଭି ପଦ୍ମ ମୁଁ
କାହାର ଆଶାୟୀ !



ଅଭୟ ଭୟ

ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ

ମୋ ହାତର
ପୁରୁଣା ଘଡ଼ିଟି
'ଟିକ୍ ଟିକ୍' ଶୁଲିଚି
ହୁଏତ
ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ।
ମୋ ମୁହଁର
କୁଞ୍ଚିତ ରେଖାଟି
କିନ୍ତୁ ପରି
ବଙ୍କେଇ ଯାଉଛି
ହୁଏତ
କାହାକୁ ଭେଟିବ ।
ଏତେ ହଜା
ଏତେ ଖୋଜା
ପବନ ବହିଲେ
ଏତେ କ୍ଳାନ୍ତ
ଏତେ ଶ୍ରାନ୍ତ
ଜହ୍ନଟେ ଉଠିଲେ ।
ମୁଁ କହେ
ଫୁଲକୁ
ତୁ ଫୁଟନା ।
ମୁଁ ଡାକେ
ଜହ୍ନକୁ
ତୁ ଉଠନା ।

ଫୁଲ ମନକୁ
 ଉଠେଇ ଦିଏ
 ଜହ୍ନ ଦେହକୁ
 ସଜେଇ ଦିଏ
 ହୃଦୟ
 ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ ।

ମୟୂରାନରେ
 ଚଢ଼ିଲେ
 ସବୁ ଦିଗେ
 ତଳାତଳ
 ଅନନ୍ତ ପାତାଳ ।

ନିଅରିତ
 ଶିଖର
 ଶାଦ୍‌ବଳିତ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଭୂଇଁ
 ଏକାନ୍ତ ଅସ୍ଥିର ।

କନକନିଆ
 ମୃଗ ମୁଁ ବା
 ରହିଥାଏ
 ସେହି ବାଟ ଚାହିଁ ।

ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧ
 ଶବ୍ଦ ଯେତେ
 ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ
 ନେତ୍ର ପରି
 ଯଦି ଆମ ପାଇଁ ।

ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରାର୍ଥନା

ଦୀପକ ମିଶ୍ର

ତୁମର ବିଭୂତି
ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ
ଯେହେତୁ ତାହା ମୋତେ ବିକ୍ରତ କରେ ।

ତୁମର ଶକ୍ତି
ଗୃହେଁ ନାହିଁ
ଯେହେତୁ ତାହା ମୋତେ ଅନ୍ଧ କରେ ।

ତୁମର ପ୍ରେମ
ଆଉ ନୁହେଁ
ଯେହେତୁ ତାହା ମୋତେ ବିକଳାଙ୍ଗ କରେ ।

ତୁମର ଜ୍ୟୋତି
ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ
ଯେହେତୁ ତାହା ମୋତେ ଦହନ କରେ ।

ତୁମର ଅସ୍ତ୍ର
କରୁଛି ବିବସ୍ତ୍ର
ଯେହେତୁ ମୁଁ ତପସ୍ୟା ଚାହେନି ।
ତୁମର ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପଥେ ନିଜକୁ ମୁଁ ମିଳାଇ ଦେବନି ।

ତୁମର ଅଭିମାନ, ଅହଂକାର ଓ କୃପାଦୃଷ୍ଟି
କିଛି କିଛି ଚାହେଁନି ଜୀବନର ଏ ବିଷାକ୍ତ ଗର୍ଭରେ,
ଯେହେତୁ ତାହାର ଅର୍ଥ କିଛି ନାହିଁ ଜୀବନ ସର୍ତ୍ତରେ ।
ମୁଁ ଚାହେଁ ତୁମକୁ...କେବଳ ତୁମକୁ
ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ତୁମର ଏ କୋଟିକମ ବିଶ୍ୱ ଭୁବନକୁ ।

ଏ ନୁହେଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କି ଅଭିଯୋଗ
 ନୁହେଁ ଏହା ଯୁକ୍ତି କି ବିଦ୍ରୋହ;
 ମୁଁ ରୁହେଁ ତୁମକୁ...ତୁମକୁ କେବଳ
 ସେଥିପାଇଁ ଯାଉପଛେ ଏ ଜନ୍ମର ଯେତେ ସବୁ ବେଳ ।

ମୁଁ ବୁଝେନି
 ଇଡ଼ା, ପିଆଁଳା, ସୁଖୁମ୍ନା କି କୁନ୍ତଳ-ରେଚକ
 ମୁଁ ଜାଣେନି ତପସ୍ୟାର କୌଣସି ଅକ୍ଷର
 ଯେହେତୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଜାଣେ ଏବଂ ତୁମ ଜୌଲସ ସୃଷ୍ଟିର
 ଦିନବେଳେ ମୁଁ ଅଟଇ ବିଦେଶୀ ପିଙ୍ଗଳା, ଅନ୍ଧାରରେ
 ଲାଞ୍ଛୁଡ଼ ପେଟକ !

ମୋତେ ରଖ ବା ନରଖ
 ନଦୀଅ ପଛକେ ତୁମ ବିଚାରର ଦ୍ଵି ଖାୟ ଡାରିଖ,
 ମୁଁ ତୁମକୁ ରୁହେଁ...ତୁମକୁ କେବଳ
 ତୁମେ ହିଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ମୋର...ତୁମେ ହିଁ ସକାଳ !!

□ □ □

ଅପଯଶ

ବଂଶୀଧର ଝଡ଼ଙ୍ଗୀ

ମୋର ସମସ୍ତ ଅପଯଶମାନଙ୍କୁ
ତୁମ ହାତରେ ଟେକ ଦେଇଥିଲି
ହେ କୃଷ୍ଣ କୈବର୍ତ୍ତ !
କେବଳ ମୋର ଦଶଗୋଟି ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ପାଇଁ ॥

ହେ କୃଷ୍ଣ କୈବର୍ତ୍ତ !
ପ୍ରଥମ ଇଚ୍ଛାଟି ମୋର ଅହଙ୍କାର
ଦ୍ଵିତୀୟଟି ଦୃଶ୍ୟ
ତୃତୀୟରେ ଦେଖ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥେ ଛଳନା
ପଞ୍ଚମରେ ଔଦାସୀନ୍ୟ, ଷଷ୍ଠେ ଅପଶ୍ୟାତ
ସପ୍ତମରେ ଭୟ
ଅଷ୍ଟମରେ ଗର୍ଭପାତ, ନବମରେ ମିଥ୍ୟା
ଦଶମ ଇଚ୍ଛାଟି ମୋର ଶ୍ରେୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ॥

ତରବର ହ'ନା ରେ'
ନଈ
କୂଳ ଖାଇଲୁଣି
ବରଗଛର ଠାକୁରଣୀ ଦେହରୁ
ରୁଆ ସିନ୍ଦୂର ଧୋଇଗଲୁଣି
ତୋର ଛୁଣ୍ଡା ଝାମ୍ପି ଖଣ୍ଡକ
ମୋର ଅପଯଶମାନଙ୍କର ବର୍ଷା
ସମ୍ଭାଳିବ ତ !

ହେ କୈବର୍ତ୍ତ !
 ତୋ ଖାଲେଇର ଗୁମ୍ଫାରେ
 ମୋର କେତେ ଅପରାଧମାନଙ୍କର
 ଶିଳାଲେଖକୁ ଲୁଚେଇ ରଖିବୁ ତୁ !

ନଈର ଶାନ୍ତ ଅସିଧାରରେ
 କିଏ ତୁମେ ଠିଆ ହେଇଛ ନାଉଁରିଆ
 କୃଷ୍ଣ କୈବର୍ତ୍ତ କି ?
 ‘ବଡ଼ କଠିଣ ସେ ପ୍ରୀତି ପାଳିବା
 ଶାନ୍ତ ଅସିଧାରେ ପଥ ଚାଲିବା ।’

□ □ □

ଅନ୍ଧ ମହୁମାଛ

ସୌରାଷ୍ୟ କୁମାର ମିଶ୍ର

୧

ପାକା ଧୂ ଧୂ କ୍ଷେତର ଦାଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ଏକେଲ
ଶୁଣେ ପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଯାଏ ଡେଣା ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ କର
ପବନର ଅକୁଣ୍ଠିତ ରୁମା ଭିତରକୁ
କେନ୍ଦ୍ର କୁଆଡ଼େ ନାହାନ୍ତି, ଜାଣିପାରେ
ବେଗା, କୋଦାଳଧର ବଞ୍ଚେ ମଣିଷ
ପଛେ ପଛେ ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲା ଓ ବଡ଼ଟିର ହାତରେ ଛଟପଟ କଙ୍କ ।
ଏଇ ଏକାନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା
ଜୀବନର ପ୍ରଥମ କଶୋର ପ୍ରେମିକଠାରୁ ବ ବେଶୀ ପରସ ।

୨

ମରୁଭୂମି ଓ ସିପାସ୍ତାଙ୍କ କୁଣ୍ଠିତ ଆଦେଶରେ, ମୁଁ ଜାଣେ
ପାଣି ଖୋଜି ଯିବାକୁ ହୁଏ,
ଲଲ୍ ମାଙ୍କଡ଼ସାର ଅତ୍ୟୁଚ୍ଛ ଜାଲ ଭିତରକୁ
ନିରାହ ପୋକଟିକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହୁଏ,
ମାତାଲ, ମୃତଦାର ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କର କାନ୍ଦୁର ସାନ ହିଅଟିକ
ସ୍ତ୍ରୀର ହାତକୁ ଟେକିଦେବାକୁ ହୁଏ,
ଶୁଖିଲା ସାଇକେଲ୍‌ର କେକଟର ଶବ୍ଦରେ
ବୁଝିଯିବାକୁ ହୁଏ ବୁଢ଼ା ପିଅନକୁ
ଭଣଜାର ଆତ୍ମହତ୍ୟାର ନିଶ୍ଚିତ କାରଣ ।
ସ୍ତ୍ରୀ'କୁ ଧରୁ, ତାକୁ ଗୁଡ଼, ତାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଅ କେନାଲ୍ ପାଣିକ
ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛୁଅ, ତାକୁ ଦେଖ,

ବୋକା ଇନ୍ଦ୍ରସୁମାନଙ୍କୁ ପରେଡ଼ରେ ଠିଆକରି କମାଣ୍ଡୁ ଦିଅ
 ଜାଗୁଡ଼ି ଧରି ରଖ ଏ ପୃଥିବୀକୁ
 ସିଂହଦ୍ବାରଠୁ ଅଗଣାର ଶିମଲଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯା' ବସୁନ୍ତ ।

୩

କିଛି ଖସିଯାଇ ପାରେନା ହାତମୁଠାରୁ
 କେହି ଖସିଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ବାଦବନ୍ଦୀ ଖେଳରୁ
 ଭୁଲ୍ ଆଉ ଠିକ୍ ଆଉ ଠିକ୍ ଆଉ ଭୁଲ୍
 ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର, ପଶ୍ୟା ଓ ନିସ୍ତାରର
 ଜମିଲ ଖେଳ ଭିତରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆପେ ଆପେ
 ଜଉଦର ଜଳୁଥାଏ, ପିଲ କାନ୍ଦୁଥାଏ,
 ପାଗଳ ବୁଢ଼ାବାପା ଉଠୁଥାନ୍ତି, ଶୋଉଥାନ୍ତି, ଉଠୁଥାନ୍ତି
 ଅଶ୍ଳୀଳ ଚକ୍ରାବରର ଘଣ୍ଟି କୁହୁଡ଼ିରେ
 ବୋଉ ବୁଢ଼ୀ ହେଉଥାଏ, ଲୁଗା କାନରେ ଲୁହ ପୋଛୁଥାଏ ।
 କେହି ଖସିଯାଇ ପାରେନା, ନା ଫୁଲ ନା ଭ୍ରମର
 ନା ରେଫସ ନା ଖେଳୁଆଡ଼
 ନା ମୃତ୍ୟୁ, ନା ଜୀବନ
 ସବୁ କେବଳ ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତି
 କୌଣସି ବିବିଧ ଉପନ୍ୟାସର ସତାବନ ପୃଷ୍ଠାରେ
 ଲଖି ରହି ଯାଇଥିବା ଅଗୁନକ ପାଉଁଶ ଟିକକୁ
 ଯା'ର ନା ସ୍ମୃତି
 ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସତ୍ୟ ପହିଲୁଥାଏ ପବନରେ ।

୪

ସେ ନାଶ ମତେ ଭଲପାଏ ଭଲପାଏ
 ମୋ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ଆଲସ୍ୟକୁ, ମୋର
 ପ୍ରବଳ ପରହମୀ ଅନିଷ୍ଟିତତାକୁ,
 ସେ ଲୋକ ପସନ୍ଦ କରେ ମୋ ପେଷାଦାଶ୍ ନାଚକୁ ଓ
 ଅକମ୍ପାଦ୍ ମୋ ମୁହଁରୁ ମୁଖା ଟେକି ଦେଇ କହେ, ଓଃ ! ଭୁମେ ?

ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲୁ ନା ଗଲବର୍ଷ ଉତ୍ସବମ୍ବରରେ
 ବୋଧହୁଏ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ?
 ଇଞ୍ଜରଭ୍ୟୁ କ'ଣ ହେଲା ? କ'ଣ ହେଲା ବୁକିର ?
 ପାଞ୍ଚ ସାତ କୁଣ୍ଡଳ କାଶେଇ ଥରଥର ପାଦରେ
 ଓଢ଼େଇ ଆସେ ଶିଡ଼ିରେ ରଘୁବାବୁଙ୍କର ଗୁରବର୍ଷର ଝିଅ
 ମତେ ଶୁଣିବାକୁ ହୁଏ,
 ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଶୀର ପିଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି କାକା !
 ଆଉ ମତେ ବୁଝିଯିବାକୁ ହୁଏ ଯେ
 ଆଉ କିଛି ସମୟ ପରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇପଡ଼ିବା
 ଆମ ପାଦ ଉପରେ ଚାଲିଯିବ ସାପ ପରି ମୟୂର ସମୟ
 ହାତପାଆନ୍ତରେ କଢ଼ି ଖୋଲିଯିବ ପାଖୁଡ଼ା ଫୁଲକୁ
 ଏବଂ ଗୁରୁତ ମିଟିମିଟି ଲାଗୁନ
 ଫାଙ୍କା ଧୂ ଧୂ କ୍ଷେତରେ ଏଣେତେଣେ ବୁଲୁଥିଲେ ଖୋଜି ଖୋଜି
 ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ହଜି ଯାଇଥିବା ଧଳା ଘୋଡ଼ାକୁ
 ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ସବାର ଅଳ୍ପ ଜମିଦାରକୁ ।

୫.

ଅପେକ୍ଷା କେତେ ଚମକ୍କାର ! ଖାଲି
 ଆସୁଥିବା ଲୋକଟି ପ୍ରତି ମୋହ ନ ଥିଲେ ହେଲା
 ଖୋଜିବା କି ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜନା !
 ମିଳି ଯାଉଥିବା ଗଣ୍ଠି ଲିଟା ମୋର ନହେଲେ ହେଲା,
 କାନ୍ଦିବା କି ଚମକ୍କାର ! ଖାଲି
 ଆଖି ଶୁଖି ଯାଇଥିଲେ ହେଲା,
 ସବୁର ବର୍ଷ ବୟସରେ ନିର୍ଦ୍ଦାରିତ ଗଣ୍ଠିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିବା
 କି ଚମକ୍କାର ! ଖାଲି
 ମୃତଦେହ ନ ମିଳିଲେ ହେଲା ।

୭

ସବୁଠି ମହୁ, କଟକରେ, କଦମ୍ବରେ, ଖଟରେ, ଖଳାରେ
 ଗୁମାନରେ, ଗରୁଡ଼ସ୍ତମ୍ଭରେ, ଦଣ୍ଡାରେ, ଦିଅରେ, ଚେରରେ, ଚନ୍ଦ୍ରାରେ,
 ଛକରେ, ଛୁରରେ, ଜାମ୍ବୁଚେଲରେ, ଜେଲରେ, ଝିଡ଼ାପଥରେ,
 ଝିଙ୍କାରରେ ଶଙ୍ଖରେ, ଟିପପଥରେ, ଟାଙ୍ଗର ମାଟିରେ,
 ଠାରରେ, ଠିକ ଠ-ବର୍ତ୍ତୁଳ-ଚନ୍ଦ୍ରାନନରେ, ଡାଳରେ, ଡମ୍ବରୁରେ,
 ତାରୁଣ୍ୟରେ, ତନ୍ଦ୍ରାରେ, ଥାଳରେ, ଥୁର ପାଣିରେ,
 ଦା'ରେ, ଦୋକ୍ରାରେ, ଧମକରେ, ଧାନରେ, ନାଳରେ, ନିବାଣରେ,
 ପଦରେ, ପରଜୟରେ, ପାଙ୍କା କ୍ଷେତରେ, ଫଳରେ,
 ବଂଶୀରେ, ବବାଦରେ, ଶ୍ରେରରେ, ଉପ୍ସରେ,
 ମେଘରେ, ମନ୍ଦିରରେ, ଯୋନିରେ, ଯାହାରେ,
 ରତିରେ, ରେରେକାରରେ, ଲେଉରେ, ଲଭରେ,
 ବୃହସ୍ପତି ଓ ବେଶ୍ୟା, ଶାନ୍ତି, ଶୋକ
 ସବୁଠି, ସମସ୍ତଙ୍କଠି, ମହୁ, ମହୁ,
 ସୋଦରଠି, ସମ୍ବନ୍ଧଠି, ଶୋଳକଳା ଓ ଶଶୀ,
 ହୋମରେ, ହନନରେ, କ୍ଷତିରେ, କ୍ଷମାରେ
 ସବୁଠି ମହୁ
 ଫୁଲରେ ଓ କୁଣ୍ଡଳେଶ୍ବରୀର ଦା'ରେ ।

୭

ଅଳ୍ପ ମହୁମାଛ !

ଉଡ଼ୁଥା', ବୁଲୁଥା', ବୁଲୁଥା',
 କିଛି ଦେଖନା, ଦେଖନା, ଦେଖନା,
 ଯାହା ପାରୁଛି ଶୁଣୁ ପୂରାଇ ରୈଞ୍ଜନେ', ରୈଞ୍ଜନେ',
 ହିସାବ ହେବ ପରେ
 ତୋ ମୃତ୍ୟୁର ବର୍ଣ୍ଣିବୋଧ, ବ୍ୟାକରଣ, ମାନସାଙ୍କ
 ପୁଣି ଶିଶୁ ପୃଥ୍ବୀ ଶିଶୁଧୂଳିବଳେ ।

ଦୁଃଖ କୋଇଲି

ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ର

କାହା ପାଇଁ ନ କାନ୍ଦିବି
କିଏ ମୋର ପର
ତା' ଦୁଃଖରେ ନ ହୋଇବ ହୃଦୟ ଆଉଟି
ଆଖି ଛଳଛଳ ।

କୋଇଲି ଲେ ! ଜୀବକର ବ୍ୟଥା କଥା
ମୋତେ ଜଣା,
ତୋତେ କି ଅଜଣା ?
ଖୋଲ୍ ଅରେ ଝରକା ତୋ, ଅରୁଟିଏ କୁଞ୍ଜ ଗୁଡ଼ି
ପଦାକୁ ଉଡ଼ିଯା—
ଦେଖ୍ ଅରେ ଆଖି ମେଲି ନଙ୍ଗଳା ରସ୍ତାକୁ
ନିରାଶ୍ରିତ ଭୂଆସୁଣୀ ଧୂଳିସରସର
ଦେଖି ଯା ଲେ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କେତେ ବଡ଼ ସଜା ।

ନା ପେଟକୁ ଦାନା ତାର, କୋଇଲି ଲେ
ନା ଦେହକୁ କନା
ଅନ ନାହିଁ—ଆନ ନାହିଁ
ମନ ନାହିଁ, ମାନ ନାହିଁ
ସେ କେବେ ରଖିନି ତାର ପୁଟୁଳିରେ କାତର ଆଇନା
କେତେ ଗାଁ-ଦାଣ୍ଡ ବୁଲି ସେ ଦେଖୁଛି ବଡ଼ଦାଣ୍ଡେ
ତା' ଶେଷ ଦେଖିବା ବୋଧେ ତା' ଶେଷ ସପନ
କୋଇଲି ଲେ ! ଏଇ ଲାଲ୍ ବାନା ।

ସାରାଦିନ ମାଗି ମାଗି ମୃତ୍ତି ମୃତେ
ଅବା, ପଟେ ବାସିରୁଟି ପାଇଥିବା ଭିକାରୁଣୀଟିର

ନହକା ଛୁତିରୁ
 ଝୁଲୁଥିବା ଶିଶୁଟିର ଶ୍ରେଣିଆ ଓଠରେ
 କେଉଁଠୁ ଜନ୍ମିବ କହ କୋଇଲି ଲେ ! ରଙ୍ଗିନ ରକତ
 ଶିଶୁର ତ ତା' ଦେହରେ
 ନିଜେ ଏକ ଘରମଲା ଲଟା ପରି ଖାଲି ହାଡ଼ମାଲ ।

ସହରର କଳ ପାଣି ପିଉଛି ସେ । ପିଉଛି ସେ
 ଶ୍ରେକର ଗରଳ,
 ଲଜ ଲସ୍ୟ-ଅପାଙ୍ଗ ବିଶ୍ୱାସ ଆଖି ତା'ର
 ଦେଖିବାର ଯନ୍ତ୍ରଟିଏ କାକୁସ୍ଥ କାତର
 ଅନ୍ଧ-କଷ୍ଟ ଝୁଡ଼ି
 ସବୁ ଫୁଲ ତା' ଦେହରୁ ନେଇଅଛି ସବୁ ପଥ ଝାଡ଼ି
 ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବାହିତ ଗୋପନ ଶିରରେ
 ନିରତ ସଂଗ୍ରାମରତ ମାତୃତ୍ୱ ତାହାର ।

କୋଇଲି ଲେ ! ତୋ' ଛୁତିର ମାତୃତ୍ୱ କି
 ନ ହୁଏ ବକଳ ସେ ଶିଶୁକୁ ଦେଖି ?
 ମନେ କଲେ ପଡ଼େ ନାହିଁ ତୋ ନିଜର ଗର୍ଭ କଷ୍ଟ ?
 ମାଆ ଆଉ କୁଆଙ୍କର କେଉଁ ଦୁଃଖ
 ତୋତେ ଲେ ଅଜଣା ?

ଛୁତି କିବା ହୁଏନି ଲେ ତୋହର ଅନ୍ତର
 ତୋ କୁଆଙ୍କ ମୁହଁ ସବୁ ଯାଏନି କି ନାଚି,
 ଜାଗେନି କି ତୋ ଠାରେ କରୁଣା ?
 ମୁଁ ବୁଝୁଛି—କୋଇଲି ଲେ !
 ତୋ ବେନି ସ୍ତନରୁ ସ୍ତନ୍ୟ ଆସେ ଯାଉ କୁଟି
 ଓଠକୁ ତାହାର,
 ତୋର ରକ୍ତ ମିଶିଯାଉ କୋଇଲି ଲେ !
 ସେ ଶିଶୁର ଓଠ ହେଉ ଲାଲ୍ ।

ମହୁମାଛ

ସବେଜରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି

ଯେ କୌଣସି ସୁରଭିପଳା
ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟିଗଲେ
ତା' ଭିତରେ ମହୁମାଛକୁ କେମିତି
ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା
ଚେଇଁଉଠେ ! ସେ ପଠାଇ ଦିଏ
ପବନ ହାତରେ
ମହୁମାଛ ଉଦୟଶ୍ୟର ଉତ୍ସର୍ଗ ପସଟେ ॥

ଏମିତିକା ଫୁଲର ବାସ୍ନାରେ
ବିଛାର ହେବାକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା
ମହୁମାଛକୁ ତା'
ତେଣା ଏକା ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଉଡ଼ାଇ ବାତୁଳ କରି
ନେଇଆସେ ଫୁଲଟି ପାଖକୁ ॥

ମହୁମାଛ ଭଲପାଏ ନାହିଁ
କେବେହେଲେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ଓ
ଉଡ଼ିବୁଲୁଥାଏ ଲମ୍ପଟ ପୁରୁଷ ପରି
ଫୁଲକୁ ଫୁଲକୁ ବୋଲି
ତା' ବିରୋଧୀ ଗୁଜବର ଆଲିବମ୍-ଗୁଷ୍ଟାରେ
ଶହ ଶହ ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍
ନିତି ଯୋଡ଼ାଯାଏ ॥

ଫୁଲକୁ ନୁହଁ କି ଦେହକୁ ନୁହଁ, ତା'
ବାସ୍ନାକୁ ହିଁ ଭଲପାଏ ମହୁମାଛ, ଶ୍ରଦ୍ଧାକରେ

ଫୁଲର ଆତ୍ମାକୁ
 ରଖି ପରି, ଏକସଙ୍ଗେ
 ବାସନା ଓ ବାସନାଘାତର
 ବଳୟରେ ଥାଇ, କାମନାକୁ
 ସୀମାବଦ୍ଧ କରି
 ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି ଓ ତରୁଣ ଦାର୍ଶନିକ ଭଳି ॥

□ □ □

ଅନୁକ୍ର

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ମହାପାତ୍ର

୧

ଫେରାଇ ଦିଅ ମତେ ମୋର ପରିଚିତ ପୃଥିବୀ
ସେଇ ମୋର ପୃଥିବୀ
ଯେଉଁଠି ମୋ ଉଦ୍ଦାମ ଯୌବନର
ପ୍ରଚଣ୍ଡ ରୌଦ୍ରରେ ଚାଲୁଥିଲା ଅସୁମାର ପଥ
ଫେରାଇଦିଅ ମୋର ସ୍ବପ୍ନ ସବୁ
ଯାହା ଦିନେ ଉନ୍ନାଦିତ କରିଥିଲା
ମୋର ପ୍ରାଣସତ୍ତ୍ୱ ।

୨

ମୁଁ ନିଜକୁ ଭୁଲିଗଲିଣି ନା ?
ଭୁଲିଯାଇଛି ମୋର ବିଚିତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ଆଗାମୀ ଅନ୍ତତ
ଅଟକି ଯାଇଛି ଗୋଟିଏ ଅଚଞ୍ଚଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଖରେ
ସମସ୍ତ ଅନୁଭବର ବାହାରେ ମୁଁ ଯି ଶକ୍ତି ପରି
ଝୁଲିପଡ଼ିଛି ମଧ୍ୟସ୍ବର୍ଗରେ ।
ସବୁ ବିଚିତ ଲଗୁଛି ମତେ ଏଇ ସମୟସ୍ଥାନ ଶୂନ୍ୟତାରେ
ସବୁ ଚଳମାନ ବସ୍ତୁ ମୋର ପାଖରେ ସ୍ଥାୟୀ
ପୃଥିବୀ ଭୁଲିଯାଇଛି ବିବର୍ଣ୍ଣିତ ହେବାକୁ
ତା'ର ମାନଦଣ୍ଡରେ ।

୩

ମୋ ଚଉଦିଗ ମୃତ ପଶ୍ୟସବୁ
ନାହିଁ ଚାଲିଛନ୍ତି ଉନ୍ନତ ହୋଇ
ଆଃ ! ଏପରି ଏକ ପରାୟ ମୃତ ଅଧରରେ
ମୁଁ କିପରି ଅଧର ମିଳାଇବି !

ହସୁଛନ୍ତି, ଶିଳ୍ପିଲ୍ ହୋଇ ହସୁଛନ୍ତି, ସେଇ ଅନୁଭା ସବୁ
 କାଗଜର ଫୁଲ ସବୁ ହସୁଛନ୍ତି ମତେ ଉପହାସ କରି
 ମୋ-ତୃଷ୍ଣାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ
 କିନ୍ତୁ ଏ ମରୁତରରେ ତୃଷ୍ଣାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ?
 ମାନେ କ'ଣ ସମସ୍ତ ସମ୍ଭାବନା ?
 ଏବେ ସୁଦୂରପରହତ ସମସ୍ତ ଆକାଞ୍ଚିକା
 ମହାକାଳର କନ୍ଧରେ ହଠାତ୍ ପ୍ରଳୟ ତାଣ୍ଡବ ।
 ନକ୍ଷତ୍ର, ନାହାରିକା ବିଚ୍ଛୁରିତ ଚଉଦଗ
 ନିଶିଳ ସମୟ ଏବେ ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥା ।

୪

ସ୍ଥିର ହୁଅ, ଆଉ ଶୁଣ ଡାକୁଛି ଜୀବନ
 ଶିଶୁର ଦରବେଳରେ ।
 ଏଥର ଜନ୍ମ ନେଇଛି ଦେବଶିଶୁ
 ମୃତ୍ୟୁର ମଥା ପରେ ପାଦ ରଖି
 ଏଥର ଖୋଲିଯିବ କାରାର ଶୃଙ୍ଖଳ
 ଅସିବ ପ୍ରମତ୍ତ ଝଡ଼, ଝଞ୍ଜାର ଆହବେ
 ଚମକୁଥିବ ପୃଥିବୀ ।
 ଏଥର ମଦମତ୍ତ ସମ୍ରାଟ ଟଳିପଡ଼ିବ ସିଂହାସନରୁ ।
 ଭୟ ନାହିଁ ମୃତ ସମୟକୁ
 ଭୟ ନାହିଁ ତମସାକୁ
 ଏଥର ଜନ୍ମ ନେଉଛି ଯେଉଁ ଭବତବ୍ୟର ପ୍ରଭେଦ ।



ଅଜ୍ଞାନ ପ୍ରାର୍ଥନା

ପ୍ରହରାଜ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ନନ୍ଦ

ଜ୍ଞାନ ବା ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲା ! ମୁଁ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲି ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ
ଅଜ୍ଞାନ ବନସ୍ତେ ତ୍ରୁଟି ହୁଏ ଥିଲା ତ୍ରୁଟି ଥିଲା ଅବା
(ସେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ଅଂଶ) ବର୍ତ୍ତମାନ ଆତ୍ମିକ ଦେହରେ
ଆଦମ ଉଲ୍ଲସ ଛବି ମଣିଷର ଆଜି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପାପର ଝରଣା ଖୋଳି ଆସିଲି ମୁଁ ଅମୃତ କୁମାର
ରାଣି ରାଣି ଫୁଲ ଗନ୍ଧେ ମତ୍ତୁଆଳ ମହାପୋକ ପରି
ମୁଁ ପାଷଣ ଶ୍ରମ କରେ—ପଶୁଶ୍ରମ ମଧୁ ସଞ୍ଚକାର
ଅଥଚ ମଧୁର ସ୍ବାଦ କେବେହେଲେ ମୁଁ ବୁଝି ନାହିଁ ।

ମୁଁ ବେଶ୍ ପାରୁଛି ବଳୁ ଟୀକା ଦେଖି ପଡ଼ୁଛି ଭରତ
ଶୂନ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ଗୋ ଦମ୍ଭ ଭରେ ବୁଲୁଥିଲୁ ଖଡ଼ି,
ଅବଧାନ ସୁନ୍ଦର ଘୋଷି ଶୁଭକ୍ଷଣ ଅଙ୍କ ସମାଧାନ
ମୋ ପକ୍ଷେ ସହଜ ଆଜି; ଚନ୍ଦ୍ରା ଲୋକ ମୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରି ପାରୁଛି ।

ଏ ରାସ୍ତା ଦୁର୍ଗମ ନୁହେଁ—ନକ୍ସା ଦେଖି ମାଇଲ୍ ମାଇଲ୍
ଶ୍ବାପଦ ସଜ୍ଜା ପଥ ପବନର ହେବ ଅତିକ୍ରମି
କିନ୍ତୁ ଏ ସମ୍ବୋଧନ ପରେ ଯୁଧା ତୃଷା ଆକାଂକ୍ଷା ତ୍ରୁମଣ
ଆଲସ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ପରେ ଇତି କାହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ କାହିଁ ?

ନିୟମିତ କର୍ମଲିପି—ବରପ୍ରାପ୍ତ ପାପ ମଣିଷର
ପାପର ଝରଣା କୋଳେ ଉତ୍ତାପିତ ମୁଁ ମୀନ ଚଞ୍ଚଳ,
ପବନ ବେଳୁନ ଧରି ଭସିପାରେ ବୁଡ଼ିରହିପାରେ
କ୍ଷୁଧାରେ ବା ଚିଲିପାରେ ଅଙ୍କୁଶସ୍ଥ ଯୁବରାଜଙ୍କର ।

ଜ୍ଞାନର ମୁଁ ଜୀବଦାସ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିଛି ଅଜ୍ଞାନ
 କପରି ସହଜ ଥିଲା (ଯେ ବୁଝିବା ଅଂଶର ଜ୍ଞାନର)
 ଗୁଣିତ ଦୁଃଖର ଶିଳ୍ପ ଅସହାୟେ ପାରି ହେବା ଆଗୁଁ
 ମୁଁ ଆଜି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ ଆଶୀର୍ବାଦ ରିଅର ଅଜ୍ଞାନର ।

□ □ □

ଅଧିକାରୀ

ରଜେନ୍ଦ୍ର କିଶୋର ପଣ୍ଡା

ଭାରି ସେ ଧୂରନ୍ଧର
 ଟିପଣା ଚଠାଖୋର
 ଫରକ ନ ଜାଣଇ
 ଚଷ୍ମର ଚୁଡ଼ଳର ।

ସାଉଁଟି କାଚ-ବାଲି
 ଡିଆଁରେ ପାହାଡ଼ଟି
 ତାକୁ ବି ଘେରି ରହି
 ପିମ୍ପୁଡ଼ କୋଟି କୋଟି ।

ଟେକଲ ଫଣା ଥରେ
ଦୁଷ୍ଟରେ ବାରବାର
ଆଉ ସେ ଡିଏଁ ନାହିଁ
ଗୁରୁର ଟଣା ଗାର ।

ଅସାର ଅମଣିଷେ
 ବୋଲଇ ସାର ସାର
 ଏ ପାରେ କୁଙ୍କ ଦେଇ
 ଛୁଙ୍କଇ ଆର ପାର ।

ତଳ ଉପର ତଳ
ଉପର ତଳ ତଳ
ନରକ ଅବିରର
ଆରତ ପ୍ରାଣୀକୁଳ ।

ମୁହଁରେ ବଙ୍କା ହସ
 ଭିତରେ ଠୁଳ ଶୂନ୍ୟ
 କେଉଁଠି ଭୋଳାଭାବ
 କେଉଁଠି ଖଣ୍ଡପଣ ।

କଲମ ଗାରକରେ
 କୁକୁର ବନେ ଛେଳି
 ଶିଶୁର ଦୋଳ ପାଖେ
 ପଶୁର ଶ୍ଵାମ କେଳି ।

ମେଜର ତଳେ ଯିଏ
 ବିବେକ ବିକେ ନିତି
 ସେ ପୁଣି ଅଧିକାରୀ
 ବଖାଣିବାରେ ମାତି ।

ନକଲି ବିଶ୍ଵରୂପ
 ହାତ ନଖରେ ତାର
 ଜାରଜ ଗଛ ଚେର
 ପ୍ରସରେ କାଳ କାଳ ।

ସ୍ଵର ସେ ଧୁରନ୍ଧର
 ଟିପଣା ଚିଠାଖୋର
 ଫରକ ନ ଜାଣଇ
 ଠାକୁର ପଥରର ।



କୋଡ଼େ କାଳ, ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁକୁ ମାପିବାରେ...

ହରହର ମିଶ୍ର

ନିରଞ୍ଜନ,
ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁକୁ ମାପିବା ପାଇଁ
ଡେଇଁବା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ
ନଈର ଗଣ୍ଡ ଦେଶକୁ
ଅବା କେଉଁ ପଦତ ଶୃଙ୍ଗରୁ...
ପ୍ରତିଥର ଟପିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି;
ଅଭିଶପ୍ତ ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର ।
ବଂଶ ବୃକ୍ଷ ଘେରୁ ଅରଣ୍ୟର ଗୁପ୍ତାଞ୍ଚଳରେ
ବା ପ୍ରାଣଟୋରିୟମ୍‌ର ଗୁପ୍ତାପଥରେ
କେଉଁଠି ନିଷ୍ଠୁର ନାହିଁ
ମଜିବାରେ, ହଜିବାରେ
କିଛି ବି ଉପାୟ ନାହିଁ
ପରିମାଣ ପାଇଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଆୟୁର ମୋହର ।
ଆଦିମାତା,
ଶୂନ୍ୟର ଅତଳ ଚଳରେ
ଡୁବି ଡୁବି ଗଲବେଳେ
ମାୟାବସ୍ତୁ ଭଳି ଲମ୍ବି ଆୟୁଥିବ
ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଆୟୁଷ
କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ହାତର ଆଶୀର୍ବାଦରୁ
ସୋରାଏ ଆଲୁଅରେ,
ସ୍ପଟ୍‌ଲାଇଟ୍ ଭଳି ସ୍କାଇଲାଇଟ୍‌ରୁ
କୋଠରୀର କେନ୍ଦ୍ର ବିନ୍ଦୁକୁ
ଉଲ୍‌ଗ୍ନ ଘୁରୁଥିବା ପାପୀଟି ପାଇଁ

ବନ୍ଦ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ
 ପବନ ନିର୍ଦ୍ଦର ଆଶ୍ରୟ ଖୋଲି ଦେଇ
 ଅଶ୍ରୁର ଅନଳରେ ସୁଖ ବୁଝୁ ଲୋକଟି
 ଦେଖୁଥିବ ନାରୀଙ୍କୁ ଲଳା ଖେଳା
 ଝଙ୍କାର ମାଳାକାଶରେ...ପର୍ଦ୍ଦାରେ
 ଅଟକି ଯାଇଥିବା ଦୃଶ୍ୟର ଛାଇ ଭଳି
 ଟି. ଭି. ଟି ବନ୍ଦ ହେଲା ପରେ ।
 ଶୁଷ୍କ ଧରା ପଡ଼ିଥିବା ଅପରାଧ ସବୁ
 ଧୀରେ ଧୀରେ ଅସ୍ତମିତ ହୋଇଯିବ
 ଅନ୍ଧାରରେ ଛୁପୁ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭିବ
 ଆଉ କେହି ବିଗତ ପସରା ସବୁ
 ବସ୍ତ୍ରମୟ ବିପଣିରେ ମେଲି ଦେଇ
 ସବୁ ବୁଝିଗଲା ପରେ ଅନ୍ଧାରରେ
 ଅବଶିଷ୍ଟ ଆତ୍ମ ସବୁ ବଢ଼ି ଯାଇଥିବ
 ଜଳର ପରିଣାମ ଭଳି
 ଜାହାଜରେ ଭର୍ତ୍ତି ସବୁ ଶବ୍ଦମାନେ
 ଧୀରେ ଧୀରେ ଡୁବିଗଲା ପରେ
 ଅବଶିଷ୍ଟ ଆତ୍ମ ସବୁ ଠିଆ ହୋଇ
 ଯୋଗାଶୁଣ୍ଠ ଭଳି ଅବା ପ୍ରେତ ଭଳି ହସୁଥିବ
 ଯାହାକୁ ଛୁଇଁ ପାରୁ ନଥିବ
 ପୃଥିବୀର ଉନିସଗ କାରୁଣ୍ୟର ଜଳ ।
 ନିରଞ୍ଜନ, ଆଦିମାତା !
 ଏ କେଉଁ ଯୁଗ ଅଜ୍ଞାନର...



ସାହାଡ଼ା ସୁନ୍ଦରୀ

ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀ

ମୁଁ କ'ଣ ! ମୋ ଠୁଁ କି ଅପାରଗ
ଗଛଲଟା, ଆକାଶପବନ
ସଞ୍ଜର ବିବିଧବର୍ଣ୍ଣ
ସକାଳର ସହାସ୍ୟବଦନ
କାହାର ବା ସାଧ ଅଛି ଶାନ୍ତ କରିବ ତୋ
ସନସନ ଶୂନ୍ୟତାରୁ ଜାତ
ନିବୋଧ ବ୍ୟଥାକୁ ?

ମୁଁ ବା କୋଉ ଭିନ୍ନଲୋକ !
ତୋର ଆଖିଦୁରୁଣିଆ ରୂପ,
ହସେ, କାନ୍ଦେ, କଥାକହେ
ଇସ୍ତିଗାଢ଼ି ପିନ୍ଧି
ପ୍ରେମ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଭୁରୁଟାଣି ଗୁଲିଯାଏ
ବଜାର କରେ, ଘରକୁ ସଜାଡ଼େ
ଏକୁଟିଆ ବେଳେ ଯାହା ବିଷୟତା ତୋ'ର
ମୋ ଆଖିରେ ପଡ଼େ ।

ମୁଁ ସିନା ଖରାରେ ପୋଡ଼େ
ବର୍ଷାଖାଏ, ଶୀତସହେ
ସାହାଡ଼ା ଗଛର ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ
ଲୁଚିଥିବା ହେ ସୁନ୍ଦରୀ !

ତୋ'ର ଅସ୍ଥି ରତାରେ ମୋତେ ଆଉ ଦୋହଲାଇ ଦେ'ନା
କେତେ ପାଦଶବ୍ଦ ମୁଖର ତଥୁ
ତୋର ଅବସନ୍ନ, ବିଷୟତା ତଳେ ହଜିଯାଇଛି,

ତୁ କେମିତି ବୁଝିପାରୁନୁ ଯେ
ଆମ ପାଇଁ ଆଜି ଅଧିକ କିଛି ନାହିଁ ।

ଆମ କାନକୁ ଶୁଭ୍ର ବ ନାହିଁ କେବେ
ବ୍ୟବସାୟର ଘର ଘୋଷ,
ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟକ ରୁଲିଆଉଥିବା ସମୟର ଖାଲି
ବର୍ଷାଟୋପା ଭଳି

ଝପ୍ ଝପ୍ ଅନୁର ପାଦରେ !

ତୁ କ'ଣ ଦି'ପହରର ଘାସପତର ଉପରେ
କାକରର ଆବେଗମୟ ସ୍ବେଦକୁ
ଖୋଜିବୁଲୁଛୁ ?
ସେ ତ ସୂର୍ଯ୍ୟର ହାତସଫେଇ ।

କଣୋର ନିଶ୍ଚାପ ଆଖିରେ
ଉଛୁଳି ପଡ଼ୁଥିବା ରଙ୍ଗିନ୍ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ
କେବଳ ସ୍ବପ୍ନ ।

ତୋ ଆଗରୁ କେତେ କେତେ ଲୋକ
ଅଛି ର, ବ୍ୟାକୁଳ ଅନୁରୋଧରେ
କ'ଣ ବା ଖୋଜି ପାଇଲେ ?
ସମୟର ବିସ୍ମୃତ ଚଟାଣ ଉପରେ
ଓଢ଼ା ଓଢ଼ା ପାଦଚିହ୍ନମାନେ
ନିମିଷ ନିଭିଲେ ।

କାହାକୁ କ'ଣ ପରୁରୁ ବୋଲି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ?
ଭାଗ୍ୟ !
ଦି' ହାତ ପାୟୁଳ ଠୋଲରେ
ଧରିଥିବା କଂକଟିର ପରକୁ ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଇ
ତା'ର କଲବଲ
କୌତୁହଳେ ଦେଖୁଥିବା ଦୁରନ୍ତ ଶିଶୁଟି
ତୋର ଭାଗ୍ୟ,

ଯିଏ ତୋର କାନ୍ଦୁଥିବେ ଅଙ୍କା
 ଚମକାର ଲାଣ୍ଡୁ ସ୍ଥେପ ଉପରେ
 ତାଳିଦିଏ ବୋତଲେ କାଳି
 ତୋର ହାତଗଡ଼ା
 ରୂପବତୀ ପ୍ରତିମାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମୁହଁରେ
 ତଳଫୁଲ ନାସାତଳେ
 ଟାଣିଦିଏ ଅଙ୍ଗାରରେ ଦି'ଗାରେ ନିଶ,
 ଫୁଲକୁଣ୍ଡରେ ଛନଛନ ଗୋଲପ ଡାଳର
 ପ୍ରଥମ ଫୁଲକୁ
 ଦଳିଦିଏ ଶିଆଳି ନଖରେ
 (ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆନନ୍ଦରେ, ନିବିଡ଼ ସ୍ନେହରେ !)
 ସେଇ ତ ତୋର ଭାଗ୍ୟ

କି ଉତ୍ତର ଦବ ?
 ଅତଏବ ଆ—ଶୀତଳ ପବନରେ
 ବହୁଫୁଲର ଦୁରଗତ ବାସ୍ନାତଳେ
 ଆଜର ରାତିରେ ।

ଶୋଇପଡ଼ି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଘଡ଼ିଏ,
 ଆପାତତଃ ମୁହଁ ଉଠିବ ଭୁଲିଯା'ନ୍ତି
 ଯେ ତୁ ମୋଠୁଁ ଭିନ୍ନ
 ଆଉ କିଏ ।

□ □ □

କଥା

ହରପ୍ରସାଦ ଦାସ

କହିଦେଲୁ ପରେ
କୁଆଡ଼େ ଯାଏ କଥା ?
ସିଧାସଳଖ ଯାଏ
ଜୁର ହୋଇ ସାରିଥିବା
ଆସ୍ଥାର ସୈକତ ଉପରକୁ
ଜହରଞ୍ଜର ଜୁଆର ଭଳି ?

ନା, ଜଳି ଜଳି ଜଳି
ଭୁଲିଯିବାର ଧୂ ଧୂ ଚିତ୍ତରେ
ଅଙ୍ଗାର ହୋଇ ଦମକେ
ପବନର ଅନ୍ଧ ଆଖିରେ ?

ନା ମୁଁ ଜାଣେ
ନା ତମେ ଜାଣ ।

ଦିନ ଶେଷରେ
ମୁଠାଏ ଗୋଡ଼ିଧୂଳି
ହାତରେ ଧରି
ଫେରିବାର କଥା ଆମର
ଫେରିବା ।

ଆହୁରି ଟିକିଏ
ସୁନ୍ଦର କରି
ସଜାଇଦେବା ମରଣକୁ
ମାଟିର

କଳସ ଉପରେ;
 ଓଁ କହି
 ତେର ସମେତ
 ଓଟାର ଅଣିବା
 ଅପରକ୍ତାର
 ମାଳ ପାଂଶୁଳ ଲତାଟିକୁ
 ହୁଏତ;

ତଥାପି ରହିବ
 କଥାପଦକ ସେଇଠି,
 ଯୋଉଠିକ
 ଆଖି ପାଇବ ନାହିଁ ଆମର ।

ଯୋଉଠି ତମେ
 ମାଟିରେ ଗଢ଼ା ଓଠକୁ ତମର
 ଗଢୁଥିବ ଆହୁରି ଥରେ
 ନୂଆକରି, ରଙ୍ଗ ଦେବା ଆଗରୁ;
 ଯୋଉଠି,
 ସବୁତକ ଉଜାଡ଼ୁଛୁ
 ଶବ୍ଦକୁ ଏକାଠି କରି
 ମୁଁ ଅର୍ଥ ଲେଖୁଥିବି
 ପୁନର୍ଜନ୍ମର ।

କଥାପଦକ
 ଯିବାକୁ ହୁଏତ ଚାହୁଁଥିବ
 ଆଉ ଗୋଟିଏ
 ଅଧ୍ୟାୟ ଭିତରକୁ, ହେଲେ
 ବର ଡେଇଁ
 ବାହାରଯିବାର ସାଧ ନାହିଁ ତ !

କହିଦେବା ହିଁ
 ବୋଧହୁଏ
 ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆଲୋଖ୍ୟ
 ଆତ୍ମାର ନିରବତାର
 ପ୍ରଗନ୍ଥ ମୁଖଶାଳାରେ;

ମୁକ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ
 ଦ୍ଵଠାତ୍ ମୁଖର କରଦେବା
 ଘରଫେରନ୍ତା ଚଢ଼େଇଙ୍କ
 ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ କୋଳାହଳରେ—
 ଏ କ'ଣ କମ୍ !



ଘୋର ଘୋର ନିପଦ

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ରଥ

ଏଥର ସାପ ଖୋଳାଲିର ପାଳି
ସବିବାଳୟ ସାମନାରେ ତା'ର ସାତ କି ଆଠ ପେଡ଼ି ।
ଚନ୍ଦ୍ରରୂଢ଼ ଅହରହ ମଣିନାଗ ପାଣିତମ୍ବ
ସବୁ ପେଡ଼ି ଖୋଲି ଦେଇ ପଦ୍ମତୋଳା ବୋଲୁଛି କେଳା ।

ଏତେ ସୁନ୍ଦର ସାପମାନେ ଏତେ ବିଷାକ୍ତ ସାପମାନେ
ବିଚରମାନେ ଦିଶୁଛନ୍ତି ନିରବ ନିର୍ଜୀବ
ମଲମାଛମାନଙ୍କ ଆଖିଭଳି ନିହେଜ ଚକ୍ଷୁଶ୍ରବୀମାନଙ୍କର ଆଖି ।
ଦାନ୍ତ ଉଞ୍ଜା । ଜିଭ ହଲ୍ ହଲ୍ ହେଲେ ବି ବାକ୍ସୁନ୍ୟ ।
ବିପ୍ଳବ ନାହିଁ, ବିଦ୍ରୋହ ନାହିଁ, ଜିନ୍ଦାବାଦ୍ ନାହିଁ ।

ପଦ୍ମତୋଳା ବୋଲୁଛନ୍ତି ।
ନିହେଜ ସାପମାନେ ଆଉ କେତେ ବା ନାଚିବେ
ପଣିଯାଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ପେଡ଼ି ଭିତରକୁ ।
ସେଠି ସମୟ ଅତଳ, ଜୀବନ ନିଶ୍ଚଳ
କେବଳ ପେଟେ ପେଟେ ପବନ
ପେଟେ ପେଟେ ନିଦ ।

ଏଥର ସାମନା ଉଠିବୁଙ୍କାରୁ,
ମାଡ଼ିଆସୁଛନ୍ତି ବିଷଧର ସର୍ପମାନେ
ଏକ ଦୁଇ ଡିନ୍ ଚୁର୍ ପାଞ୍ଚ ଅଫଶ୍ୟ ଅଗଣିତ
ଗୋଟା ଗୋଟା ଭେଳା ଭେଳା ମେଳା ମେଳା ।
କେଳାର ପଦ୍ମତୋଳା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ଉପରେ
ସ୍ବାଧୀନ ସାପମାନେ ନାଚିବାକୁ ବ୍ୟଗ୍ର
କେଳା ନିରବ ।

ସ୍ବାଧୀନ ସାପନାରେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଉଦ୍‌ଫେଶ
କେଳା ନରବ, ପଦ୍ମତାଳା ନରସ,
ପେଡ଼ ଭିତରର ସାପନାରେ ନୋହଗ୍ରସ୍ତ ।

ବିଧାନସଭା ଗୁଡ଼ରୁ ଖସିପଡ଼ୁଛି ଖଣି ଏ ଖଣି ଏ ଇଟା ।
ସଚିବାଳୟ ସାମନା ପରେଡ଼ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡର
ଗତ ସନ ବୁଣା ହୋଇଥିବା
ଚହଲ ଚହଲ ରକ୍ତରୁ ଏବେ ଗନ୍ଧ ହୋଇଛି
ଗନ୍ଧ ବଢ଼ିଯାଉଛି ଧାଏଁ ଧାଏଁ
କୁଇଁଦେବ କି ଆଉ ଆକାଶ ?

ବଜାମାର ଗଳିକନ୍ଦରୁ ଉଦ୍ୟାନରୁ ସଗ୍ରହରୁ
ବସ୍ ଭିତରୁ ଟ୍ରେନ୍ ଭିତରୁ
ମୁହାଁଣୀରୁ ଅମୁହାଁଣୀରୁ
ମାଟିରୁ ପାଣିରୁ ଶୂନ୍ୟରୁ କୁଟିଆସୁଛନ୍ତି
ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ର୍ୟାଲି ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୋତ ।
ଏବେ ପଞ୍ଜିକାରମାନେ ଲେଖୁଛନ୍ତି :
ଦିନେଇ ଆସୁଛି ଘୋର ଘୋର ବିପଦ ॥

□ □ □

ସହସ୍ର ଶାମୁକା ଏଠି

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ତ୍ରିପାଠୀ

ସହସ୍ର ଶାମୁକା ଏଠି : ଦୀର୍ଘ ଅପନ୍ଦ୍ର
କୋଟି କୋଟି ଡେଉଁ ଏବଂ
ସମୁଦ୍ରର ସୂରୁତ ଇଚ୍ଛା
ତଥାପି କିଛି ଆଶା
(ଶାକୁରର ଭୟ ସତ୍ତ୍ୱେ)
ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ।

ସହସ୍ର ଶାମୁକା ଏଠି : ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଳରେ
ବ୍ୟଭିଚାର, ହତ୍ୟା, ମଦ ଏବଂ
ଚକଟିଏ ଗଡ଼ିଗଲେ
ପୁରୁଣା ଗୁଳାରେ
ତଥାପି କିଛି ଆଶା
(ଶାବନର ଗ୍ରାନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ)
ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ମୃତ୍ୟୁ, ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ।

ସହସ୍ର ଶାମୁକା ଏଠି
ଆତ୍ମ-ନିଃସଙ୍ଗତା ଏବଂ
ଶୂନ୍ୟତାର ନିର୍ଜନ ବେଢ଼ାରେ
ଅନେକ ଚଞ୍ଚଳ ସ୍ମୃତି
‘ଗଙ୍ଗାଧର’
‘କୋଶାର୍ଜ୍ଜ’ ଓ,
‘ପଠାଣି ସାମନ୍ତ’

ମାତ୍ର ମୁଁ ଦେଖୁଛି ହାୟ !
 ସହସ୍ର ଶାମୁକା ଏଠି
 ଖୋଜିଲେ ବି ମୁକ୍ତା ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ ।
 ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ମୁକ୍ତା ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ॥

□ □ □

ଜହ୍ନରାତି

ଦେବଦାସ ଛୋଟରାୟ,

ପୁଲ ଓ ଦର୍ପଣ
ପୁଲଘାସ ଦର୍ପଣ ପବନ
ପୁଲଘାସ ଦର୍ପଣ ପବନ ଜନ୍ମ

ଜମ୍ବୁଦେବ

ପରାଗ କେଶର ଶିଖା ଗୁଲର ସଂସ୍କୃତି

ଏବଂ ଆନ୍ଦୋଳନ

ଦୀପ ଫୁଲ ଦର୍ପଣ ପବନ
କି ଆଉଁ କାନ୍ଦଣା ଏଇ ଚଢ଼େଇଙ୍କ
ନିଦଉଁଟା ଶୁଭିଅଧଟାରେ

ଝରକା ବାହାରେ

ବିଚ୍ଛଣା ଚୁଦର ପରି ଜନ୍ମରାତି

ଗୋରୁ ଅଣ୍ଡା ଓଦା

ସେମିତି ଭ୍ରମର ଦେହ

ଆଲିଙ୍ଗନ ସରିଗଲା ପରେ

ସ୍ଥଳରେ କାଗଜର ରେଣୁ

ଦୀର୍ଘଶତକର ପୁଲର କେଶର

ଲୁହ ପରି ଚକ୍‌ଚକ୍ ଜହ୍ନୁରୁଛି

ଏ ଲୋକେ ତୁମର ନା ମୋର

କିଏ ଅରେ ? ଶ୍ରୀମ ନା ଶ୍ରୀମର ଶିଖା

ନା କେବଳ ଅରୁଚି ପବନ

ନା ମୋ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଅଟେ

ଚଢ଼େଇଙ୍କ କାହାଣୀରେ

ଗଢ଼ା ଏଇ ଅନ୍ତିମ ପ୍ରଶ୍ନରେ

ଫୁଲ ଓ ଦର୍ପଣ
 ଫୁଲ ଘାପ ଦର୍ପଣ ପବନ
 ମୁଁ ଜମା ପାରୁନି ଧରି
 ମୋର ଅଧ୍ୟାମଇଳା ହାତରେ
 ବିମ୍ବିତ ମେଖଳା ପରି
 ଏ ତୁମର ଶୁଭ୍ର ସମର୍ପଣ
 ଏଇ ମୋ ନିୟତି
 ଝରକା ସେପାଖେ ଜହ୍ନ
 ଏ ପାଖରେ ଜହ୍ନସ୍ଥାନ ରାତି ।

□ □ □

ଶିଶୁ

ନୀଳାଦ୍ରିଭୂଷଣ ହରିଚନ୍ଦନ

ଶିଶୁମାନେ
ଶିଶୁ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ
ନରାହ, କୋମଳ, ପବନ
ଫୁଲପରି ଫୁଟୁଥାନ୍ତୁ ନିଭଦନ
ସଂସାର ଆନନ୍ଦ ପାଉ ଅମୃତ ଶ୍ରେଣୀରେ
ଦୟା ପ୍ରକାଶ କରୁ
ସେମାନଙ୍କ ଅସହାୟତା ଲାଗି ।

କ୍ଷତ୍ରୀରେ ଶୋଇ ରହି
ସବୁକିଛି ବୁଝିଗଲା ଭଙ୍ଗୀରେ
ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଗୋଡ଼ହାତ ଗୁଟୁଥାନ୍ତୁ
ବନା କାରଣରେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷରେ ହସୁଥାନ୍ତୁ ଶିଶୁମାନେ
ମନକୁ ମନ ।

ବାପ, ମା', ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ଅନ୍ୟମାନେ
ସମସ୍ତେ ବଡ଼
ବିଭିନ୍ନ ପାହାଚରେ ଶାସନଦଣ୍ଡ ଧରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ଶିଶୁମାନେ ସହାନୁଭୂତି ହରାଇ ପାରନ୍ତି
ସେକୌଣସି ମହର୍ଷିରେ—
ଠିଆ ହେଲେ, ଚିତ୍କାର କଲେ
ଅଟ୍ଟହାସ ହୋଇ ଧୂଳିରେ ଗଡ଼ିଲେ
ଭଙ୍ଗାଲୁକା କଲେ ।

ଶିଶୁମାନେ ଶିଶୁ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ
 ଆନନ୍ଦମୟ ହେଉ ସାର୍ ଜଗତ୍
 ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜୁଥିବା ଶକ୍ତିସ୍ଥାନ ଶିଶୁମାନଙ୍କର
 ଚରନ୍ତନ କଳରବରେ ॥

□ □ □

ଡାକର ଆସୁଛି

ପ୍ରସନ୍ନ ପାଟ୍ଟନାୟକ

ଡାକର ଆସୁଛି; ଡାକର, ଆକାଶରୁ
ମାଟି ଭିତରେ ପଶେ, ଜନ୍ମ ନିଏ ଭ୍ରୂଣ ହୋଇ
ପରୁଷତା ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ବୁନିଆଦି ଉପରେ
ଡକେଇଯାଏ ଧୀରେ କଖାରୁ ଫୁଲ ।

ଜୀବନ ପାଲଟେ ଏଠି ନଡ଼ାତଳେ
ଛତୁପରି ଫୁଟେ ସ୍ୱାଧୀନତା,
ମୃକ୍ତି ଆଜି ନରବ
ମଣିଷ ବୁଜେ ଆଖିପତା ।

ଡାକର ଆସେ ଅନନ୍ତକାଳରୁ
ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ରକ୍ତ ପାଇଁ
ଫୁଲ ଡାକେ ପାଖୁଡ଼ା ଖସେଇ ଆଉ ଏକ ଫୁଲକୁ
ଡାକେ ତାରକୁ ଗାଁ ଗଡ଼ିଆର କଇଁ ଫୁଲ
ବୁଲେଟ୍ ହୋଇ ଖସିଆସି ତୁମେ
ଯେତେବେଳେ ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦରର ଲୁହ ଆମର ଆଖିକୁ ।

ଡାକର ଆସୁଛି; ଡାକର ବହୁବାର,
କେତେ ଡାକରର କୁହାଟ ଶବ୍ଦରେ
ଆକାଶ ଖସି ଆସିଥିଲା ଦିନେ ପାଦତଳକୁ
କେତେକୋଟି ପାଦ ମାଟିରେ ଢଳି
ଭୂଶର ତାରରେ ତିଆରି କରିଥିଲା
ଗଛର ଧନୁରେ ଯୋଡ଼ି ଆକାଶକୁ ଆଣିଥିଲା ଭଡ଼ି
ରକ୍ତର ଡାକରରେ ନଈ ତା'ର ଭୁଲିଥିଲା ବାଙ୍କ
ପଟ୍ଟରେ ଜମିଥିଲା ମୃକ୍ତିର ଅଙ୍କ ।

ଶତ ସହସ୍ର ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା
 ଦେଶ ପାଇଁ, ମାଟି ପାଇଁ ବାସ୍ନାମୟ ଶବ୍ଦର କଥାର
 ଅଗଷ୍ଟ ନଅର ରକ୍ତରେ ଗଜା ହୋଇଉଠୁଥିଲା ଯେତେ ଧାନତଳି
 ତେବେ କେତେକାଳ ଲୁଟି ଖାଇବା ଆମେ
 ଡାକର ଆସୁଛି !

ହେ ଅଗଷ୍ଟ ତୁମକୁ କେବେ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ
 ତୁମର ପାଉଁଶ ଦେହେ ବୋଲି ହୋଇ
 ମୁଁ ପାଲଟେ ଶିବ, ଶବର ଭିତରେ ପଶି
 ମୁଁ ଜାଲଇ ଅଗ୍ନି,
 ରକ୍ତର ଶାଣିତ ପାହାଚେ ପଜେଇ କଲମ
 ମୁଁ ପୁଣି ଆଙ୍କୁର ଆଗାମୀ କାଲର ଛବି ।

କେମିତି ତୁମେ ଦେଶ ପାଇଁ ଚଢ଼ି ଥିଲ ଶୁକ୍ଳ
 ଏବେ ଆ ଓହ୍ଲାଇ ମାଟି ଉପରକୁ
 ମଶାଣି ହାତଠାର ଡାକେ ଅଲଗା ଜୁଇକୁ
 ରୁଡ଼ି ଡାକେ ଜୁଇକୁ
 କେତେବେଳେ ତୁମେ ବୋମା ପରି ଫୁଟିବ ଫୁଲଙ୍କ ଓଠରେ
 ଚହଲିଯିବ ରଜନୀତର ପାଣି ନେତାଙ୍କ ଗଳାରେ
 ଆଉ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଡାକର ଆସୁଛି
 ଯି ରଙ୍ଗ ପତାକାକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଉଡ଼େଇ ।

ରଣରେ ମଲେ ସ୍ୱର୍ଗଲଭ ହୁଏ,
 ତାଜାରକ୍ତରେ ମାଟି ଭିଜେଇଲେ
 ଦୁବ ବ. କଅଁଳେ, କନ୍ଥୁ ତୁମକୁ ଧରି
 ହେ ଅଗଷ୍ଟ ପଦର, ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ମଣିଷ
 ରଜନୀତି ନାମେ ହତ୍ୟା କରି ମଣିଷକୁ
 ସବ୍ୟସର୍ମର ଯି ରଙ୍ଗା ପତାକା ଉଡ଼େଇ
 ଡାକେ ଦଧିନଉତି ଶାନ୍ତିର ପାବକୁ ।

କାହା ପାଇଁ ଆଜି ଏ ଡାକବ
 କେତେ ଶାନ୍ତ ପାବକୁ ପିଞ୍ଜର ଭିତରେ
 ବନ୍ଦୀ କରି,
 ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍ ଓ ଗିର୍ଜାର ରୂତାକୁ
 ମଣିଷ ରକ୍ତର ରଞ୍ଜିତ କରି ପଡ଼ାକା ଉଡ଼େଇ
 କ'ଣ ପାଇଁ ଏ ମଣିଷ ହୁଏ ଆତ୍ମହବ ?

ଡାକବ ଆସୁଛି; ଡାକବ ।

□ □ □

କିଏ ନିଜର ନିଶ୍ଚୟ କବିର

ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ନାୟକ

ଲଳ ସରସର କଅଁଳା ବାହୁରୀ ପରି
ଈର୍ଷ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରଣି
ଧରଦେଇ ବାରମ୍ବାର ଶସିଯାଉଥାଏ ।
ଆବେଗର ରଙ୍ଗିନ୍ ପ୍ରଜାପତି ସବୁ
ପାଖକୁ ନଆସି, ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥାନ୍ତି
ଫୁଲରୁ ଫୁଲକୁ ।

ମଞ୍ଜରିକା ପରି ସ୍ୱପ୍ନ, ଡାକି ନେଇଯାଏ
କେତେବେଳେ ଅସରନ୍ତି ମରୁବାଲି ତ
କେତେବେଳେ ଅପହଞ୍ଚି ଦିଗ୍‌ବଳୟ
ଠିକ୍ ରାତି ପାହିଲ ବେଳକୁ ଲୁଚି ଯାଇଥାଏ
କେଉଁଠି ଅଧାବାଟରେ ।

ହମଶା ନିବିଡ଼ ଦେଉଥିବା ପୁରୁଣା ସ୍ମୃତି
ଭୟାମେଦ ଉଦ୍‌ହାତରେ ଜହ୍ନ ପରି
ଚରକାଳ ଲୁଚକାଳ ଖେଳୁଥାଏ
ନିଶ୍ଚୟ କବି ସାଙ୍ଗରେ ।

ବେଳାଭୂଇଁରେ ଶାମୁକା ଗୋଟାଉଥିବା କବି
ମଝିରେ ମଝିରେ ଠିଆହେଇ ରହିଛନ୍ତି
ବଦଳୁଥିବା ଦିଗ୍‌ବଳୟ
ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଆକାଶକୁ ।

ବଦଳୁଥିବା ଫୁଲର ରଙ୍ଗକୁ, ମଣିଷକୁ
ତା'ପରେ କ'ଣ ସବୁ ଲେଖିପକାଏ ।
ସେ କ'ଣ ଜାଣିପାରେ, କ'ଣ ଲେଖେ ?
କିଏ ତା'ର ନିଜର ହେଇ ରହିଯାଏ ଯେ ।



ଓଡ଼ିଶା

ମନୋରଂଜନ ମହାନ୍ତି

ମୁଁ ନିଆଣୀ ମାଆଟିଏ ଯିଏ,
ଲିଭୁଲୁ ଚୁଲୁର ଖାଲ ପାଣି ହାଣ୍ଡିଟିଏ ରଖିଦେଇ
ଝେକିଲୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ
ଅଧେଦିନ ଦେଉଛୁ ଭୁଲଇ ।

ଏମିତି ବି ଦିନ ଥିଲା, ମୋ'ର କପାଳରେ
ଯେତେବେଳେ ମୋ ଯୌବନ ଛୁଇ
ଲମ୍ବି ଯାଇଥିଲା
ରଙ୍ଗା ଆଉ ଗୋଦାବରୀ ଡେଇଁ ।

ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବ
ମୋ ଯୌବନ ମରିଅଛି,
ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ହେଲା
ମୋ ସାମ୍ନାରେ ମୋ ସନ୍ତାନମାନେ
ରୋଗାନ୍ତାନ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେହମାନଙ୍କୁ ବଙ୍କେଇ
ଠିଆହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉଦାରଣ କରୁଛନ୍ତି,
“ସ୍ତ୍ରୀ ଡିଟିଏ” ଯାର ସାରକଥା ଏହିପରି—
“ଆମକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖ, ଲେଡ଼ାନାହିଁ ଆମ
ବିଳାସର ମହଲଟେ, ଖାଲି ବଖୁରୁଏ
ଚୁଲଦର ଦିଅ ।
ଲେଡ଼ାନାହିଁ ପାଟ ଯଥା, ପଦ ବା ପଦଗ
ପିନ୍ଧିବା ବସନ ଖଣ୍ଡେ ଖାଲି ଦେଇଦିଅ ।

ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ ନଦିଅ ପଛକେ
ଦୁଇଓଳି ପେଟପୁର ଖାଇବାର ଯୋଗ
କପାଳରେ ଟିକେ ଲେଖିଦିଅ ।”

ପକ୍ଷପାତ ବିଚାରରେ
 ବାରମ୍ବାର ମୋର କଳେବର
 ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ ହେଲା
 ସତେ ମୋର ଦେହରୁ ଜୀବନ
 କାଢ଼ି ନିଆ ଗଲାବେଳେ
 ମୋ ସନ୍ତାନମାନେ
 ଯୁଗ ଯୁଗ ପାଇଁ ଖାଲି ଜଡ଼ ପାଲଟିଲେ
 ଦରପୁଅ ଅଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ
 ମାଆ ଅବା କ'ଣ କରପାରେ ?

ଅନେକ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଲି
 “ସ୍ମୃତିରୁଣ ବାକ୍ୟଙ୍କ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ
 ବର୍ଣ୍ଣନାରେ—
 ଏବେ ଏ ମୋ ଦରମଲା ଜୀବନ ବିଭୁଛି ଖାଲି
 ମିଛ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଆଉ ପାଙ୍କା ସ୍ନୋଗାନର
 ସ୍ମୃତିକାହାଣୀର ଦୟାମୟତାରେ ।”

□ □ □